ఓమ్.

కంసవిజయము.

(అచ్చతెనుఁగు కావ్యము)

గ్రంథకర్త,

పాటిబండ పురుషోత్తమ కవి.

ఓమ్.

కంసవిజయము.

పాటిబండ పురుషోత్తమకవి

విరచితము.

ఉభయభాషాప్రవీణ

మిన్నికంటి గురునాథశర్మ

పరిష్కృతము.

పతత్కవిదాహిత్రులు

నంబూరి వేంకటశేషయ్యగారిచేఁ

ప్రకటితము.

౧౯౨౯ రు ౧.

శుక్ల చైత్రము

ప్రతులు ౧౦౦౦

లలిత ముద్రాక్షరశాల,
తెనాలి.

ఓమ్.

తెలివిడి.

చదువరులారా!

"విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్" అను పలుకును దిలకించి కయిచందురులు గబ్బంబులొనరించి మనయెడందలకుఁ బబ్బంబులు గలిగించుచుండిరి. పలురకముల సంతసం బుల్లంబుల వెల్లివిరియుంగాని యయ్యది దీనికి సాటిగాదని యిదివఱకే పెద్దలుద్దవిడి నుడివియుండిరి. అట్టి తులలేని యెలమికి నెలవైన గబ్బి కబ్బంబులు దొలుదొలుత జేజేల బాసలోనుండి యల్లనల్లనఁ దెలుఁగునకు దిగినవి కనుకనే నన్నయ కయితమున నప్పలుకులు గుప్పలుగానొప్పినవి. రానురాను సన్నగిల్లినవి. కనుకఁ దిక్కనకయితలో మిక్కిలి తెలుఁగుపలుకులు కులికినవి. అసలు తెలుఁగుఁ బలుకులతోఁ బద్దెము వ్రాయుట పెద్దవ్రేఁగు. ఈకొట్టరువు తిక్కన సోమయాజి వ్రాసిన యాంధ్ర భారతోత్తర రామాయణములలోనే అచ్చాంధ్ర నిర్వచన గ్రంధములు పుట్టుటకు విత్తనములుగలవు.

ఆతిక్కనకయితలోని తెనుఁగు నుడికారపు సొంపున కబ్బురంపడియచ్చతెనుఁగున యయాతి చరిత్రమును బొన్నిగంటి తెలఁగన్న వ్రాసెను. దానింగనుటచేతనే అడిదము బాలభాస్కర కృత శుద్ధాంధ్రరామాయణము కూచిమంచి తిమ్మకవి కృతములగు నచ్చతెలుఁగు నీలా సుందరీ

పరిణామము నచ్చ తెలుఁగు రామాయణము మొదలగు తెలుఁగు పొత్తములు బయలుదేరినవి. పిదప.

కం. వచనములేకయ వర్ణన రచియింపఁగఁ గొంతవచ్చుఁ
బ్రౌఢులకు అని తిక్కనసోమయాజియు,

ఉ. అచ్చతెలుంగుపద్దె మొకఁడైనను గబ్బములోన నుండినన్
హెచ్చనియాడుచుందురు

అని పొన్నిగంటి తెలఁగన్నయు వాయెత్తిపాడుచుచ్చుటం దర్వాతివారు దెలిసికొని తాము వారికంటె మిన్నలగుటకుఁ గాఁబోలు మిగుల జతనంబున రెండు నేనుమ్ములం బాటించి ,, శుద్ధాంధ్ర, నిర్వచన, కావ్యముల వ్రాసిరి.

దండి తన దశకుమారచరితమున "లలితవల్లభారభస దత్త దంత క్షత వ్యసన విహ్వలాధరమణి" యగు మంత్రి గుప్తునిచే నొక యుచ్ఛ్వాసము నిరోష్ఠ్యముగాఁ బలికించు చెతురుం జూచి వింతనుడికారముల కుబ్బిపోవు రామరాజ భూషణుఁడు, ఓష్ఠ్యము - ఓష్ఠ్యనిరోష్ఠ్యసంకరము - అచల జిహ్వము మొదలగు రకముల పద్దెములను నుడువఁగా నెమ్మదిగాఁ దిమ్మన్న యరసి తన యచ్చతెల్గు రామాయణమున నయోధ్యకాండలో

సీ. చలి యిక్కడిండి యందెలతేని జిగిసేగ
సింగాణిఁ జెరిచిన చేఁతకాఁడ

జడదారి నెలదంపఁజ నిక్రచ్ఛఱగయాళి
రాకాసిఁ జెండిన రాచకంద

అని దశరథుఁ బెదవి తగులకుండ నేర్పించినాఁడు.

మఱి, మఱింగంటి సింగరాచార్యుఁడో మిశ్రాంధ్రమున నిరోష్ఠ్యరామాయణము వ్రాసి యంతం దనివి సనక సీతాకల్యాణము నచ్చాంధ్రనిరోష్ఠ్యముగా వ్రాసెను. తర్వాతి వారచ్చెరువొంది తను సత్తి నెఱుకసేయఁగానలయు శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచనకావ్యముల వ్రాసిరి. అట్టిది పుష్పబాణ విలాస మొండు కలదు. ఒకటి యననేల? నూతేండ్లనుండి యెన్నియేని వెల్వడినవి. దేవులపల్లి నృసింహశాస్త్రిగారు "అచ్ఛాంధ్ర నిరోష్ఠ్య నిర్వచన సారంగధరచరిత్రము" వ్రాసిరఁట. తుదకు రాయబహద్దూరు కందుకూరి వీరేశలింగము గారు సైత మెసరేగి శుద్ధాంధ్రభారతసంగ్రహము, శుద్ధాంధ్ర రసికజనమనోరంజనము వ్రాసి యంత నిలువక శుద్ధాంధ్రనిరోష్ఠ్యనిర్వచన నైషధమును వ్రాసి విడిచిరి. అసమ్మానం గోరిక యేరికుండదు?

రామరాజభూషణుఁ డొకచో 'వర్గపంచకరహితసుగంధి వృత్తము' నొక్కదానిని వ్రాయఁగాఁ గాణాదము పెద్దన సోమయాజి 'శేషశైలేశలీల' యను పొత్తము నెల్ల నానేమం బునం దొమ్మిది యక్కరములతోడనే వ్రాసెను. అందును ముక్తపదగ్రస్తములుం గూడ గలవు. అది యట్లుండె.

అయ్యలారా!

తమ తలంపుల పెంపుల వెలువరించుటలయందీ నేమమ్ముఁబెట్టి చదురులకేనిఁ గొంత యడ్డువడి కయితంపు వెల్లువ సొంపునడగించునని చెప్పకతప్పదు. చవిమెఱిఁగిన చదువరుల కీత్రోవ లింపు నింపవని కొందఱందురు. నిజమే. కాని యొక్కయచ్చతెలుంగు నేమమ్మునే పాటించి వ్రాసిన నిట్లను కొనుటకే సిచ్చగింపను. ఈయచ్చతెనుఁగు నేమంపు ముళ్లు కయితంపు వెల్లువ కడ్డుపుల్లలొకవేళ నొకచోటఁ గొంచికకైత గాండ్రకైన నగుఁగాక చదురులకన్న నోయిసుమంతయుఁ గావు. రెండుబాసల తేనియలంగలిపి త్రావునలవాటు మొయిఁ జదువరులకు మొదట నెట్టులేనియుండుంగాని దీనికిసైత మెంత చవిలేదు? ఎంతసొంపులేదు? ఎంత కులుకులేదు? ఒకవేళ లేకున్న నాతప్పకయి చందురులదే కాని బాసది కాదని యంజలి సేసి విన్నవించుకొనియెదను.

అట్టి యందము చందము గల జిలిబిలి తెలుఁగుల కబ్బమే యీకంసవిజయము. చవిచేటనియెడు నిరోష్ఠ్య నిర్గద్యాదినియమములు లేవు.

దీనిని వ్రాసిన పురుషోత్తమ కవి సయితము.

" ఏనేలంగలవారి కాపుడమి పల్కె మంచిదెన్నుండినన్ ||

కంస 1—29

అనెను. ఏనేలవారికాచోటి బాసయేకాదు మంచిది
"దేశభాషలందు తెలుఁగు లెస్స" యని పెరవారిచే సము
తము పేరుఁ గన్నది.

మానుసులకేమి? వేల్పు మెచ్చువలెఁగదా? యని
యందురనికాఁబోలు.

"బుత్తిఁ ముత్తిలోసంగు వేల్పుఁ బలుకుల్ వోఁజేసి
కంస. —28

అని జవాబుసెప్పెకొనెను.

౬

గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకాలో "పాడిబండ్ల"
యను నూరుకలదు అందు "భారద్వాజగోత్రము" వారా
ర్వెల నియోగి బ్రాహ్మణులుండిరి. వారు నిచ్చలు లాఁతు
లకు లగ్గుసేయుఁ జ్చుగలవార. ఆవంగడమ్ము నందొకకొమ్మను
వెలిగించుచు వీరన్నపట్టి "యుత్తరుండు" కరణికము సేయు
చుఁబజ నలజడినొందింపక మేళ్ళుగూర్చుచుండును. ఆయుత్త
రునకు మన పురుషోత్తముండును గురుమూర్తియు నను కొమ
రులిరువురు పుట్టిరి.

అందు గురుమూర్తి

సీ. చదివె వేలుపు బాససరిముట్టఁ దెల్వి జేఁ దెలుఁగుల
గుట్టెల్లఁ దేటపఱిచె. కంస. 1—25

అను పద్ధెమువలన గొప్ప కైతగాఁడని తెలుచున్నది. అతఁడు గద్వాల సంస్థానమును మెట్టి యాతేని మెప్పించి "వర్షాశనము,, గైకొనెనఁట. ఇతని యన్నయగు పురుషోత్తముఁడే మనయీ కబ్బాబు వ్రాసిన దొడ్డకయిచందురుఁడు. చదువరులు చదురులు మేల్గొనముల కుదురులు కయిచందురులు నగు నీయిరువురు కొమరులఁ గన్న పాటిబండ ఉత్తరార్యుని పున్నెముల బాగు నెవరు కొండాడఁగలరు ?

పురుషోత్తమకవి కీర్తిశేషుఁడైనది దీ 23-7-1882 తేదియఁట. అప్పటికీమేటికి డెబ్బది మూఁడేండ్లున్నవంట. కనుక నితఁడు 1809 వయేటనే నెలలోనో పుట్టియుండును. నేటి "సోదరకవుల,, వలె నానాటి యీసోదరకవులును గడుంగడు వాసికెక్కి యెదిరికి గుండె గాలమువలె మనిరఁట ఇరువురు నిరుబాసల గడిదేఱిన దిట్టలఁట. కావున్న నచ్చ తెలుఁగు పొత్తము వ్రాయుటరిదికదా?

సిగ్గుమెయి నుగ్గడింప లేదేమోకాని మన పురుషోత్తమ కవియుఁ దఁన తమ్మునితోఁగూడ గద్వాల వెళ్ళి యుండును ఈపాటి లేనిమేటి 1 చిత్రకేతూపాఖ్యానము 2 శివరాత్రి మాహాత్మ్యము మున్నగు పొత్తముల వ్రాసెనఁట. వంశాభిమానులా పొత్తములంగూడ నచ్చొత్తించి చరితార్థులయ్యెదరుగాక. తమకుఁ బిల్లలు పుట్టి పోవుచుండుటచేఁ దల్లిదండ్రులీపట్టిని ,,"పిచ్చయ్య,, యనియుఁ బెరబందుగులు "పురుషోత్తముఁడు ,, అనియుఁ బిలుచుచుండిరఁట "పాటిబండ్ల పిచ్చయ్యగారు,, విద్దెలయొజ్జ యనుపేరు తెలుఁగు నాట

2

నలముకొనుటతోడనే మండెపూడి, తాళ్ళూరు, పాములపాడు మున్నగు నూళ్లనుండి మెండజే నరుదెంచి విద్దెల నభ్యసించి కయితగాండ్రయిరంట. ఇతని సిసువు (బిష్యుండు) నగు రాయసము హనుమంతరాయ కవి (పాములపాడు) సిసువుల పోటీ పందెమున వ్రాసిన 'ధూళికోపాఖ్యాన కల్పితకావ్యము, నేటి కింగలదంట " పాటిబండ్ల పిచ్చయ్యగారు ,, అని పేరెఱుంగని వృద్ధుసత్తెనపల్లి తాలూకాలో నేటికినిలేడనుట పొగడ్తపాల ముందాటుటకాదు. వీరివంగడమువారు గొప్పపదవులలోఁ గలరుఁ వీరిమనుమఁడే సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదియు గర్తపురీ నివాసుండును సుకవియు హనుమచ్ఛతకాది గ్రంథకర్తయు నగు శ్రీసూర్యనారాయణరావు పంతులుఁగారు

3

సహజపాండిత్యుఁడగు బమ్మెర పోతనామాత్యుఁడు శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము రచించి లోకము నుద్ధరించెను. ఆయాంధ్రభాగవతమునందలి దశమస్కంధములోని పూర్వభాగముం గొంత గ్రహించి మన కవి కంసవిజయము వ్రాసెను. కథ యందఱెఱింగినదియ.

ఇందు దేవకి పెండ్లి మొదలుకొని కంస మరణము వఱకుఁగల కథ వర్ణితము మొదటిపాళమునఁ బూతన మృతి వఱకు, రెండవ పాళమున బ్రహ్మ గర్వభంగమువఱకు మూఁడవ పాళమునఁ గంసుని మృతి వఱకుఁ గథ కలదు.

గోపికావస్త్రాపహారణకథ యేలనో తల్లికి నోట విశ్వము
జూపిన లీలానానంతరమే యిందు వర్ణింపఁబడినది. భాగవత
మున వత్సబకాఘాసురవధలు, బ్రహ్మ కాళీయ గర్వభంగ
ములు వర్ణింపఁబడిన యనంతరము గలదు. కృష్ణుఁడు
బాల్యము దాటిన వెనుక నీకార్యమొనర్చిన ననౌచిత్యమని
శంకించి కవి గోపికావస్త్రాపహరణకథను ముందునకు మార్చి
యుండును. అయినను భాగవతమునఁగూడ 'గోపికావస్త్రాప
హారణము గోపీజనలాలనాదులు పౌగండవయస్కుఁడయియే
యొనర్చినట్లు కలదు. కనుక నీమార్పునకుఁ బ్రబలకారణము
కన్పింపదు.

మఱియు నిందు సుదర్శనుండను గంధర్వుని శాప
విమోచనము చేయుట, నందుని వరుణనగరమునుండి తెచ్చుట
యను విషయము లుజ్జగింపఁబడినవి. ఇవియు శ్రీకృష్ణపర
మాత్మమాహాత్మ్యముల బోధించు నవియే కదా?

ఋతువుల భాగవతమునందువలె నొకచోటనే వర్ణిం
పక వర్షశరదృతువులు మాత్రము రెండుమూఁడు పాళముల
వర్ణింపఁబడినవి. ఇది యుచితము. " కార్చిచ్చు " నకు ముందు
గ్రీష్మమును వర్ణించిన బాగుగానుండెడిది.

వర్ణనములు

కం॥ పురసింధునగర్త్విన శశి
సరసీవన మధురతి ప్రసంగవిరహముల్
పరిణయ తనయోదయనయ
వివచనయాత్రాజిదౌత్య విభువర్ణనముల్॥

కావ్యమున నుండవలయునని యొకమతము.

ఇందు పురవర్ణనము 1-42 ప. మొదలు సాంగము గాఁగలదు.

వర్షఋతువు. 2-134 శరత్తు. 3-92 నదీవర్ణన 3-8 విరహము రెండుమూడుపాళములను, జలక్రీడ 3-119 సూర్యోదయాదులు 3-147-150 ఇట్లు మఱియు మనోహరవర్ణనములు గలవు.

కవినిరంతరము జూచుచుండుటం గాఁబోలు నెట్లు కాపెలను వర్ణించెనో చూడుఁడు.

సీ॥ వక్కలాకులు నున్న మక్కళించినజాతె
యడపంబుఁ గుచ్చెళ్ల యందుదోపి. కం. 3-94

పూతనామ్మృతి 1-165 వటవృక్షము 2-159 మొదలైనవి.

అలంకారములు.

వృత్త్యను ప్రాసమును వచనముల నెల్లెడవాడెను.

అంత్యప్రాస 2-137; 1-141;

శ్లేష 3-28

అతిశయోక్తులు 2-141 స్వభావోక్తులు. 3-94;

అర్థాంతరములు 2-132; 95.

ఇట్లలంకారము లందందుఁ గలవు.

రసములు,

విప్రలంభశృంగారమునకు 3_106 నుండియు
కరుణము 3_21; 1_59

హాస్యభీభత్సములకు 1_168 ఇట్లందం దాయారసము లించుకకలవు. ప్రతినాయకుడగు కంసపాత్రమును సంస్కరించి చిత్రించిన బాగుండెడిది.

అనుకరణము.

చ॥ తగులము లెచ్చటంగలవు
తాతబళాతన కూఁతుఁగోరఁడే? 3_102

ఇట్టిపద్యములు పెద్దన్ననుండి పుట్టినేటివలెఁ జిత్రవిచిత్రములుగాఁ గావ్యములందుఁ బ్రవహించుచున్నవి.

ఈకవికి భాగవతమునం దెంత గాఢభక్తికలదో తదనుకరణముల చాటఁజాలెడి.

సీ_తోయంబులివియని తొలఁగకచొచ్చెదు
తలఁచెదు గట్టైనఁ దరలనెత్త
మంటితో నాటలు మానవుకోరాడె
దున్నత స్తంభంబులూపఁబోవె
దన్యుల నల్పంబు లడుగంగఁ బాఱెదు
రాచవేఁటలఁ జాల నవ్వఁదెచ్చె
దలయవు నీళ్ళకు నడ్డంబు గట్టెదు
ముసలిపై హరివృత్తి మొనయఁజూచె

దంబరంబు మొలకు నడుగవు
తిరిగెదవిఁకఁ గల్కి చేత లేల పుత్ర

భాగవతము-దశమ-పూర్వభా-377

అని మన్నంబులెత్తి యశోద పల్కెను.

ఇట్టి పట్టుననే "వలదన్న నీటిలో వదలక తిరిగెద వల సటఁబడి యెత్తె దలమిగుండు...కంస॥ 2పా-67ప- అని యను కరింపఁబూనినాఁడు.

చాణూరుఁడు,

సీ. చలమున నను డాసి జలరాశిఁ జొరరాదు
నిగిడి గోత్రముదండ నిలువరాదు
కేడించి కుంభిని క్రిందికిఁ బోరాదు
మనుజసింహుఁడ నని మలయరాదు
చేరినఁ బడవైతుఁ జెయిచాఁపఁగారాదు
బెరసి నాముందటఁ బెరుఁగరాదు
భూనాథహింసకుఁ బోరాదు నను మీఱి
శోధింతుఁ గానలఁ జొరఁగరాదు

దశమస్కంథము-పూర్వ 1340 ప.

అని భాగవతమునఁ బల్కఁగా

శా. మున్నీటంబడిపోయినకా గడుపులో మోకాళ్లుసాప్పించినకా
కంస. 3-197

అని తేలఁ బల్కెను బురుషోత్తముని చాణూరుఁడు.

కృష్ణుఁడు తమ వస్త్రముల నపహరింపఁగా గోపికలు

సీ. బహుజీవనముతోడ భాసిల్లియుండుటో
గోత్రంబు నిల్పుటో కూర్మితోడ
మహి నుద్ధరించుటో మనుజ సింహంబవై
ప్రజలఁ గాచుటో కాక బలిఁ దెరల్పి
పిన్నవైయుండియుఁ బెంపువహించుటో
రాజుల గెల్పుటో రణములందు
గురువాజ్ఞసేయుటో గుణసిద్ధివై
బల ప్రఖ్యాతిఁ జూపుటో భద్రలీల

దశమస్కంధ. పూర్వ 821 ప.

అని మొఱవెట్ట నట్టియెడఁ బురుషోత్తముని గోపికలో

సీ. పుడమి విత్తనములు పోకుండ నిల్పుటో......

కంస. 2-82

అని యందురు.

ఇట్లు మహాకూపారంబైన భాగవతమునందు వలెం జిన్నదియగు నీకంసవిజయమునను నొండుత్రోవ లేదన్నట్లు విసువులేక యీదశావతారముల వేషములు మార్చి పురుషోత్తమకవి 3-23 పద్యమునను, దండకమునను 2-206 చూర్ణిక యందును 3-157 మఱియు 3-63 మొదలుకొని 66 వఱకు వక్కాణించును నాగాంగనలు కృష్ణునితో,

గీ. మమ్ము పెండ్లిసేయు మాప్రాణ వల్లభు
ప్రాణమిచ్చికావు భక్తవరద!

నీవుసేయుపెండ్లి నిత్యంబు భద్రంబు
పిన్ననాటిపెండ్లి పెండ్లికాదు.

దశమ-పూర్వ 688

అను ముద్దులొలుకు కమ్మనిపద్దెము ననుకరింపఁబోయి హాస్యాస్పదుఁడై నాఁడు చూడుఁడు.
మొదటిపెండ్లి నేఁడుతుదముట్టె. కం॥ 3-21
దేవకి కంసుని కడ్డమువచ్చి

ఉ. అన్న క్షమింపుమన్న తగదల్లుఁడు గాఁడిది మేనకోడలా
మన్నన సేయుమన్న వినుమానినిఁ జంపుట రాచపాడిగా
దన్న సుకీర్తివై మనఁగదన్న మహాత్ములుపోవు త్రోవఁబో
వన్న భవత్సహోదరిఁ గదన్న నినుఁ శరణంబు వేఁడెదన్.

అనుకరణ రసముట్టి పడుపద్యము దశమ-పూర్వ 150
మ. అకటా కూఁతురు కంస 1-130

అని పురుషోత్తముని దేవకి వాపోత్తి విలపించినది.
ఇట్లే వసుదేవుఁడును,
మ. చెలియల్ గన్నియ ముద్దరాల బలసీ సేమంబ చింతించు

దశమ-పూర్వ 82

పురుషోత్తముఁడో
మ. చెలియల్ పిన్నది ముద్దరాలెపుడు నీసేమంబ కోరున్

కం 1-59

అని మక్కికి మక్కిగాఁ గుక్కినాఁడు

శరద్రాత్రిం గానమొనర్పు కృష్ణుసన్నిధికి గోపికలు వచ్చుఘట్టమున భాగవతము నందలి వచనమునకు వచనముఁ బద్యములకుఁ బద్యములు గలవు.

సీ. ప్రాణేశుఁ డెఱిఁగినఁ బ్రాణంబునకుఁ దెగు
దండించు నెఱిఁగిన ధరణివిభుఁడు
మామ యెఱిఁగిన మనువెల్లఁ జెడిపోవుఁ
దలవరి యెఱిఁగినఁ దగులుసేయు
తలిదండ్రు లెఱిఁగినఁ దలలెత్త కుందురు
రేరాలెఱింగిన నెత్తిపొడుచు
నాత్మజు లెఱిఁగిన నాదరింపరు చూచి
బంధువు లెఱిఁగిన బహిరమొనర్తు
రితరు లెఱిఁగిరేని నెంతయుఁ జుల్కఁగాఁ
జూతు రిందు నందు సుఖములేదు
యశము లేదు నిర్భయానందమును లేదు
జారుఁజేరఁ జనదు చారుముఖికి. దశ-పూ 979

పురుషోత్తముఁడు.

సీ. అమ్మ యెఱింగిన......... కంస· 3-99

ఇట్లు గర్భిణీవర్ణన, వృషభాసుర సర్పవర్ణనములు గోపీవిరహము మొదలైన వానికిం బుట్టినిల్లు భాగవతము.

భాగవతమున నక్రూరుఁడు కృష్ణునిదండకమునఁ బొగడఁ బురుషోత్తముని బ్రహ్మదండకమునఁ బొగడును.

నాగాంగన లింద్రివజ్రమునఁ బొగడ.

“నీయాన యెవ్వారిని నిగ్రహింపం డాయు గ్రిపాపాకృతి
నందఁ డింకం దశమ-పూర్వ 689

పాటిక్ఁగాబోలుఁ బురుషోత్తముం డనుకరింపఁబోయి యతిసర్వత్ర వర్జయేత్ అనినట్లు యతిసర్వత్ర వర్జించి యిం ద్రవజ్రముం జెప్పెను, చూడుఁ కంసవిజయము. 3-46

అనుకరణమను కరణమకాని సహజమెట్లగు? సహజా నందము కృత్రిమమున కెట్లు లభించును?

దీని ననుకరణ మనుటకంటె భాగవతమయచ్చాంధ్ర మునఁ బరివర్తిత మయ్యెననుట యొప్పు? దానియందీకవి కృతార్థుఁ డయ్యెను.

సాంస్కృతికములు.

అచ్చతెలుంగు పొత్తమున సాంస్కృతిక పదము లుండరాదు. తెలఁగన్న తిమ్మకవ్యాదులు నియమము సేసి కొనినట్లే మనకవియు.

గీ. కల్వఁ డొాదవకుండఁ గావించుచో నూరి
పేరుమాసిఁ బొందుపేరుచోట
నవియ పలుకఁబడియె నందఱు దెలియుట
కలవికాదటంచు నట్టిమఱుఁగు.

అనియెంగానఁ దద్వ్యతిరిక్త స్థలంబుల సాంస్కృతి కము లుండరాదయినను బ్రమాదవశంబునఁ గొఁబోలు నం దందుఁ గన్పించుచున్నవి.

ౘ్రేల సంగతిఁ బూఁదోఁట వసించి— కం 3-164
కడుపు దోసపండుగతి— 3-130
ఏరీతిఁ— 3- 50
తెల్పుగతి— 3-148
అప్పుల తెప్పలం దేలి — 3-120, 1-49, 1-101
తెలిపిన బొందిని క్కముగ దేవుఁడు— 2- 61
తెలియంగ న బ్రమే దేవ నడత— 3- 58
ఆయు విడు— 1- 5
సరసులు— 1- 44
ఆచరించు, చరించు మొదలైనవియుం గలవు.

ద్రుత ప్రకృతులు గళలుగాఁ బడినవి.

కం॰ ఆతఁడు చెదురాకొమరుల...నుండ

గా తండ్రి— 1-52

కం. చేకామగ......కుచ్చు

లాకొండ......... 3-53

సుగలం పాఁపఁజేఁడు......

గాపసిండి— 1-131

మఱియు దుస్సంధులు.

చన నీడ్చెన్నవి— 2-27

ఇట్టివి భాగవతమునందుం గలవు.

"అనిలో నన్ను నెదిర్చి......భూమండలి
న్ననయంబుగా......ఎట్లోర్తున్ను మానాయకా.

భాగవతము. ఉ. భా.

ఎత్తుక—2-11 పట్టుక 2_46 ఈద్చుక 2-48 కాచుక 2-71 అందుక, 2-88 తోడుక, 2-127 తన్నుక, 2-15. 48.

"కొని" చేరుటకుం బదులు "క" మాత్రము చేరెను. ఇట్టివి విజయవిలాసమునం గుప్పలు తిప్పలు. మఱియుఁ గవి సార్వభౌమకృతిరత్నమగు అచ్చతెలుఁగు రామాయణమున అయోధ్యకాండలో

గీ. అడుగు వట్టుక మొఱసేయఁదొడఁగె నపుడు.

ఆరణ్యకాండమున,

సీ..........

పడగతాలుపు మోము ముడుచుక యుండెఁబో

కిష్కింధాకాండమున

సీ..........

ననుఁ దోడు పిల్చుక మొనసి యచ్చెనఁటిపై నరుగ

యుద్ధకాండమున

ఉ. కొంచక చేతులం గొఱవి కోలలు పట్టుక మేఁగి

ఇట్లెన్నేనిఁగలవు. కనుక నివి దోషములుగాఁ బరిగ ణింపఁబడకుండవలయును.

చేతును 2-24 మఱలఁజేతు 2_89

ఏమిసేతునొ కందామని 3.50

నేఁగఁ దీతుఁదెమ్మని 2_178

ఇవి బాలవ్యాకరణ కారుని మతమున నపశబ్దములు. క్త్వార్థక సంధులుంగలవు.

మఱచిట్లు సేసితిఁ 3_66
మోసంబు 3_77
మేలొందట్లు 1-84 ఇట్టివికలవు.

"వెఱచిట్లంబుధినాథనందనులు దోర్వీర్యంబు," అని పూర్వకవి ప్రయోగము లుండుటంబట్టి సమాధాన పఱుచుకొన వలయును.

కలుగిమ్ముందెల్పి 1-84 ఇట్టి నుగాగమ విరహిత ప్రయోగంబులుం గలవు.

జవ్వనంపన్నువ 3-93 ఇట్టివి, టుగాగమ రహితంబులందం దుండెను గాబు (శబ్దము) 3_33; 1-88; 1_107; 2_134; 2_141; ఈపద్యములంగలకు. కొన్నిచోట్ల గాబుశబ్దమన్వయించుట లేదు, అర్థము చింత్యము.

1_98 శాన్త్వేతి, అనియు, దండకమునం „శార్మ్నంటే" అనియుం గలదు. అర్థము మృగ్యము.

ఇట్లే యొందందుఁ గొన్నిపద్యంబుల నన్వయంబులు గలవు. కొన్నింటిసవరించితింగాని కవియభిప్రాయములభింపమిఁ బ్రత్యంతరములు లేమిఁ గొన్నింటి నట్లే యుంచితిని. ఈగ్రంథమున సరళాదేశములు రేఫ శకటరేఫములు నర్థానుస్వారములు మొదలైన వానిని శ్రద్ధగాసవరించి ననుగనుదవలనివియు, సవరించినను మఱల నచ్చులో నెరసులేపడినవియుఁ బెక్కులుగలవు. మఱలశోధించి శుద్ధపత్రిమున నర్థభంగస్థలములమాత్రము సవరించివ్రాసితి. మిగిలినవానిని బుద్ధిమంతు

తెలుంగునది. నాకొక్క ప్రతిమాత్రమే లభించుటచేతను, నదియు నే గుణితము మాత్రమో వచ్చినవాఁడు వ్రాసినదగుటచేతను దోసంగులు పొసంగినవి. భగవదనుగ్రహమునఁ బునర్ముద్రణ భాగ్యములభించునేని నిర్దుష్టముగా నర్థసహితముగాఁ బ్రకటింపఁగలము. ఇంకొకమాటసెప్పి విరమించెదను.

మనకవిగారి యన్నగారైన గురుమూర్తిగారు ఋష్యశృంగోపాఖ్యానమను మహాప్రబంధము రచించిరి. అది పేరెన్నికం గన్నదియ. మనకవిగారిభార్య ఆదెమ్మగారు వీరికుమార్తెయగు వెంకాయమ్మగారి కుమారుఁడు నంబూరి వేంకటశేషయ్యగారే యీగ్రంథమును బ్రకటించి మహోపకారమొనర్చినది, తాతగారి మిగిలినపొత్తములఁగూడ నచిరకాలమునఁ బ్రకటించి యాంధ్రభాషాసేవ నొనర్చుటకు వేంకటశేషయ్యగారి నభినందించుచున్నారము. పరిమితపదములుగల యచ్చతెనుంగునఁ బొత్తము వ్రాసిన యనుపమాన శేముషీవిభూషితులగు పురుషోత్తమకవి కంజలిసేసి సెలవుగైకొనియెదను.

ఇట్లు, భాషాసేవకుఁడు,

గుంటూరు
25-3-1929

ఉభయభాషాప్రవీణ మిన్నికంటి గురునాథశర్మ,
ఆంధ్రపండితుఁడు, టవున్ హైస్కూలు,
గుంటూరు.

ఓమ్.

శ్రీ మేధా దక్షిణామూర్తి సద్గురు పరబ్రహ్మణేనమః

కంసవిజయము.

మొదటి పాళము.

చ. సిరిమను పెండిగట్టు తుదఁజేరి సగంబున మించునాఁతి మీ
సరవని నిక్కుచుండఁగని చాల్పగునీసున వేల్పుటేఱు పెక్
దురుసున నెత్తి కెక్కునటుఁ దోఁపక సిద్ధరమాని మత్రి ముం
దరి జడదారియైన నెలఁదాలుపు వేడుదుఁగోర్కులొందఁగన్.

సీ. సింగంపు కొదమ మచ్చిక నెక్కు వెలఁదుక
మగని సామేనిపొందుఁ గను చాన
దున్నరాఁకాసుల మిన్నగూల్చినయింతి
పాలేటికూఁతురి పాటిగరిత
పనిచెరుపులవానిఁ గనిపెంచిన పెదమ్మ
వలిమలపట్టి నా వరలునెలఁత
కప్పుమేయొప్పుల గనియైనపడఁతుక
కొమరుసామిని ముద్దుఁ గొన్నముదిత

గీ. ముజ్జగంబుల నెఱఁబారి మునుఁగువారి
దోసములఁ బాపుచేడియ తోడిసవతి
మొదటిసత్తి మమ్మెకస్తి మొనయకుండ
గెల్పులనొసంగి చేవ నెక్కొలుపఁదలఁతు. ౨

చ. కలుముల చాన వెన్నవులఁగా వెలిమోరవులుంగుఁగూడి రా
వలపలఁ జుట్టువాల్మొదలు వాఁడి కబొందళెముల్పొసంగఁగాఁ
దలఁపున వేఁడు గబ్బిదెసఁదార్కొను ప్రేముడి వచ్చినట్టి పా
వ్వాలువగలయ్యఁ గొల్తుఁ దనవానిగ నన్మనుపంగ నిచ్చలున్.

గీ. పాలకుప్పఁబుట్టి పసిమితామరగూట
మక్కువమరనిల్చి మగనిఁబొమ్మ
ద్రొక్కి వెలుఁగులచ్చి తూలించుఁగాత మా
కీము లెల్లఁగడల నేచిపోవ. ౩

ఉ. వెన్నునిబొడ్డుఁదామరగవిందొలుపుట్టువుఁగాంచిమాటయున్
కన్నియఁబుజ్జగించి యొసకంబుగ నాలుక నిల్పి వేల్పులం
దెన్నికపెద్దయై పుడమి నెల్లెడద్రిమ్మరు సామి బమ్మ నా
బన్నములూడ్చియాయువిడుఁబాయసికూరిమిఁబూరనిచ్చలున్.

ఉ. కిన్నరకాయ గుబ్బచనుఁ గ్రేవలమిట్టుచు రాయిడింపఁగా
వన్నెపసిండిజిల్గువలెవాఁటుమొలంటగఁ దోపి పాఁటలోఁ
దిన్ననిపల్కులందొనరు తీపులనెల్లరు నీరుగా సుతుల్
చెన్నలరారఁ బాడు సిరిచేఁడియకోఁడలు నన్నుఁబ్రోవుతన్.

ఉ. పుట్టిననాఁడె నింగిఁగడుఁ బొల్పరు వేవెలుఁగుల్గలయ్యనుం
బట్టి గుటుక్కునన్మెసవఁ బాల్పడినంతనె పుత్త్రివాఁడు రా

నఁట్టె మెచ్చిన న్వెనుక నడ్డమువచ్చిన వేల్పువేన్గు ని
బ్బఁట్టొనరించి మ్రింగఁజనినట్టిమెకంబగు సామిఁగొల్చెదన్.

కం. ముక్కంటి మారురూపై
చొక్కఁపు వడుఁగైచరించి చొప్పెనయనివా
గక్కరఁజక్కంబెట్టఁగ
నెక్కొను తపసికిని జోత నెరపుదు నెపుడున్॥ ౮

ఉ. కొక్కెఁట తేజి జందెములు కోరలతాఁచట బోసినోటిలో
నిక్కినదొక్కపల్లఁట పనింజెడఁజేయుట ముక్కమంట యా
తక్కరివేల్పు గుంపులకుఁ దా దళవాయఁట చోద్దెమైనము
న్మొక్కుల దేవరన్గొలుతు మోసములీ కత కూనకుండఁగన్.

గీ. తెలుఁగుఁబుట్టించి పుడమిపై నిలిపినట్టి
నన్నపార్యునిఁ బ్రిబలించినట్టి, తిక్క
జన్నిగట్టును మిగిలిన జాణపెద్ద
యల్లుడులనెల్లఁ దలఁపున నంటనెంతు. ౧౦

ఉ. తాడిననెండినాకు గుమిఁదాలిచి తిట్టినఁ జత్తురంచుఁ బె
క్కాడుచు మంచికబ్బముల నంటినయొప్పులఁ దప్పులంచు నె
గ్గాడుచు మొద్దురాచదొర లబ్బనసుద్దులఁ బ్రొద్దుపుచ్చు వా
రేడ నుడి న్నుడిన్మొఱుఁగు లేరెడి నేర్పరు లేడ చూడఁగన్.

చం. అనితనుఁగొల్చు దేవరల నందఱ ముందఱ వేఁడి మీఁద తి
మ్మని కొలపెద్దగోచిగలమానిసికొక్కుహుమాయిరాతు మ
న్ననఁ గయివారము ల్నెరపి నన్నయఁ దిక్కన గారవించి త
క్కిన నెరవేడ్కఁ గబ్బముముగించు తలంపున నుండు నంతలోన్.

సీ. పోతనపేరిటి ప్రోడసెప్పిన నల
సామి ముచ్చట బడిఁజదువు బుడుత
లోడకచదువంగ నూకొని విని గిన్నె
పేరివాని నడంచి బిరుదుఁగనిన
కత ముగింపుదునని కడఁగితి దానికిఁ
దోడయ్యెఁ బల్కుఁబూఁబోఁడి దాని
గాకున్న నెరవేర్పఁ గలరె మాబోఁటులు
జగము కబ్బురములై జరుగు సామి

గీ. సేఁతలెక్కడ మానిసి చిదుఁగులోనఁ
గొంచెమగు నాదు తలఁపేడ నెంచిచూడ
నక్కమెక మెక్కఁగలదె వేల్పెక్కదరికిఁ
జీమ దిగమ్రింగఁ గలదె కార్చిచ్చుబుడ్డి. ౧౩

వ. అని తలపోయుచు నైనంగాని మూర్మదేవరపై డెందంబుఁ బొందుపఱిచి చేయంబూనుదుఁ గాకేలఁ బోవుననియు, నీకబ్బం బాతోలుఁదాలుపు పాలుసేయుదుననియుం దలంచి మొదల నేఁ గలిగినకాలంబువరుస నెఱిఁగినకొలంది వక్కాణించెద. ౧౪

సీ. ప్రాఁజదువులలోనఁ బబ్బంబులొనరింపఁ
దగినంతఁదెచ్చె నే తపసిమిన్న
మింటవెలింగెడు మేలైనచుక్కల
నడుమఁ దోతెంచు నే జడలఁదాల్పు

పుట్టుపుట్టువునకుఁ బొలివోనిబత్తితో
నూడిగంబెవఁడు పెంపూని నడిపెఁ
గలవంటకంబులు గలుగ రాగవునకు
విందాపె నేమంటి వేల్పుమిన్న

గీ. యేజడలుఁదాల్పు పున్నెంపు టెచ్చువలన
నెలవుఁజేసిన యడవిలోఁ గలమొకములు
కంటగింపులు లేకుండఁ గలసితిరుగు
నతఁడుగాఁడె భరద్వాజుఁ డనెడిప్రోడ. ౧౫

ఉ. ఆయన వంగడంపుమొద లావెనుకం బడి యుప్పతిల్లు సం
తాయె జగంబులోనఁ దరుచందొక కొమ్మనుబుట్టె రాగవుం
డేయెడ కుందులేక యసమేర్పడఁ గన్పడె నాఱువేలవా
రాయననుండి చెప్పఁబడి రంతటినుండియుఁ గల్గిరందఱున్.

గీ. పాఁటిబండయనెడి వీటఁగాఁపురమాట
నదియ యింటిపేర నందగించె
నందువెంకమంత్రి యనునుప్పతిల్లె ము
త్తాత నాకతండు దలఁచిచూడ. ౧౬

ఉ విద్దెలమేలుబంతి సరివీఁడుల ప్రెగ్గడల న్వెలంతి తా
నద్దితలంచె దానినిలు పేర్వరుపంగల తంతిరన్ని మే
ల్మద్దియరాణి గామెలఁగు ముక్కనుదేవర బత్తిఁగొల్చునా
గద్దిరికీడులేరు వెదుకం బుడమింగల జన్నిగట్టులన్. ౧౭

కం. ఆనెరవరికిం గొడుకులు
పూనికచెల్లించు బిరుదుబొందుడు లరయం

గా నిరువురు వెంకనయును
మానుగ వీరన్నయనఁగ మంతురు లరయన్. ౧౯

వ. అందుఁ గడపటికొమరుండు. ౨౦

సీ. కట్టించెఁ బెనురాలఁ జుట్టు గోడలుమించ
దేవళం బేనుఁగు తిత్తిదొరకు
మట్టించె డాకాల మనికిపట్టులు వీడి
పరువెత్తి జుణఁగ నెప్పని బిరుసుల
మెప్పించెఁ దగవుల మెలఁకువతోఁ బల్కు
నిక్కంపునుడుల మన్నెలచదురుల
నొప్పించెఁ బ్రామిన్కు లిప్పల తుదల గు
ట్టులు ముచ్చటించి జోఁగుల యెడదలఁ

గీ. గూడుఁజీరలుఁ గోరినకొలఁది నిచ్చి
యదుగువారలు మెచ్చుట లాలకించి
పాఁడిపంటల మేటినాఁ బరగెఁ నేల
వీరనకుసాటి మంతురు లేరి తలప? ౨౧

కం. ఆవీరన్నకుఁ బుట్టిరి
దేవేరగు నచ్చమకును తెలివిగనులు మే
లీవులు మువ్వురుగొడుకులు
నావలఁతుల పెద్ద యుత్తరప్పఁడు వెలసెన్। ౨౨

సీ. అయిదక్కరలఁగూర్చ ననయంబు దలపోయు
వేఁకువ చలినీటివాఁకమున్గ

బ్రాహ్మణకులతల్లి బత్తిమీఱఁగఁ గొల్చుఁ
బూటకు వేమారు నోటులేక
నూఱిలెక్కలనెల్లఁ దీరుమాన మొనర్చు
దబ్బరమాటల దాటిజరుగు
నడిగిన లేదనఁ డుడుగరలెన్నఁడుఁ
గలిగినంత యొసఁగు గడుసుగాఁడు

గీ. పెద్దలను వెంబడించి యేప్రొద్దుజరుగు
దిద్దుబడిఁ జేయుఁ దగవుల సుద్దులరసి
పద్దుసెల్లించుకొను రచ్చపట్టుఁ జేరి
పొత్తులేరన్న వీరన్న యుత్తరునకు. ౧౩

క. ఆయుత్తరునకు నేనును
బాయని తిర యనముఁగల్గు బలియుఁడు గురుమూ
ర్తియనఁగాఁ దగు నతడుం
దోయము బుట్టితిమి నల్వ తొయ్యలికూర్మిన్. ౧౪

సీ. చదివె వేలుపుఁబాస సరిముట్టఁ దెల్పెచేఁ
దెలుఁగులగుట్టెల్లఁ దేటపఱిచె
మెప్పించెఁ గైతచే మెఱుఁగైనచదురుల
నొప్పించెఁ దప్పులఁ జెప్పువారి
నెగడించెఁ గబ్బము ల్నేరతనంబుఁగ గూర్చి
రాచకర్జంబుల రవళినెఱిఁగె
గాణలపాటల కడకుఁబో నదలించెఁ
గలనేనిఁ గల్లాడుటలు మూఁగించెఁ

గీ. బుడమి గద్వాలఱేని మెప్పులఁబొసంగఁ
దనిపి వారిచ్చుకానుక ల్తరతరముగ
నందికొనివచ్చి వేడుక నలరుచుండె
మూర్తి గొనమెన్నఁ దెలియని మూఁకకగునె. ౨౬

చ. అతనికిఁబెద్దవాఁడఁ దొలియయ్యలమేటి పసిండికొండచే
జతపడియుండు ముక్కనులసామికి బత్తుఁడఁ బాటిబండలో
నతికినమన్కివాఁడ నరయం బురుషోత్తముపేరివాఁడ మే
ల్కత లతికించి కబ్బములుగా నొనరింపఁగలాఁడ గొబ్బునన్

వ. నాచేయు నీతెనుఁగు కబ్బంబునం దొనరిన నెరసు లెరుకగల
వారుసవరించుటకొఱకును మెఱుగులొనరు చోటులరసియె
రుకలేని మొఱకులు కూఁడనివని చెరుపకుండుటకొఱకును
మనవిపడియెద. జాబిల్లియందొనరు మసరనెంచుదురే తేట
వెలుంగులు తనదయ్యుఁ దలంపక జేజేలకిచ్చుట మొద
లగు మంచిసంచు నెంచుదురుగదా యట్లనాచేయుకబ్బంబు
నంగల యొరుగుతరుగులు కనికరంబున లోఁగొని పాటికిఁ
దెమ్మని యందఱనెచ్చరించితి మఱియును. ౨౮

శా. బుత్తిన్మత్తినొసంగువేల్పుఁబలుకుల్వోఁజేసియాంధ్రాడువా
గుత్తింజేర్చినఁ జేసుమేపుడిది బాగుంబోలె గైసేయఁడన్
గొత్తల్వల్కుడయ్యలార పునుకల్గోర్కెన్నడందాల్పుతేఁ
డొత్తండొప్పని దంచుఁగొల్చిననతండొప్పించు నీకబ్బమున్

శా. ఏనేలంగల వారికాపుడమి పల్కేమంచి దెన్నుండిన
న్దానెందాస దగుల్పునో యదియెకాదా మంచి జేజేలకై

బోనంబప్పన సేయుటట్టులనె వాబూరింపుడొ బానతోఁ
గానంజేసితిఁ బొత్తమెల్లఁదెనుఁగై కన్పట్టి పెంపొందఁగన్.

గీ. కల్పుడొదవకుండఁ గావించుచో నూరి
పేరు మాసిబొందు పేరుచోట
నవియ పలుకఁబడియె నందఱుఁ దెలియుట
కలవి గాదటంచు నట్టిమాఱుఁగు. ౩౦

వ. అని యిట్లుగడించి చిలువ సొమ్ములవాని కంకితంబొనర్చుట
నాయన నెన్నెద. ౩౧

సీ. పగలొనరించెడి పసిడికొండనునగి
విసపు దాల్పులరాతి యసమడంచ
మబ్బులీనెడు వెన్కమలనుండుటకు రోసి
యివమైన పెనుచట్టునెనయుటుడిగి
కడల నెక్కొనుచుట్టు గట్టుపైఁ దమిబాసి
వడిసిళ్లుగలుగు గవ్వపుగడివిడి
యాబోతుతొక్కుడి నరిగినకలుగెంటి
రెండు తూటుల కొంగ కొండవదలి

గీ. చిలుపరా చిక్కులొదవక చిక్కనైన
నల్లరామొత్తమమురి యప్పల్లసిల్లు
దొనలఁ జెలువొందు విడివొట్టు దోచుపాటు
బండ నెల కొన్న ముక్కంటి బలియుఁ దలఁతు. ౩౨

షష్ఠ్యంతములు.

ఉ. ముమ్మొన వాలు చేనమర మోసమెఱుంగని వానికిం జలిం
గ్రమ్మగు కొండకూతురి సగంబున దాలిచియున్న వానికిం
సొమ్ముగ బొమ్మ పుచ్చగుడుసుల్మెడవెంబడి వ్రేలువానికిం
దెమ్మెర మేపుదుల్చెవులఁ ద్రిప్పెడు టొంటులఁబోలువానికిన్.

ఉ. వేనెలుగప్పుపుట్టువును వెల్లవెలుంగును మూఁడుకన్నులై
చేవదలిర్చు వానికిని జీదర గబ్బిమెకంపు వల్పడిం
పౌ వలె వాటుదుప్పటిగ నాపినవానికి మావిపూలకో
రీవల కేలిబంటు నెదురించిన కన్నెగ గూల్చుమన్నెకున్. ౩౮

చ. కలువలవిందు జుట్టికొనఁగట్టిన వానికి వెండికొండపై
నిలుకడఁ గల్గువానికి మునింగెడి బత్తులవేల్పువాక ముం
దలగల వానికిం గుతుక దాపినచేదు పిసాళివానికిం
దొలిగలు బన్నికర్జముల తూగుడు బిడ్డనిఁ గన్నవానికిన్.

ఉ. మిత్తి కరుక్కనం జదిపి మేటి యనందగు వానికిన్ జడ
ల్నెత్తిని మిన్ను ప్రాకుడుల నెక్కనమాపున నట్టువొందు మే
ల్పత్తికి మెప్పుగా మెలఁగు సామికి నన్ని యెఱుంగు వానికిం
గిత్తల మిన్న తేజిపయిఁగీల్కొని ముజ్జగ మేలుఁవానికిన్.

ఉ. మామయొనర్చు జన్నమున మన్ననగాంచిన వేల్పుమిన్కులం
దామస మెచ్చి వేలిమిన దక్కనగూల్చిన వానికి న్పిడం
బైమను నాలబోఁతు వెలయందగు వానికి నల్వనెన్నొసల్
బ్రామిన నీరుగుండమున నాడనొడల్గని నయ్యవారికిన్.

వ. అప్పనంబుగా నేఁజేయంబూనిన కంసవిజయంబను గొప్ప
కబ్బంబునం దొనరుకత తెలుగు పలుకుల నతికిన గద్దె
పద్దెంబుల జాడలెట్లంటేని. ౩౮

గీ. సిరివెలయు గబ్బిపేరచేఁ జెలువుమిగులు
ప్రోలుసేలుచు మనెడి రాచూలిపేర్మిఁ
జిలుకపేరింటి జోగికిఁ జేతులెత్తి
యడిగె వెన్నునిబుట్టువు నమరుకూర్మి. ౩౯

ఉ. తాపసి మన్నమున్నె పినఁదాల్పితిఁ దామరవిందురిక్కతే
డాపిన వంగడంబులు తుదైచనఁగా మదిబొంగె నెన్నినా
ళ్లీపుడమిం జరించెఁ దగవెన్నక మామనడంచె నేల న
ల్నాపురరాచవారి గుదులై పడనెట్లు లొనర్చె శౌరిదాఁ

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియు న్వగవదాపున నుండక లేచిపోయి వ్రే
పల్లియ నెన్నినాళ్లు పలుబాములఁజెందె మొదల్తుదంటి రా
నెల్లను దెల్పవే యనుడు నిచ్చకమెచ్చగ నల్లదీవిపు
ట్టిల్లగు జన్నిగట్టునకు నేచిన వేడుక మ్రొక్కియిట్లనుఁ.

మ. పగవారెప్పుడు గుండెచీకు పడఁగాఁ బల్గాకులల్లాడఁగాఁ
మగరామేడల నీటితేటలొనరన్మారెందుఁ లేకొప్పఁగాఁ
బ్రెగడల్క్రొవ్వలఁగొల్వ రాచపడుచుల్పేరొంది చెన్నొందగాఁ
దగుముత్తావుల పోలుపెన్మదిరె నాతారాక్ణ లేకెచ్చటన్.

కం. ఇదిసొబగు వీళ్లలోనని
వదరుదు రెల్లరునుదాని పసనెన్నంగాఁ
గొదువయగు పల్కుబోటికి
మదిదిలువల జేనికెన్న మొఱకులకగునే. ౪౩

సీ. మేడలఁబటికంపు గోడల నంగడి
వాడలఁజూడ బల్వేడుకదగుఁ
గొట్టులు జగమేలు కట్టులు రతనంపు
ఱెట్టులెల్లెడలఁ జూపట్టుచుండుఁ
బావులు విత్తుల కావులుతీపినీ
ర్బావులెల్లెడఁగన బాగుమీఱు
నిమ్మలిగిర్చిన కొమ్మలు మెట్టకెం
దమ్ములు లేదోటఁదనరుచుండుఁ
గీ. గాన నీయూరియందమ్ము గరువతనముఁ
జూడ నేవీట లేకుంటఁ జూచి సరసు
లావజల్లిన దిగువ రాల్త్రోవ లేని
యంత సందడిమెలఁగుదు రబ్రిమొలయ. ౭౭

మ. పలుకుల్ముల్లులువార్తరంగెడపఁగాఁ బ్రామిన్కు బాసాడుఁజే
వలనంజూచిన నింటఁగల్గు నిజమే వాక్రుత్తురే మిచ్చినన్
బలుకన్దాగరు దబ్బరల్వొసువ రెవ్వారెన్ని విద్దెల్గొనన్
జెలువై యిమ్మసి జేరఁజెప్పుదురు మజ్జేజెల్ల రంబయ్యెడన్.

చ. దురమునఁబొంగు డెందములతూకొనిపోయెదరయ్యవారులం
బరువడిఁబ్రోతు రోగిరము బత్తినొసంగుదు రెద్దడాచెలిం
సిరివెలయింతు రక్కజపు చెయ్యులవేల్పుల కెక్కుడౌదు రొ
క్కరమని నాలమంద దరికైచనరందలి బాచబల్లిదుల్.

గీ. చలికిఁ గూడుచీర వెలితైన యెడనీని
రొక్కమున్నవాసి కెక్కుబెట్టు

లనుచు దెసలనిండ లందుజక్కులజేని
లెక్కఁగొనరు వెలల నిక్కలందు. ౪౭

గీ. తాటిసిడెముసామి తడబడ జమున నా
గేటజిమ్మెనేటి పోటరియని
మదిరెనున్న రెడ్డి మడియలు మడకల
గొట్టునేలనెడల గొట్టుదు రొగి. ౪౮

సీ. ఆవీటి తేరుల కగునె సాటోకగాల
నమరిన కాకరాయరదమెన్న
నాయూరి తేజీల కగునె తరంబప్పు
పుట్టుక మెలఁగిన తట్టుమావు
లాఁ బ్రోలఁదగునేన్న రాప్రోవులకుసరి
చెందునే దెసబడ్డ చెనటుగబ్బు
లావల్లెకాల్బంటు లంత వాఁడే సత్తి
బట్టయిట్టటుజూచు బసుమదారి
పుడమి జత దీసికిల్లె రాప్రోడలెల్ల
కానుకలుదెచ్చి యిడిన చొక్కపుకడాని
చే నమర్చిన కోటయుఁ జెందిరంపు
మానికంబుల వెలయు కొమ్మలునుగలుగ. ౪౯

వ. అవ్వీటియందు. ౫౦

గీ. వాలెదురు కీడుచుక్క సంతేలికదగు
నుగ్రసేనుండనఁగ నాతఁడోపిపుడమి
కడిఁది తనయానచెల్లించు పుడియతమ్మ
పాపఁడగు కంసునకుఁదండ్రి పాలుపుడమి. ౫౧

క. ఆతఁడు చెడురాకొమరుల
నేతరి జతవదలకుండ నేలుచునుండం
గా తండ్రి దేవకుఁడు తన
కూఁతురు దేవకికిఁ బెండ్లి కొమరుని వెతకెన్. ౫౨

వ. అట్టియెడ. ౫౩

సీ. ఆయూర దనవాడు లరయుచు వసుదేవుఁ
డనుదార కాపుర మమరఁజేయు
నాతనికాకూఁతు నప్పనజేసి పెం
డిలియైన నిద్దరిఁ గలిమికొలఁది
ననుపుచుఁ గన్నియకై కట్టఁ దొడగంగ
నిచ్చిననల్లున కిడినమావు
లేనుగు లొమ్మిదవులు మానికంబుల తేరు
లంటి రాఁజెలియలి ననుపుకూర్మిఁ

గీ. గంసు డరదంబు నడపుచుఁ గదిసినడిచె
నాగవాసంబు మున్నాడి నట్టువపస
నెరపనరపుదు గుంపులు నెరతనముగ
చుట్టిరాపెండ్లి కొడుకగు సొబగుదనర. ౫౪

శా. ఆలోనంబయలాడెఁగంసవినుమీయన్నుబ్బమేనిక్కుచున్
దోలంబూనితి మావులం గనుమిదే తోరంపు కీడేదుపై
చూలం జెల్లెలు గాంచుబిడ్డఁడు నినుంసోలించి చక్కాఁడు నిం
కీలాగాట నెఱుంగవక్కట నిజం బీసుద్ది తేటయ్యెడిన్.

వ. అను మేనులేని దయ్యంపుమాట లాలకించి జాలింబడి
కంసుండు. ౫౬

శా. తోడంబుట్టువు మీఁదరోసి యలుకం దోడ్తోడ గోడాడి యే
జాడం డెందము నిల్వగాక బ్రతుకా సన్వాలు గేలానిసై
దోడా! మూఁడేఁదలంప దోసముల పేఁద్రుంగింతు నేడంచుఁగీ
లూడం గొప్పమరించి చేతనిడె వీఁడోహో కటా యెట్లనన్.

క. అదిగని వసుదేవుఁడు న
మ్మదిఁగొందల మంది మంచి మాటలఁదేర్చున్
దదు కెట్టు లైనఁగానీ
వదరెద నాతలఁపుకొలఁది వదలని తెగువన్. ౫౮

మ. చెలియల్పిన్నది ముద్దరాలెపుడు నీసేమంబు గోరుం బళా
కలకంబారి తలంటి కోయుదువె రాకాసిం బలెన్నేర్పుతో
దలఁపోయన్వలదే చదల్పలుకులే తార్కాణ సీవంగడం
బలతింగాఁ దిలకించితే విడువుమీ యన్నుం జిరాయున్వగన్

ఉ. మిత్తి నడాన లేదు తొలిమేనికి దాని మలంప నేరికిన్
హత్తకు నిక్క మిప్పలుకు లన్నియు నీవు నెఱుంగు దక్కటా
క్రొత్తలె చంపఁ బూనెదవు కోరికబుట్టినఁ జచ్చి క్రమ్మర
న్వత్తురె తెల్వి నెక్కొలిపి వారకజూడుము నీయెడందలోన్.

కం. బోటికిఁబుట్టెడు బిడ్డఁడు
చేటని వినఁ జెప్పెననుచుఁ జెందెద వళుకిం
కేటుకి విన్న పలుకునను
మాటెన్నఁడు వినము పగర మాటలె యేమో. ౬౧

మ. నిజమై నీకిది కీడుదెచ్చుననుచు న్నీవేల బేలయ్యెద
కృజపున్మాటలుమానుమీయనినఁగిన్కంజంపుటల్కన్నెకే
పజ పుట్టన్వేను వెంట నీకొసఁగెదం బంతంబు తోఁజంపి కీ
డుఁజెడ న్నీదటసంతసంబుగను మీకుంజోడు లగ్గింపఁగన్.

గీ. అనుచు మాటలఁదేర్చిన నతఁడు తొట్రుపాటుడిగి నమ్మి చేనున్న బాకునట్టె
వదలి వాల్చి మోముచ్చోటు వాసిచనియె
నతివయు నతండు నిలుత్రోవ నరిగిరంత. ౬౩

వ. ఇట్లుటెగి గురుతెఱుఁగరాని తమకంబున వలరాచ గొరక
లెఱకలు గాడ వేడుకపడుచుండ నాయేటి తుదకాఁబోటి
కైన మొదటివేకటికి న్గొడుకు వొడమె నాబుడుత నవ్వాసు
దేవుండు నడితిగడి మీరని రాచకొడుకుఁ గావునఁ దన
పడఁతి కొడుకు విడలేక జడిబడినడల నాబిడమెడలాని
యావలఁ బడనెట్టి యీకట్టినీక రట్టుమోసి చెట్టంబడు
దునేపెట్టుకొన్నట్టియొట్టుమట్టు మీరుదునేయని యాపెను
దిట్టి యీపూన్కిఁ జెల్లించిన నెల్లకర్జంబు లుల్లసిల్లునని
పిల్లఁ దల్లి నల్లికకుంబాపి యుల్లంబునఁ దల్లడిల్లుటలు లేక
దొమ్మాని తెచ్చి యుమ్మలికంబున సొమ్మసిల్లు మఱి
కుఱంగటనిలిపి నీవలచినరీతి నొనరింపు మేనుమాటఁదప్పక
యొప్పించితినని కసిగందు నందిచ్చిన నాగిన్నెపేరి మన్నె
వాఁడన్న నీచిన్నిపాపని మన్నించితిఁ గొన్నిరోజు లరిగిన
మీఁద నగునెనిమిదవ చూలుం బాలుమాలక జంప
నిమ్మా ఒప్పకొనియెద నిపుడు నీబుడుత కుఱలంగొని

పోమ్మనిన నాశౌరియు నమ్మక నేనేమిసేయువాఁడఁ
బోయెదంగాక యెట్లైనం గానిమ్మని కొడుకుం దెచ్చి జరి
గిన కతమొదలుం దుద సేర్పడంజెప్పి యప్పడఁతి కప్ప
గించి మఱియును. ౬౪

ఉ. పంటవెలందిరక్కసుల పాడరుదాటులకోర్వలేకము
క్కంటికిఁదెల్పనాయన పగిందెగనాడక పొమ్మటన్ననా
వెంటనె కోడుతో నలువ వీటికిఁజేరి దిగుల్గలంపఁ గ
న్గంటలనీరుగార నటు సాఁగిలి మ్రొక్కుచుఁదాలతోననున్

ఉ. తామరచూలి! రక్కసులదాడుల నేఁడగు వేఁగుజోలి నీ
కేమనివిన్నవింతు బరువేగడిత్రోవ గడింపుమన్ననా
లేమమగండు మంచిదని లేచి నడం దివిమూఁక గూడిరా
నోమికవెన్నఁడున్న కడ కుప్పరవీధి హుటాహుటిన్ జనెన్

వ. నడచి వడితనంబున. ౬౭

గీ. పాలకడలిఁజేరి బడి వెన్నునకుఁ దెల్పి
వెలయఁజేసితాను వినియెనొక్క
మాట దానిఁదెల్పి మంటితత్తరమూడ్పె
వేలుపులకుఁ దలఁపు వేడిమాఱె. ౬౮

వ. అట నందఱుఁ గలయం గనుంగొని మఱియు నిట్లనియె ౬౯

కం. జేజేలారా! మీరీ
యోజం జని ఱేకదాలు పొప్పు కొలమునం
దేజునఁ బుట్టుఁడు వెన్నుఁడు
ప్రాఁజదువుల ప్రోవనిల్పు పనికటుఁబుట్టున్. ౭౦

కం. వేలుపుఁ జానలుగొల్వఁగ
మేలన సొబగొప్పఁబుట్టి మెలఁగుఁడు తొలిగాఁ
దాలిమి చెలఁగఁగఁ గట్టియు
జాలింబడ పగతుఁడిచటఁ జయ్యనఁబుట్టున్. ౨౧

మ. సిరితోఁడీగతిఁ బుట్టి యత్తపసులం సేమంబుగల్గించి పె
ద్దఱికంబెంచక త్రుళ్లు నుక్కివుల మ్రందంజేయు దేనంచుఁ జ
క్కెరలొల్క న్నెలవిచ్చెఁ దప్పదదిరా కీడొటనిక్కంబు మీ
దిరవుల్జేరుఁడు వేడుకల్పొసఁగఁగా నిచ్చెట్టులట్టుండదున్. ౨౨

కం. అని తెల్పిచనియెఁ దననెల
వునకుం దామరల పుట్టువుం దగ జేజే
ల్మనికిం బట్టులఁజేరుడుఁ
దనఁవలసిన దెసకు నేలదారెంబ్రీతిన్. ౨౩

వ. అంతనొక్కనాఁడు. ౨౪

సీ. పల్లజడల కెంపుఁ బామిన తిరివాడు
ఫోరొగిరంబుగాఁ బొసఁగువాఁడు
పటికంపుఁబూసల పస సరంబు గలాఁడు
చంక ప్రామిన్కుల సంచివాఁడు
తనకుఁదా నై మ్రోయు దండె కట్టు గలాఁడు
ముత్త్రోవనీరాడు బత్తివాఁడు
బసుమంపుమైపూఁత బలువు మించెడువాఁడు
ముజ్జగంబులజోలి మ్రోయువాఁడు

గీ. వేలుపులతేని కొల్వులో వింతకతలఁ
జెవుల పండువుఁజేయుచుఁ జెలఁగువాఁడు
మదిరకై నారదుఁడువచ్చి మాఁడువుపయి
నొంటిగాఁ గంసుఁడుండుట నోలిదెలిసి. ౭౫

వ. అచ్చోటుఁ దరియంజొచ్చి యక్కాళ వల్లఁబిల్చుఁగని యతం
డిచ్చు నూఁడిగంబులంది చెందినవేడుకతోడ. ౭౬

ఉ. చివ్వలబువ్వ ఝట్లనుచుఁ జెప్పెనునీవొక రక్కసుండ విం
దెవ్వరు నీకుఁజుట్టలు కుయివ్వను వేలుపు జంపఁబుట్టినాఁ
డవ్వలుదక్క బందుగులు నాదివి కన్నెలు సామికొల్వుకై
యివ్వలఁగల్గినారెఱుఁగు మీ యదువుల్బయలింటివారుగన్.

మ. పుడమి న్గాళలసంగఁబేరయిన నీపొత్తుల్గిలాడించి యె
ద్దడిచేఁ మగ్గెడు మంచివారిఁ జెఱుపం దప్పించి జేజేలువే
డుడు నిన్వారిని గూల్పుపూన్కి సిరిజేడున్ రెండువేల్గన్నులన్
నిడుపౌసామిని గొల్లడింటమరిపూన్కింబల్కినారొక్కటన్.

గీ. ఇది నిజంబునమ్ము మేఁబోయివచ్చెద
ననుచు సాగి నడువ నడలి కంసుఁ
డతివ నాఁటి వఱకు నార్వురగఁనియుంటఁ
దెచ్చి వారి తలలు ద్రెంచెఁ బదరి. ౭౯

సీ. అంతట కసిదీర కాఁచెడు బాకివాఁ
డాడు తోడును దానిఁ గూడు మగనిఁ
దనయింటఁ గలిగిన తప్పుకొట్టునఁబెట్టి
కావలి నమ్మిక కాపుల నిడి

తనపెదయ్య యనెడు తాలిమి దిగద్రొట్టి
యరిగట్టు లందుండ నప్పగించి
నేస్తుల తులువల నెఱనిక్కుతోఁ గూర్చి
దొరతనం బమరిక దొరలఁ జేసి

గీ. నేల నాలుగు చెరగులు నెమకి యుందుఁ
దనకు మిగిలిన బంటు కన్దవులకున్నఁ
బెట్టుగానుండి బయలన్న యట్టిమాట
మదిని నాటుట వెన్నని మఱవకుండె. ౮౦

కం. వలమురిదాలుపు పుట్టువు
జళుకున సైదోఁడు నాదు చానను బలుబా
మూలఁ జెందఁ జేయునప్పటి
కొలదప్పని యట్లు కడుపుగుదిరె మదితకున్. ౮౧

కం. అదిగని గుదెదాలుపుదొర
యదనిదెయని మదిఁదలంచి యతివను గావం
గుదురొదవిన దొకకర్జము
వెదకెన్ బెదురదురు లేని బిరుదై యుంటన్. ౮౨

కం. ఇది యేఁడవ చూలాతఁడు
చెదరించిన మీఁదసేయు చెయ్వులు జెడుటన్
మది వదలకుంటఁ దన్ను
న్వదలని తమినిల్పు చెలియవైపై పల్కెన్. ౮౩

మ. మునునే నొక్కఁడనై జగంబు గలుగిమ్ముం దెల్ప నీవప్పుడీ
మను నీరగ్గులఁ గాలి నాకసముల న్మలుప్పాను మేన్జేసితెం

త్తని నీసత్తువ నుగ్గడింతు జనునా దండఁబునందాఁసముం
దొనరింపంగల దానిదెల్పెదను మేలొందంగఁజేయందగుఁన్.

వ. అది యెయ్యదియంటేని. ౭౫

గీ. దేవకీదేవి చూలాని దింపి మంద
నున్నరోహిణి కడుపున నునుపువిూవు
తెమ్మెరల మింగుదుల దొరతెల్పివిూరఁ
బుట్టు నాకన్నయను రద్దిపుట్ట జగతి. ౭౬

వ. అంతనక్కడ. ౭౭

చ. అడివిని యల్లరుల్లితుక నయ్యెను గాఁబని గుంపులొచుఁ జె
ప్పుదురదినమ్ము వాఁడు వయిపులానికె చెల్లుటకేను నాపెలో
నెదుగుదు నీవు నందుసతి కోపిక కూతుర వాదటన్న నె
మ్మదిఁ బలవించెసత్తి యది మానిచెనగ్గుదె దాల్పుమన్ననన్.

గీ. జాతరలఁ గొల్చి పజ మేలు చామవనుచు
నుడువ జగమేలు మన నోడఁ బడియెసత్తి
యటుల గావించి నందుని యతివడొక్క
నెలకొనియెఁ దన్నునెవ్వరుఁ దెలియకుండ. ౭౯

కం. కలిగెన్ రోహిణి కడుపున
బలుఁడగు కొడుకెల్ల వారు బల్లిదుఁడనఁగన్
దెలియఁబడె దేవకికిఁ గా
నలజడి జగములకుఁ బాసె నని పెద్దలనన్. ౮౦

కం. అదిగని కంసుం డులుకుచు
నిదియెనిమిది యైన చూలనేదే మపుడే

బొదిగి సదమదముఁ జేయుదు
బెదరిన గాదనుచుఁ గాచె బిడ్డనిపుటకన్. ౯౧

వ. అంత నన్నవలామిన్న సన్నంపునడుము ఊమ్మదన్నబలియుటయు. ౯౨

సీ. మంటిపై పసగల్గ మగువకుఁ బగతురు
మంటలేరసి చెప్ప వగాడ్కనుండె
నీరాడు ప్రొద్దైన నెలఁతకు మార్తురు
బోరాడు వడిసన్ని బొగులుపడియెఁ
గడుపుబిత్తఱకాడై కనుపింపముగుదకు
సూడుల మేమాపు సొబగుఁగనియె
పిల్లబొల్లుడు గాలి బెట్టైన లేమకుఁ
బెరవారిలో వలి బ్రిదిలఁబొత్తె

గీ. నాతినడుమున కలకలు నాటుకంటు
నడుము తుద మొదలెఱుఁగక నలిగిమెలఁగె
నైదుదయ్యాల చెయ్యాలయ్యతివ కొదవు
నంత వెలుఁగుల వెల్గులో నణఁగిమణఁగె. ౯౩

వ. ఇట్టియెడఁ గయ్యాలయ్య మొదలగు వేల్పుజడదారులును బదిపసుల నెక్కులం బొసంగు బొక్కవాలుగల వేగన్నుల మిన్నయు మంచుమలకూఁతురు మే సగంబుగాఁబొసఁగు ముక్కంటియు ముక్కిటనెక్కిన్న చదువులరాణితోఁ దాతయుఁదక్కుఁగల జేజేమన్నవారునుం గలసి చను దెంచి

నిండువేడుకటం బొదలు బోటి నుద్దేశించి చేమోడ్పులరసెనస
టంగదియించి జోహారు లెచ్చరించుచు నిట్లని కొనియాడిరి.

సీ. పాలేటిరాదీవి పంచగీమ పరాకు
పచ్చపట్టొల్లె దాల్పా పరాకు
కడుపున జగములు గలదేవర పరాకు
త్రాఁచుమేపెక్కిరింతా పరాకు
రెండైదువేసాల నుండుజాణ పరాకు
నలుచేతులమరు మిన్నా పరాకు
పొలదిండి మూకల బోడుచు దిట్ట పరాకు
కలుముల చెలియేలికా పరాకు

గీ. యతులమానిక మమరు జియ్యా పరాకు
కలుకు కొలగుమి యెదురు చుక్కా పరాకు
పలుకుపూబోడి మగని యప్పా పరాకు
కాకరాచెలికందు సోగా పరాకు. ౯౫

కం. నాలుగు ప్రాఁజదువులు నీ
మేలిమితన మెల్లఁదెలుపు మేరలని గదా
నేలగల జన్నిగట్టులు
బాళిం జదువుదురు ముత్తిఁ బడయఁగ వేల్పా. ౯౬

కం. నీవెఱుఁగని దింతయు లే
దీవే పుట్టించిపెంచి యెగ్గునఁబొరయం
జేవనరుట దలఁపోయం
గావేరికి యాటలయ్యె గా నీకరయన్. ౯౭

మ. చిరనానాటికి మించుగాకటుకుగా చే యెత్తి శాల్వోతిమో
పురహింపం గవిజేరి డెందము పెడంబాటింపగా నీక ని
స్తురిగాఁ దల్చిన పెద్దలేమెరిగిరో గొప్పైన నీత్రోవ త
క్కారులెవ్వారు నెఱుంగనోపుదురు మేలొప్పారు నీనిక్కముల్
సీ. ఒకఁడవై యంతయై యొకజోలిఁబట్టక
కానకంత నీవయై కాలము లేక
పేరూరు లివియని పిలువఁ దలఁపఁగాక
నిండు వెలుంగువై నెగడితొల్లి
సత్తి తాఁజేసిన జగములఁ గాపాడ
నప్పుడప్పుడు లెక్క కగ్గలముగ
నెన్నిరూపంబులో యెత్తితీ వప్పాటి
తెలియ మాతరమా నె తిక్కవార
గీ. మయ్య కనికరమొలయు మాకియ్యొడఁదెలి
వియ్యకున్న నినుంగన నేదిత్రోవ
కడుపు వెలువడి కన్నులఁ గానుపించి
నడుచుపనిఁ దెల్పవే కల్మినాతిదయిత. ౯౯
మ. మునుపీ పుట్టువునెల్లఁ బోవనెకదా మున్నీటిలోఁ జేపవై
మునుముచ్చోపాలదిండికోరకొనచేమోసంబునందించి ప్రా
మినుకుల్వేగ మఱల్చితెచ్చి నిదురన్మేల్గొన్న జేజేల పె
ద్దను జెందించితి వెంతజాణవో నినుం దంష్ట్రీగణంబోలు నే.
గీ. కడలిమునిఁగినట్టి కవ్వపుకొండఁ దా
బేలవగుచు నెత్తిబెట్టి మోసి

యప్పుడప్పుఁదరువ నమరించి జాలేని
మందు వేల్పుమూక మన నొసఁగవె ? ౧౦౧

గీ. పుడమి చాపజుట్టి పొలదిండి కొనిపోవ
నోలి పందిరూపు నొనరఁదాల్చి
వాడిపంటజీరి వడి వంటచేడియ
గాచి తిర్గతమేలి కలిమితేఁడ. ౧౦౨

ఉ. బత్తునిమాటనిల్పుటయె బాగని రచ్చ హజారమందు ను
బ్బెత్తగు కంబమందు సగమేర్పడు మానిసి రూపునందియై
నెత్తిన సింగివేసమును నెక్కొనఁబుట్టి మెడాగిపట్టి గో
రొత్తి నరాలుదెంపి యసమూనితివా పొలదిండిఁజంపుటల్

చ. గొడుగును గోచిజన్నిదము కూరిమిదాల్చి బిరానఁనల్లద్రా
వుడు దొరజేరి జన్నమడివోవక సాగెడుచోట నేల మూ
డడుగులుగోరి యన్ని దెసలాని బలిన్వెసఁగట్టి వైచి వే
పిడుగడి దంపువేల్పు కిడవే సిరి కొల్లగ లచ్చిదాలుపా.

శా. వేయంచుగ్గులమేటి నిన్నుబాదువన్ వేరాచబిడ్డైన చో
నాయంబూని పసిన్మరల్చి బలిమిన్ రా వానిచే గొడ్డటన్
మాయం జేయఁగజన్న గట్టువయి సొమ్ముల్మీరు రామిన్నల
న్గూయన్బంపవె యిర్వదొక్కపరి నుగ్గున్నూచమైపోవఁగాన్

కం. పదితలలవాని జగడం
బాదవిన గుదులమర కుతుక లొక్కటతునుగ
న్గదనమునఁగూల్చి ప్రోయా
ల్మ్రదమొదవఁగఁ దేవెఁదీని మొదలిటిపుటకన్. ౧౦౩

గీ. ఇపుడు తులువల యుల్లముయ్యేలలఁబోలెఁ
దూఁగ నీ జవరాలికిఁ దొడరిపుట్ట
గాబునందుండి వెడలు మా కల్మిజేఁడ
దండము లొనర్చెదము నీవె దండమాకు. ౧౦౯

వ. అని కొమ్ము సింగాణిం బొగడి ముక్కంటి మొదలైన వేల్పులు యమ్మగువం గనుంగొని యిట్లని వర్ణించిరి.

శా. తల్లీ బొజ్జకుఁగేలుమోడ్చెదము మేల్దాపించెమామాటలుం
జల్లుల్గా వితఁడేలికందఱకు ముద్వాలంగ నోముం జత
లొల్లల్గాఁ బచరించినా వవియె గొంకుల్మాని నీకిచ్చె నీ
చెల్లుంబాటును బాపురే పులుఁగు డాజ్జేజేగనం గల్గితో.

గీ. పోయివచ్చెదమమ్మ యీబూరగొమ్మ
సామిదెల్పెడు వరుసపై జరుపుమనుచుఁ
జెప్పి వారిండ్లకడకేగి రుప్పరమున
గుడుసువాల్బామె లొత్తిలినెడువుకొనుచు. ౧౧౦

సీ. కాళరాసింగంపు గదిసిల్చివెలుగొందు
నెలపున్నమకు వెలినెలవుకొన్న
యేడొక్కటగునాటి మూఁడవకేజాము
ముందఱ నలువరిక్కందగు తఱి
సోకుమూఁకలగొంగ చుట్టు వాల్పంకులు
గుదెకొమ్ముసింగిణి గొప్పకత్తి
నాలుగుచేతుల నలువొప్పబంగారు
పంచ పచ్చలతాళి బటువుపేరు

గీ. లొప్పుగలసొమ్ము లెన్నని మెడలమెఱయ
నబ్బురంబైన వెల్గు మిన్నంది వెలుగ
పైఁడికడుపయ్యెఁగన్నయ్య పాపఁడయ్యె
నెయ్యెడల నెవ్వరిట్లని యెఱుఁగకుండ. ౧౧౧

శా. రిక్కల్ మిక్కుటమైన తెల్విఁగనియెన్ రేరాపగల్సొమ్ముల
న్పక్కల్గప్పెడు కాపురుల్వదలెఁ జెంపల్సొంగె మున్నీరు లా
చక్కన్మబ్బులు గుబ్బటిల్లె పిడుగుజ్జల్లించుట ల్మానె పెం
పెక్కెన్నద్దెసలాగి కమ్మవలపుల్ హెచ్చాయెఁ బెన్పయ్యెరల్

చ. అదిగని కన్నతల్లి కొడుకా యని చేతులసంకుదారి మే
న్మదిరి పరాకులేక కనుమూయక తప్పక చూచి వేడ్కలోఁ
గదురగ వేఁడె నీమొదలికర్జము లెవ్వఁడెఱుంగుఁ జేవరా
ముదుకలకెల్లను న్మొదలిమోసు వెలింగితి నిప్పుడెంతయున్

గీ. ఆడుదానఁ బొగడనలవియె మీతొలి
పోకలెల్ల కాలిపోకలేని
గాలికూటి మేటికయ్యాలమేపరి
యున్నకైన దూరమెన్ననఁగ. ౧౧౪

గీ. కాన కనికరంబుగల్గ నన్నన్నింపు
మేదినోచి కంట నెఱుఁగనుమ్ము
కొడుకవనుచు నిన్నుఁగోరికెఁ బెనుప నా
కేది తెరవు కంసుఁడెట్లు తలఁగు. ౧౧౫

ఉ. చిచ్చులురాల్పు చీచెడుగు చేయాడిదం బెపుడండబాయఁ డీ
హెచ్చుజెడంగ నేపగిది నేఁ జరియింతునొ దెల్పు కండక్రొం

బుచ్చల నీకనుంగొనలఁబోలఁగఁ జూడఁగలేను దెల్పవా
కిచ్చిపడచ్చువంటి పసియీడు దటాలునఁ జూపు మ్రొక్కెదన్

వ. అని వేమారు తల్లి వేఁడుకొనుచుంట వసుదేవుఁడెఱింగి పుట్టిన బిడ్డనిన్ జూడ పురిటిగీము మోసాలనుండి చని నీరాడి వేపాడి మొదవుల జన్నిగట్టులకిచ్చెద నని వార్రుచ్చి యచ్చోటుదరలి పాపనింగాంచి మోసులెత్తినబత్తి నల్లనయ్య కల్లనల్లన వలగొని వెనుకటినడవడులం బేర్కొని కోర్కెదీరం గొనియాడుచు నోయయ్యా కుయ్యాలింపు మియ్యెడనేనేమి జేయవలెనో యెఱుంగ మఱుంగుమానికవ్వరువైన యీమొదలింటి బూమె లుజ్జగించి యొజ్జవై తేటగా వివరింపు మని వేడుటయు నాపక్కనెక్కుడుసామి మక్కువ మిగులుగని నాకీపుట్టువున కీవప్పవగుట నీకుఁ జెప్పెద నెఱుంగు మీవును నీయిల్లాలునుం దొల్లి కల్లలుడిగి యిల్లువెడలి యడవి నిడుమలంబడి యాకలంబులుమెసవి తపసులైన మెచ్చి నేవచ్చి కోరికలనిచ్చెద ముమ్మాటికి మీముచ్చట మందలించండి యనియడిగినవడుగులంబడి తెడబడక మీరు నన్కొడుకుఁగావలయునని యడిగితి రదివిని నేనునట్లగుటకుం బాసయిచ్చితిఁగాన ముమ్మారు మీకొమరుండగుటకొప్పిన కతంబున నింతకుమును రెండప్పాలు దీర్చితి నిదికడపలి యది యికమీఁదట మీకునుమీయందునాకునుం బుట్టువు గలుగదని తొల్లింటికతఁజెప్పి యిప్పుడేకాలఁదినడుచుకొనుటకుం దండ్రికిం గరపి చిరుతపాపండై యురుపుసాగించిన నాశౌరియు నావెన్నుం డన్నవెంబడి జరిగించుకొనుటకై

బొట్టినట్టి పట్టిపోయిన నెడబాయలేని తమకంబుననొకింత
ఎడీ తల్లిసంకటపడి యంతటం దెల్వి నెలకొల్పుకొని కొం
పొమ్మాయని విడచి తొలగి యూరకుండె నంత వసుదే
వుండు. ౧౧౭

కం॰ బిడ్డని త్రొమ్మునిడి చన
నడ్డంబైయున్న తలుపులంటిన గడియల్
దిడ్డులుదీయుచు విడుపడు
పడ్డప్పటివలె నమర్చి బడిబడి నడచెన్. ౧౧౮

గీ॥ త్రోవ వానముంపఁ ద్రొక్కుటపడకుండఁ
బడగలాపి చిలువయొడయ డరిగి
నంత జముననిండి యసలెత్తి పారుటఁ
గాంచి శౌరి మదిని గస్తిబడియె. ౧౧౯

వ॰ అదిగని. ౧౨౦

గీ॥ చదలు వాళసవతి జమున యీపాపని
మొదలుదెలిసి పాసె ముదము గదుర
నడచి దాటె శౌరి వడిపాపతోఁ డేగ
నందుపల్లెఁజేరె నాడె శౌరి. ౧౨౧

ఉ॰ అంతకుమున్నె నందునకునయ్యెదఁగూఁతురనంచు వెన్నతో
మంతనమందునన్న తొలిమాయ పసింబరికించు పల్లెలో
సంతనగా యశోదయనుచామకుఁ బుట్టె నెడల్లెయుంగరా
క్రంతల నిద్దురన్మునిఁగి కాల్కనువారలు మైకమబ్బినన్

వ॰ అట్టియెడ వసుదేవుండు. ౧౨౩

ఉ. పోయి బిరానఁ దానుగొనిపోయిన కుఱ్ఱని యాపెపక్కలో
దోయిట నెత్తిపెట్టి కనుదోయిఁ దెమల్పనివారి లేవఁగాఁ
జేయక దానిబిడ్డఁగొని చెంగున జేరి యెఱుంగఁజెప్ప వా
పోయెడు దేవకీతెరవముందర డించి తలంగి గొబ్బునన్

కం. అటులరిగి తానునిలిచెడు
కటికియిరుల చప్పరమునఁ గాలూనియు నె
ప్పటి పగిది నుండెఁ గతలిం
కెటులోయని యరసికొనుచు నెఱుఁగనిపగిదిన్ ౧౨౬

వ. అంత మీఁదట.

కం. ఆపాప పెద్దఱంతుగ
పాపోవం గాపువాఁడు పడిలేచి కనెం
దాపునకరిగియుఁ గఁసుని
లేపక ముందెటుల మనకు లెస్సని తొరతోన్ ౧౨౭

కం. దేవర యీసరిప్రొద్దున
దేవకిసీల్లాడ నేఁగుదెమ్మని వేగ
ల్లావరుసఁదెల్పఁ దూఁగుచుఁ
జేవమెరసి పురిటికొంపఁ జేరం జనియెన్. ౧౨౮

గీ. ఇంటికాపువారిఁ గంటగింపుచు దిట్టఁ
జాగుసేయుఁబెట్టి జాడమీఁకుఁ
బొగరు మించెననుచుఁ బోనాడి చిఱుతను
బట్ట నెదుటనిల్పి పలికెఁజెలియ. ౧౨౯

మ. అకటా కూఁతురు నీకుఁ గోడలిది నాయంబా మొగాలెండుగా
డు కరంబల్గి కటారునం బొడువ గీడుఁ గారాద యీయాఁడుచే
సెకలొల్కం గను దమ్ము లెత్తెదవు చాజ్జేమెట్టులా డీపె ను
త్తుక దెంపం గలదే యసంబు మివులందోసంబు రా యన్నయా

వ. అదియునుం గాక.

కం. సరకుఁ గొనకెంతవారి
న్బొరిగొనెదవు దానఁ గీడుబుట్టక జెఱుగా
సిరిమగనిమీఁది యలుక
ద్దరిగెదవే యీయాఁడుదాని తగునె విడుమవక్. ౧౩౨

మ. మగువా యేడిటిమీఁది గా బుదరుగు న్మంమ్మంచు విన్మున్న బ
ల్కఁగ నీవక్కడ లేవె నా బ్రతుకు ప్రీలన్జేయఁ గైబాట పు
న్నగల న్బేర్చిన నమ్ము బెల్లు తల్లదెవ్వన్నన్నెద న్మారు జె
ప్పఁగ మోసంబగు రాకుమంచుఁ జెలినొవ్వన్బల్కె వాఁడ త్తతిక్.

గీ. పుట్టుకంటఁ జేతఁబట్టి మీఁదికినెత్తి
కీళ్లు దిరుగ మొత్తి గిలకలొత్తి
బండమీఁదఁ జాకిబట్టఁ గొట్టెడురీతి
గుండుమీఁద జబిరె గండుమిగిలి. ౧౩౪

కం. ఆపిన్నది జూపైఁబడ
కోపికమిన్నంది వేల్పులొగిఁ దను మునర
న్బాపజ్జవరాంధ్రు గొలువఁగఁ
బ్రాపునఁ గాన్పింపఁ జూడఁబడ కంతటిలోక్. ౧౩౫

గీ. కంసుతోడఁ బల్కఁగాఁ జొచ్చె నోరినీ
గెడపు బలియుఁడొకఁడు పుడమిఁ గలిగి
పెరుగుచున్న వాఁడు బీదఁనన్గూల్పఁగ
తరముగాదు తెల్యదప్పెనీకు. ౧౩౬

క. అని మింటఁబల్కి మొదలిటి
దనఁ దనరిన సత్తి మాయమై పోయిన గొ
బ్బున నింటికేగి తనకు
న్జనవరులగు వారిఁబిల్చి సందియపడుచున్. ౧౩౭

కం. మంతనమున నిట్లనె నీ
వింతలు విన మెన్నఁడరుదు వినుకెగసి కటా
పంతముగ నన్నుఁద్రుంచెడి
సంతువొడమె నంచు సత్తి సాటించె వినన్. ౧౩౮

సీ. ఎగ్గేమి సేయలేదెన్నఁడు సిరిగూర్చు
మగనికి నామీఁద బగఁదలంపఁ
దనకుఁదానే కంటు తనముఁగడించెఁజే
సెడిదేమొ కానిమ్ము చెరుపఁగలఁడె
మదికి వచ్చినయట్లు మఱిమఱిగావింతు
నెట్లన మంచిదై యేపురేగి
పల్లెలు వీడు లీపనిఁబూని మీఱేగి
చిన్నపాపలఁ బట్టి చెండివైవఁ
గీ. దండొకండైన దెగటార్చు నట్లుజెడక
నిలచిన మఱుంగు వేసాల బలియులఁగని

కడిమిఁగూల్పుఁడు బాపల గండడంచి
పొగరె గరనేడిపించు డిప్పుడమి నెమకె. 139

చ. మనపగవారిఁజేరి కలమంచి తనంబుగడించి పొంచుఁ డో
య్యన బలుదోసపున్గనుల నారసి కూల్పుఁడు సత్తిసెప్పిపో
యిన పినపాప నారయుచు నెవ్వరికిన్ న్మరుగందనీక రం
డనుటయు వారునట్లయని యాఁగిరి నద్దెస లొక్కపెట్టునన్.

సీ. కోవెలల్దేవుళ్లఁ గూడఁజెక్కలు సేసి
పెద్దలగీముల పెకివేసి
తపసులచెంప లత్తలువేసి పడఁద్రోసి
కరివేల్పు గాపుల గాసిచేసి
జన్నముల్దగుచోటులన్న రోతలుగూసి
చదువరులను గాళ్లజమిరి రోలి
జన్నిగట్టిదుర్రైన సరిమొగాన నుమేసి
కల్లరుల్తమవారి గాఁగడాసి

గీ. మురనరక బాణ శంబర బకాఘ
వత్సకేశి తృణావర్త వక్త్రదంత
పూతనల గోడు గుడుపుచుఁ బుడమిదిరుగ
రొమ్మునడతల దొరతల ల్దిమ్మదిరిగ ౧౪౧

వ. అంతనిక్కడ నక్కడలి రాచూలినక్కునందిడిన రాయండ
క్కరనెంచి యశోదపక్కంజేరి యెక్కుడు రొదపిక్కటిల్ల
పక్కలెగర నెక్కెక్కి యేడుపుసాగించిన నాయమ్మయు
సొమ్మసిలియుండుటఁ దక్కి చక్కని బిడ్డదక్కెనని నెక్కొ

నని వేడుకంజూచుతఱి నచటితొత్తులెత్తెత్తి కాళ్లగర నడు
చుచు మొగబిడ్డ మొగబిడ్డయని సంబరంబులు సేసుట
లాలకించి మేలుమే లమ్మలక్కలారా చూచివత్తమువత్తు
రే యని యత్తఱిఁ బల్లెగల చేడియలు తత్తరంబున నత్త
వదినె యేరా లక్కసెల్లెండ్రు వేర్వేరం బిలుచుకొని వచ్చి
పసపు నూనె చెందిరంబాకు. వక్క మొదలగు కానుకలు
దెచ్చి యచ్చోటనునిచి బొట్టెకువెట్ట నీరాడించిగన్నమ్మ
గలపి యప్పటిసంతసంబున బాలు వెన్న మీఁగడపెరుగులం
జల్లులాడి పల్లెవారు యిల్లుసేరునంతకుఁ దొలిసంతుగలుగు
వేడుకఁ దానంబాడి నందుండు నేల జేజేలకుఁ దొడుకులు
ముడుపులు తెగువమిగులఁ దేగంబుగావించియప్పిన్నయ్యఁ
దాతఁగన్నయ్యఁగాఁ దలంచియిట్లని కొనియాడఁదొడంగె.

క. తొలిపల్కు లెఱుంగవు నీ
కలరూపటులైనచోటఁ గనుఁగొన నే గొ
ల్లలలోని వాఁడ మొఱకుఁడఁ
దెలియఁ గలుగుటెట్లు పుట్టి తెంతటి పనికో. ౧౪౩

క. జగముల నేలెడి ప్రోడవు
జగములు వోఁజేసి వెనుకఁ జక్కని వెలుఁగై
నెగడెదు పెంజీఁకటి గ్ర
మ్మఁగ నీయకచూడ నెట్టి మాటో మొఱఁగఁ. ౧౪౪

చ. తొలితొలిబాముల న్మదిఁదూరిచిమీయడుగుల్దలంటఁ బ్రొ
క్కులునవరించిదోసములుగూలఁగనోములునోచినామొ యా

నెలఁదికి నాకుఁబుట్టితివి వేడెద మమ్మింక నైనఁబుట్టుకం
బాలయకయుండజేయఁగదెబొందులనెల్లముసంకుదాలుపా ౪౬

వ. అని వక్కాణింపుచు.

సీ. ముమ్మారు వలఁగొని మ్రొక్కి విన్నపముగా
మనవి జెప్పిన సిరి మగఁడు వలికె
మునుపు జేజేలవీటను వసువులలోన
ద్రోణుండవీవు నీ తోఁబవనడచు
పాలఁతుక ధరయనఁ బొలుపగు నిది మీార
లిద్దరు ననుగూర్చి యెన్నఁగాని
నోములు సవరించఁ బ్రేముడినేవచ్చి
తలపేమి యన మాకుఁగలుగుమంటి

గీ. రేను నొప్పితి నటులని యిందువలనఁ
గొడుకనై తింకనెపుడు మీా బుడుతగాను
బుడమిఁబుట్టను మీారలీ బొందు వెడలి
ముత్తిజెందుదు రిది నిజమెత్తినాఁడ. ౧౪౭

మ. అని వాక్రుచ్చిపరాకుదెల్పిన నతం డప్పల్కు లేత్రోవఁబో
యెనో బిడ్డండను ప్రేముడిం దగిలి గీమేగాములందంగ రా
దని గోపుల్వాడిఁజేసిరా పొలఁతి చేతం బట్టి చన్దోయిఁ జే
రినపిల్లాతని గాంచి మిక్కుటపు గూర్మిన్మూరెనొక్కుమ్మడిక్

వ. పిమ్మట.

కం. పడవాళ్ళ బనిచె మందల
దొడుకులఁ గాపరులఁ బిలువ దొరయగు కంసుం

డుడుగరలు గల్మిగొలఁదిం
బడిబడి గొనిపోయి రెల్లపట్టుల గొల్లల్. ౧౫౦

వ. అట్టియెడ. ౧౫౧

మ. దొరకేలేటనొసంగు పన్నిదుటన్నై దూకొన్ననందుండు సం
బర మేపారఁగ బండ్లపైఁ బెరుగునే బాలోపి సంతెత్తి ముం
జరుగం బల్లియవారు నట్లగొనుచుం జంటన్వడి వ్రాగఁ బ్రో
ద్ధారుగం గుంకుడు మెట్టపై దిగిరి తేఁడున్నట్టి ప్రోజ్జెరువన్

గీ రేయి దిగినచోటఁ బాయన్లై పవళించి
వేగురిక్కఁగాంచి వేగ లేచి
తాము దెచ్చినట్టి తరిపిపాల్నేఁతులు
గొనుచు రాచనగరి గొప్పత్రోవ. ౧౫౩

కం. కొమ్ములు పూరింపుచుఁ జని
రమ్మానిసి జేనికొల్పకంతటి మీఁదన్
సొమ్మరిజెల్లిన నెడయఁడు
పొమ్మన సెలవొంది శౌరిఁ బొడఁగను వేడ్కన్. ౧౫౪

కం. మోసాలకాఁపరులు నను
డీనందున మనికియనిన నెంతయుఁ గడకన్
జేసన్న జేరికాంచెం
గాసిన్ సరిదప్పియున్న గాదిలియనుఁగున్. ౧౫౫

చ. కని చెలిమెంచి నందుడనుఁ గంటగు కంసుని చే నలంగియుం
జనువున మమ్ముదల్తువని సారెకువిందుము మంచిదయ్యెఁ కం

సునకరిచెల్లెఁ బొమ్మనియెఁ జూచెద మిమ్మనిచేరినాఁడ నే
మని సెలవిచ్చెదో తెలుపుమన్నఁ జెలి న్వసుదేవుఁడర్మిలిన్

కం. కౌఁగిటఁజేరిచి లెస్సలె
లేగలు నాబసులు చీడలేదుగదా మె
ప్పొ గౌతము నీయుం బసి
కేగిన దెస నిండఁగలదె యేనాఁడడవిన్. ౧౫౭

కం. సంగాతికాఁడ న్యాబతు
కంగిట పుండాడఁగూడ దలసుఁడు బోజుం
డింగలముఁబోలు చూడ్కిన్
బ్రుంగింపగ సేమమెట్లు బొసఁగు స్థలఁవన్. ౧౫౮

ఉ. పుట్టిన వారి నాకసము బోరునఁ బల్కిన మాటఁబట్టి చాఁ
గొట్టిన వీటి వోయిరిది గొట్టనకేచి చెలిన్ననుం జెరం
బెట్టి కలట్టి చుట్టముల బింకము మానిచెఁ గాలసంకెలల్
గట్టి నికేది త్రోవ యరికట్టుమిదొట్టునఁ జెట్టవోవఁగాన్

శా. నామీఁద న్నెనరుంచి వచ్చితివి దీనన్నాకు వేడ్కయ్యెబొ
మ్మా మీదం జెడురక్కసుల్ద్దిరుగ మాకీచక్కిఁ బెక్కుడులె
న్నో మోసంబులుగల్గుఁబొమ్మనుడుఁదానుపొంగినందుండు కీ
డేమీ గల్గదు దీవనల్సలుపుఁ డేన్ప్రొద్దు మేలందఁగన్,

వ. అనినపిమ్మట. ౧౬౧

గీ. ఇట్లు వల్కినందు నెంతయుఁ గూరిమి
గారవించి శౌరికరుణఁబల్కె

నిన్ను దండ్రివనుచు నెరనమ్మి నాకొడు
కున్నవాఁడు మందనుండి తెలియ. ౧౬౨

కం. అనియిట్లాడిన నందుం
డను నాకొమరుండు నీకు ననుఁగుగొడుకుగాఁ
జనుపున నాఁడెద రేఁ యి
ట్లనుకొనుఁడని యింటిత్రోవ నరుగుచుఁ దనలోన్. ౧౬౩

ఉ. ఉప్పలు లేమొగల్లునని యోడఁక చెప్పఁగ దాయతండు మీ
దెప్పని యెట్టులాలెఱుఁగు నేయెడఁ బొద్దులువుచ్చి పోవఁగా
దిప్పవ లేగులోపల నె యేగుదమంచు హుటాహుటిన్ జతల్
దప్పి పొలంబు చాయల నె దండడి పల్లియ కేగి రంతలోన్.

ఉ. బల్లిదుఁడైన కంసుఁడటు బంపిన రక్కసి గుంపులోన వ్రే
పల్లెకుఁ జేరి యొక్కముదిపంద జెడన్నవపూతనాఖ్య జా
బిల్లి కొలంబునంబాడమి బీదలనెక్కొను వారిఁ బోచు పొ
న్వల్లియదాల్పుఁజంపుటకువచ్చెనుమందులుగాంచుమైదులోన్

క. మెల్లన గొల్లలపల్లియ
నెల్లంబరికించి నందునింటం బిలగా
డెల్లరు వినవేడ్పుటఁగని
చెల్లించెద వీనిననుచుఁ జేరెన్వడిగన్. ౧౬౬

వ. ఇట్లమ్ముసుకరక్కసిరా లక్కణంబైన మైదుచక్కదనం
బమర నిద్దంపుటద్దంబుల జిగిదెగడు జెక్కులను నిగారించు
దుగముకాలిపుర్వులనిక్కులు దక్కంగొను ముంగు

రులును దామరకులుకులోలుకు గన్నులును నరచందురు విరివి మెరికిసేయు నెసలును నువ్వుబువ్వులనవ్వు చక్కని ముక్కునుం జింకదాలుపు బింకంబు నంకించుమొగంబు నం జిరునవ్వులయు చుండఁ జెంగల్వతావులకుఁ దావలంబగు నెమ్మోవి యెమ్మె బయలువడుచుండఁ బైడికుండల గండునండగోను గబ్బిగుబ్బలయుబ్బరంబ బబ్బురం బెలయింపఁ జదలేటి మిసమిసయిసుము కుదురునదలించు పిరుదులగుడుజూపరకుం జూపుతొగరు కెమ్మోవి కమ్మతమ్మలంబు వలపుగ్రమ్ముకొన వన్నెగల బన్నసరంబులనలసి మెలఁగు చినుకపూసల సరు లరుత నెరతనంబుజూప జిలుగు పలువన్నెకట్టుపట్టంపు పైచెరం గట్టిటుదొట్ట నలెవాటుగాఁ జుట్టి యశోదమ్మ పనులఁబడి యట్టిటుదిరుగుటరసి బొట్టెట్టుజేరి యోరబ్బా యొబ్బాయీ కొంటిపిచంటి పాల్దావు మావులింతలేల యని సిదురగదిరి నట్లుండి పండిన నల్లనయ్యనెయ్యనపక్కంబాపి డొక్కంజేర్చి మిక్కుటంపు వేడుక నక్కునకెత్తి పాడి పీడి చావు మందిమిడిచిన గబ్బిగుబ్బ డెబ్బున బయలుపరచి పాపనివాకరపించి పీల్చుమని కనుజెప్పమూయక చూచుచుండ నాకుట్టి యట్టుసాచి సిగబిగువుగాఁ జేనమరించి యాచంటిపాలాను నెపంబున వంటినీరంటి రాపల్కుదుటిమోపున తేపతేప కాపెరూపర జుట్టి నాచిట్టితల యోవెట్టిబిడ్డా వదలుమని వాపోయిన నాపక గట్టుగట్టున దేఁపుచు మోపుజేయ మంటలంటి కంటగించుచు గెంటఁజాలక మేనెల్ల నివిరి యూఁపిరితాపిరించక

కూయుచు రాకాసియై నేలంగూలి కాలుం జేయాడించు
టలు లేక మడిసె మఱియును. ౧౬౭

సీ. ముక్కంటిచేవాలు మొనలారగొగ్గి పం
డ్లిగిరిన బావుల నెనయుకండ్లఁ
జంకలంటుక బొడ్డుసరికి సాగినచండ్లు
గొండబోటులకుద్ది గొప్పబొండ్లఁ
జింతనిప్పులపోల్కిఁ జెప్పుజుంజురు కొప్పు
బండికండెన మేనిబంకకప్పఁ
గొక్కెరచందంబు గూనివెన్కటియొప్పఁ
జిన్ని సందులగొంకు చెవులరప్పఁ
గీ. గలిగియ త్తిగఁ గ్రోసులఁ గమ్మియున్న
మానులును రాలు పొడిగాఁగ మడిసి పడిన
పాడురాకాసిఁ గనిరి గ్రేపల్లెనున్న
గఱితలందఱు గడగడ కళవళించి. ౧౬౮

వ. తొక్కటపడు నడరునందు. ౧౬౯

శా. జాలింబొంది వగల్కుమల్లె రప నాసామల్వడిన్వచ్చి పె
న్గాలింగూలిన పింజ మొక్కయిదినాఁ గాశ్వేతులున్నేలపై
సోలంబుచ్చినదానిఁ జూచి వెఱతో సొక్కత్తి నోరాడకు
య్యేలల్పొంచి యెడందలుఁ గలిగి మీ దెట్లంచుఁ గోడాడుచుఁ

ఉ. ఈపెనుదయ్యమెక్కడిది యెవ్వరిపంపునఁ బారుదెంచె సిం
దేపగిదీయొడల్బడియె నెవ్వరు మొత్తిరిసావ పాపఁడే
డీపలుగాకియొండొడిచి యెగ్గొనరించెను చెప్పుఁడన్న నా
ల్గాపరిపేరటాండ్రనిరి గ త్తరతత్తరమేపురేపఁగాఁ ౧౭౧

సీ. మదిరకు మీరేగ మరునాఁడు రేపడి
యెడ సొబగొప్పార నేగుదెంచి
నల్లనయ్యను జూసి నాతండ్రి యాకొంటి
విచ్చెదఁ బాల్ద్రావు మిప్పుడనుచుఁ
తొడలపై నిడుకొని దూబ యారక్కసి
వల చన్ను గఱపింప వాబిగించి
గ్రుక్క గ్రుక్కకు మేనుసొక్క నెత్తురు ద్రావి
వడి గోడు గుడిచిన విడక పీల్చి

గీ. యొడలి పెనుగాలి వెడలించెఁ గొడుకుఁ గుఱ్ఱఁ
డాపె రొమ్ముననున్న వాఁ డతనిఁ దెచ్చి
పెట్టులో దగఁజేయుఁడంచింతు లడల
వెఱగు జెందిరి గొల్లలు వింత యనుచు. ౧౫౩

వ. కొండొక తడ వట్లుండి యంతం దెలివి దెలుపుకొని తాల్మియుం జెల్మియుం బైకొనఁ బిల్లకిం దీసి తల్లికిచ్చి యొక్క పెట్ట నందఱుఁ గంద్రగొడ్డండ్ల మోటకత్తులఁ గడికం డలుగఁ జిదిమి మేల్జావలకు తావలంబైన యడవిద్రాకుల నటికి పాము లమరించి కాడు గావించి యందగ్గలంబైన యగ్గిం ద్రేరేచి రవులుకొల్పి యందుఁజేర్చి రొడ లపుడు.

గీ. దానియొడలు గాలుతఱి మంచి వలపాపె
నన్నికడల కంపు లంత వారు
దోసకారియొంట దొడరు పెట్టి మంచి
వలపటంచు వెఱఁగుపడిరి కూడి. ౧౫౪

కం. కొడుకు దనఁ చేతిలో నిడి
మిడుకుచు నా రేని బడఁతి మెత్తనిపెండ
న్గడు దయ్యాలఁ జదువుచుఁ
దడఁబడుటలు మాని నిల్చెఁ దాలిమి కతనన్. ౧౭౫

కం. చచ్చెడు మండిడు చానకు
నిచ్చె న్మ్రేలిక్కఁ జేరి యుచ్చఁ జరింప
న్లచ్చి మగనిఁ గని పెంచిన
మచ్చికనుల తల్లి కట్టి మచ్చిచ్చునెకో. ౧౭౬

మ. ఇటు లెల్లారుఁ దలంపఁగాఁ జిఱుతబిడ్డేమంటెనో గాములం
చటకుం జాపలఁ బిల్వఁబంచి తొలిపల్కాడించి వేనోళ్లను
క్కట బల్దీవనలంది వారి కిడియెన్ గైసేసి పాలిచ్చు నా
తుటుము న్వేయిఁటినంజుఁడిచ్చెసిరి దోడ్తో గొప్పలో నొప్పఁగన్

గీ. నల్లమేసామి పుడమిలోనవి జరిపిన
కతలు జడదారిచే విని కాన కంతు
కత్రిమనుమఁ డామీఁదటి కతలనెల్ల
నానతిమ్మనివేఁడె నెయ్యంబు నెరపి. ౧౭౮

కం. వలిమలరాకూఁతురి పొ
త్తులవాఁడా వెండికొండ తొలి బోడిల్లై
మెలగు పిపాసుల తేఁడా
పలుకొమ్ముల మెకము తిత్తిబట్టగు వేల్పా. ౧౭౯

ఉ. బొల్లిమొగంపుఁ బక్కిదొరపూనెడు వెన్నునిజోడుకాఁడ మి
న్పల్లెలనుండు పోటరులఁబట్టి వెఱంబారిగొన్నదిట్ట పొ

న్మల్లెల తేని సేస! యిరుమోరలదేఁర చందుప్రొద్దు క
న్గల్లలుగాఁబొసంగి మలకూఁతురినేలినబూఁడిదంటుడా. ౧౮౦

సుగంధివృత్తము. పాపతేఁడులెల్లమేనఁబ్రాకిచాలఁగొంటులుఁ
దాపలెక్కి పచ్చజన్నిదంబువ్రేలి కుంగరా
లాపి కుత్తుకంటివ్రేలునట్టి పేరులైతగం
గా పసిండిగట్టువిల్లుగా మెలంగు దేవరా. ౧౮౧

సీ. ఇవపుపెన్మలబిడ్డ మొకిమీఁది నెనరుచేఁ
దోఁచిన యల్లిక దొలకువాఁడఁ
బాటిబుఁడను పేరఁ బరగు నిల్వాడి నొప్పి
పురుషోత్తమాఖ్యఁ బెంపొందినాఁడ
గిన్నెపేరిటివాని వెన్నుండు గెల్చిన
కతలన్నియును గూర్చఁగడగినాఁడఁ
దెలుఁగునఁ గబ్బంబుఁ గలిగింప సమకట్టి
తిందు మొదటిపాళ మిటుల ముగిసె

గీ దీనిఁ బుడమిని నెవ్వరు తీపులొనరఁ
జదివినను బెరవారికి సరవి దెలుపఁ
దమకుఁ గామెఁ సిరుల్జేరుఁ దలఁగుఁ గీడు
లట్టివారికి నల్లనయ్యనువు పరుప. ౧౮౨

మొదటి పాళము

ముగిసెను.

ఓమ్.

కంసవిజయము.

రెండవ పాళము.

కం. బంగరు మలసింగిణివలి
మింగుడు పాన్పమ్మిడుపు మిన్నయగాఁడా
నింగి దిరుగాడుపల్లెల
పొంగడచిన పుడమితేరు పూనికవేల్పా. ౧

వ. వినవొదల యొడ్డుము. ౨

గీ. మించు జోగిమొగము గాంచిరక్కసికూలఁ
గట్టినేస్తమెట్లుగాఁ జరించె
ననుచుఁ గడుపులోన మనిచినసామిని
వెదకురాచఁడడుగ వినిచె నతఁడు. 3

కం. మన్నించి తల్లిబిడ్డకుఁ
దిన్నని పఱపమరఁబఱచి దీవనలొప్పన్
బిన్నఝ్య పండుమని పని
కన్నెలఁతుక సాగరొప్ప నరిగెం బ్రీతిన్. ౪

శా. ఆయమ్మానలఁబోవఁగంసుఁడనువాఁడంపంగనే తెంచియు
ల్డాయంబోయి తరిందలంపుచును దేడాశేక కాపుండి సం
దాయెన్నాయలఁ జేయనంచు శకడాయా దొడ్డరాకాసితాఁ
దాషుంగన్గొని కానవట్టు లడగెం దాతయ్య కన్నోమ్రిదుప్పుతోన్.

చ. ఒఱిగిన మాయదారి చెడు గొంటముగాఁగని శౌరికాలివే
ల్తుదఁబడఁ బాఁచఁ గండ్లిరుసుతోరపు పైపర మొల్లఁబెల్లుగాఁ
జిగురుపలయ్యోఁదల్లడముఁ జెంది పొలంతిను రొతుగూలనె
ల్లిద మొనరించి వేల్పుగుమి లేవడిమాటల స దడింపుచున్.

మ. బలురాకాసి బిరాననేలఁ గలపం బాటిల్లె నాగుబ్బుజో
బ్బిలుపెంజక్కుడు దానికిం జెవుడుగా బిట్టుల్కి కన్నమ్మద
వ్వ్యాల కేతెంచి దిగుల్నెగుల్లలఁపఁ జావుంగన్న రేదిమ్ముఁరిన్
బలుగాకి న్గని పోయిచెప్పి పిలచెం బల్లెంగలా గాఁపులన్.

గీ. వారు వచ్చిచూచి వకవక నగిపిల్ల
వాజ్ఞసోకిచచ్చి తరిదిబిరుద
వనుచు వానిఁగూర్చి యాడుచుఁ కత్తుల
నొత్తిమంటఁగలిపి రొడలితి త్తి. ౬

వ. అటమీఁదట గొల్లలందఱుం గూడుకొని తమలో నిట్లని
తలపోసిరి. ౭

సీ బండియై మానిసి దండిపైకొని బిడ్డ
కాల్దాకి వడువెట్లుగాటు పెద్ద
గాలియు విసరదు గడుసు లెవ్వాడును
బోరాడి కూల్చిన చాలలేదు
పెరవారలెవ్వరీ పిల్లదాపునవుండి
చూడలే దీచూడ్కి వీడుమడిసె
మున్నాడి యుప్పెఁనల్మోనయోఁ బల్లియ కని
తెలిసివక్కాణించె దేవకమ్మ

గీ. మగఁడు సెప్పుట నిజమయి నెగడసాగ
జిన్నబిడ్డలఁ బ్రతికించుఁ జెలియ లెట్టు
లనుచు వగచిరి మందయం దెనయువారు
నరకని మొదల్తు దంటుల నెఱుఁగకుంట. ౧౦

కం. ఈఁదోకబాలునొడలం
బాముకొలిపి పంచితంబు పైఁజల్లి యశో
దాదేవి కొమరు నెత్తుక
చేఁదవుడుచు నొడలు నెలమిఁ జెందె నెడందన్. ౧౧

వ. అంతనొక్కనాఁడాయమ్మ కొమ్మలతోఁగూడ నింటిపనుల
బడియుండి మఱచియున్న వెన్నుని మన్నిగొనం బొంచి పంచ
నుండి రక్కసి మన్నితృణావర్తుం డనువాఁడు సుడిగాలి రూ
పున నేలదువ్వ రేపి క్రొవ్వెగఁదొట్టి కవ్వడి చెలి నవ్వుటా
లకుఁ బైకెత్తియెత్తుకొని జరుగఁగు రంగటివారు గారుకొని
పేరురంబులు మోదుకొనుచు రొదసేయ విని తల్లితల్లడం
బున నందు పిల్లనింగానక డిల్లపడి యెల్లదెసలం జూచు
చుండె నంతట. ౧౨

మ. సుడిగాలింగను రెప్పలెత్త నెడముం జొచ్చంగఁ దావందమి
న్నొడవన్నూలెడు వ్రేలఁగాంచి విసువా గొల్లాతఁడీ పట్టున
న్నడకన్జూపక యున్నఁ జుట్టలు దిగుల్గారొక్కందురంచెంచి బా
గొడియన్మానిసి దిండికుత్తుకను బెంపొప్పన్బిగింబెన్వడిన్॥

ఉ. చేతులగొంతు దొట్టికొని చిక్కటి వెక్కడబోదువంచుఁ జ
ట్రాతికి నూటిజూచి పడరా యని దిట్టతనాన నూకినం

బ్రాతరలాడి మై నిలువఁ బట్టఁగఁజాలక రక్కసుండు కీ
ల్గాతములోనఁగూలి తలగన్వ్రాలనేదక జిక్కుఱుండుటన్. ౧౪

కం. విలవిలఁ దన్నుకచచ్చెను
బలమరి సుడిగాలి సమసిపడినవెయి న్న
ల్లలవజ్జు బారెఁ గెంపులు
గల కాలువలనఁగ మంద కడపటినేలన్. ౧౫

కం. కాటుకకొండ తనంతట
పోటరినని మింటఁ దిరుగఁబోయిన వేల్పు
న్మేటిపిడుగొత్తి మొత్తుడు
కాళ్ళైతెగిపడ్డ కొండగటినా నొరిగెన్. ౧౬

గీ. పడి తృణావర్తుఁడీల్గుట పరగఁ గాంచి
గిడ్డికాపరు లలమట గీటువుచ్చి
పెద్దగోయిబోడిమునుగంగఁ బూడ్చిరచటి
మన్ను పెనుపూరికట్టియల్ కొన్ని నెరపి. ౧౭

వ అంత నా పట్టిం బట్టితెచ్చి యనుంగు జట్టంబులైన ముది
తెఱవలుం దల్లియుఁ బొల్లి మోరపక్కి నెక్కుడు దంట
కంబె నేమొ గాములని కచ్చికబోతులిచ్చియు వేలిమిచే
వేడివెల్పు వేడుకొను నిక్కుపు బొందళంపుటయ్యల కాన
తిచ్చియుఁ గాపుబెట్టిరవ్వల. ౧౮

సీ. ఒకనాఁడు గన్నమ్మ యోపికేఁ బెరుగొక్క
కుదురందు బానకుఁ గూడఁబోసి

తఱిఁ జేతఁబూని వే తరువంగ గమకించు
టఱసి పాల్దెమ్మని యడ్డగించి
యాపుకు వలదని యతివ మన్ననఁ జెప్పఁ
బలుకులు చెవులకుఁ బాఱకున్నఁ
బేరల్కతోఁ దల్లి బిడ్డ నావలనూక
పెనుదాతి బానకుఁ బెట్టుఱువ్వఁ
గీ. జెక్కలై యటు కందలో నొక్కబొట్టు
చిక్క కట మంటిపాలైనఁ జేడె కనలి
పెట్టుకుంటివి పెరుగు నీపొట్టననుచుఁ
బట్టనతికెత్తి వెంబడి పట్టి బరవ. ౧౯
వ. అవుడు
మ. ఇటుఁబోవ న్వారు వెఁటవచ్చు నటుఁబో నీమూలలందాగు లేఁ
డెటులో తెప్పున దాఁటెనఁ చవలఁ బోహెచ్చోప్పు ముందాడుచి
క్కటవిక్కంబని యడ్డవేగపడఁ దాకుం దోన బర్వెత్తుఁ జో
క్కటపున్నాదెలగంపలం దలుపుల న్నాలూఁకిపోనెట్టుఁ దాకా.
కం. పొంకమగు జగములను బలు
గ్రుంకులు వెట్టించు ప్రోడ గుని సెడి తల్లి
న్వంకర కొంకర త్రిప్పులఁ
గ్రుంకిళ్ళం బెట్టు టఱుదె గునగున నడువన్. ౨౨
మ. ఇడుము ల్బెట్టకుమయ్య రారయని యాయిల్లాలు సేసాఁప నె
క్కడఁ కూర్మి న్నగ ముందటన్నిలిచెఁ జేకొట్టంగ రాకాపె పెం
దుడుకా త్రిప్పటఁ బెట్టి చిక్కితి వికెందుం బోవఁగాఁ జాల వి
య్యెడ నిన్గట్టెద ఱోలఁ ద్రాటనని హాయుం దెచ్చె నచ్చోటికిన్

ఉ. తెచ్చి బిరాన నింటఁగల త్రిప్పుడు త్రాళ్ళు మరించిపట్టి వా
విచ్చిన నొవ్వఁజేతునని వెన్నుకు బోటికినంటఁగట్టి పె
న్గచ్చులు మానియుండుమని గాటముగాఁ జెడిసెప్పి బిడ్డపై
మచ్చికఁజూపకేగ పెరిమన్దగజూతురె కొంటెలైనచోన్ ౩౪

ఉ. బొజ్జ యొకింత పెంప ననఁబోఁడి బిగించినజ్జు త్రాళ్ళు మే
వజ్జ దొరంగు టింతిగని పల్పులు పగ్గము లాకుత్రాఁడులు
న్నుజ్జగమూను దేవరకు మోపి బిగించినఁ దక్కువైన నా
గుజ్జరిఁ గట్టఁదెచ్చెఁ దనకొంపఁగనంబడు సన్నత్రాఁడులన్

మ. అవియున్దక్కువయైనఁ దల్లివగవన్ హాళిం బిసల్గుల్కు మే
న్దవులంజుట్టిన నొక్కత్రాట నిమిడెన్దావిచ్చు మన్నించి మీ
దివియేఁడున్మఱి క్రింది వేఁడగుచు బ్రోదింగన్నతానంబులో
ప్పవు బొజ్జ ప్రగఁ గట్టఁ దల్లికసదే పాటింప నెవ్వారికిన్.

మ. పనులందొప్పిక తల్లి వోవఁగని చేవన్మద్దులై యున్న చ
క్కని లిబ్బుల్గలవాని బిడ్డలకుఁ దాకఁ బోరుకూడయ్యెడి
ట్టును బోఁగొట్టఁదలంచి బొజ్జలపుచెట్లోవచ్చి యుడ్డంబుగాఁ
జనరెండై యవిదిగ్గువంబడియె నాసాముల్దిగు లీల్గనన్.

ఉ. ఆరొదసోకి పల్లెఁగలయందఱు దందడివచ్చి చూచి యీ
తేరులఁబోని మ్రాఁకుజత తెప్పునఁ గూలుటలెట్లొ పాపఁడీ
చేసువకెట్లు పోయెనొకో చింతకు బోల్పడి నెవ్వరిడ్డిరో
తొరపుఁగత్తిగొడ్డళులతో నటకం గల గాట్లు దెల్పవే. ౩౮

ఉ. ఏదని యిచ్చనెంచుటకు నేర్పడ కవ్వలఁ దప్పుచుండి ర
ప్పాపనులనుండి వెల్వడిన బత్తులు నెత్తికిఁ జేతులెత్తి మే

మీఁదితి మొద్దునబట్టితిమి యిమ్మగుకాఁపురమన్న సంద్రపుం
బైదరి నీదుచూపులను బల్కులమబ్బినఁగాదె వేలుపా ౨౯

సీ. నిను గొనియాడంగ నేరరు వేదల
ల్లల పాప తేఁడైదు తలలవేల్పు
నలుమొగంబుల పొగడ నానెంతవారము
దలపోయ మేమలఁతులము సుమ్ము
తొలుత నీజగములతో నేమిపనిగోరి
పుట్టించితో వానిఁ బ్రోవ నింత
కెన్నిమారులు బాము లెత్తితివో యిపు
డీరూపు దాల్చుట కేతలంపొ

గీ. తెలియ దీవఆకీపాటి దెలిసె మాకు
నబ్బురంబైన చెయ్వాల ననువు పరుపఁ
జూచి విని చెప్పి మాబోటి శుంఠలెల్లఁ
గట్టతెగి నిన్నుగొల్వ నేగడ యని తుదిగ. ౩౦

గీ. దచ్చికడలేలు దొరలు నీదండనిలిచి
యరిదిపనులను సలుపంగ నెఱిఁగి మీర
లానుకొని రాకయుండిన బానఁ గాదె
పొలసుదిండుల చేఁ బడి రలమటలను॥ ౩౧

ఉ. ఒప్పనివారమైతి మొక యోరదొరా కలిమయ్య సంతునా
గొప్పగుకండ కొవ్వమరి కొంటెతనంబునఁ జేసినట్టి బల్
దెప్పరమైన చేతలు తుదిన్మొదలేర్పడ విన్నవింతు మో
యప్ప పరాకు మాని విను మయ్య యిలం గడతేర్చు దేవరా.

ఉ. మింటఁజరించు వాకఁగలిమిన్దగువారల మాట నచ్చర
ల్వెంటనె జంటలై తెరల వేకయిరేఁగఁగ జల్లులాడఁ బోఁ
గొంటెలమై మొలంటులగు కోకలపోకల కొప్పియుంటఁ గ్రే
గంటనెఱింగి నారదుఁడు గార్క్యానుపేరలుక న్మనుంగుచున్.

క. రొక్కము గలవారలమని
నిక్కుచుఁ జరియించనేల నెలఁతలతోడ
న్బెక్కస మబ్బినపెద్దల
పక్కల నోడుగుటలు మేలు బాటులు వినరే. 3౪

క. గుఱిదప్పి మీరుదిసులై
పరువులు బెట్టితిరి సీటఁ బడి యీ నెపమే
సరిపోయె మిమ్ముఁదిట్టఁగ
నిరువురు మద్దులయిపుట్టి డిత్తఱి నేటన్. 3౫

చ మద మెగదట్టివేల్పువెల మచ్చికనుంగవ వారిఁగూడ మీ
రిదిసుత మద్దులై పుడమి నెవ్వదగుల్క్యాను మంటిమీఁదమీ
కోదవెడు కస్తిమూన్పఁగలఁ డొక్కఁడు కొన్నగు రేబగళ్లకా
మొదలిటి సామిఁగాంచఁదుదిముట్టెడుసాపనమబ్బులన్నియున్.

క. పాయక మద్దులరగు మీ
చాయన్ జోలీడ్చి తెచ్చి సరిగుంజుఁడు బ
ల్కాయల మాకులు గూలుం
గాయంబులు లేకబోరు కల్గుచుఁ దొఱఁగున్. 3౬

కం. ఆమానుల తొరటలు మును
గీములుగానుండు మీరు కీలెడలిన సాం

పాముకొను రూపు లలవడ .
మీామసికింబట్టులంది మెలఁకువ మనుఁడా. ౩౭

ఆ వె. అనుచు నుడివి మింటనరిగె గాణలమేటి
యంత చెట్టులెతి మింతవటుకు
బ్రతికినారమయ్య పాఱుని కనికర
మోపె మిమ్ముఁజూప నెండెఱుఁగము. ౩౮

వ. అని పెక్కువగల రొక్కంపుఱేనిబిడ్డలు నలకూబర మణి గ్రీవులనువారు మువ్మూరు చుట్టు దివ్మూరి వలమురిదారి యడుగులంబడి బడిబడి సెలవంది దాపలివాలుగల కడకరిగి రిటదొడుకు పెనుపు లుప్పతిలు చుప్పలులలో నిది గొప్పదని ముప్పిరిగొను నడలున గోడుగుడిచి యందు బొందు సంకుగొట్టుడుల ప్రమందించుచందంబు నెందుంగానక నా పాక వెడలిపోక జోకయని ముందుండుట కవ్వలిచేదండ నుండుదెసకొండ దండనొండు పూరిగండుమీాగి మెండుగా నుండు పసిమి కసవు బసుల కుబుసనియును జమున మొన కొను మడుగుల నీరు కారులేనిదనియును, బృంద యను యడవిఁ బులి చిరుత సివంగి మనుబోతు పలుగొమ్ముల మెకంబులు మొదలగు చెడుమెకంబులు లేవనియుం బేర్కొని యావులు తరిపిదూడలెద్దులు గిత్తలంబోలుకొని యింటఁగలవంటపనిముట్టులఁ దొట్టులంగట్టిన బండ్లుఁదరలిం చుకొని కొమ్ము లెమ్మెలుమీారఁబూరింపుచుఁబసులగాప రులు రామకృష్ణుల ముందర నిడుకొని వెదురు క్రోవులు పెదవులం దవులం బాడు పాటల మోటుమావులు చివు

రుల నివురుకొన నలరుచుం జని చని బృందావనంబుచేరిక
విడుదు లమరించుకొనియుండి రవ్వల.

ఉ. నందుని పల్లెలోఁ గలుగు నాతులయిండుల కేగి లచ్చితేఁ
డందర కన్నిరూపులయి యాగడపుం బనులెన్నొసేయ నా
కందువసేఁతలం గొమలు గట్టిగఁదల్లికిఁ దెల్పి బేర్జపుం
జందనుమాన్పఁగాఁదలఁచిచయ్యనఁజేరిరియామెఁగానఁగాన్.

మ. మగువా నీకొమరుండు సేయుదుడుకుల్మన్నించిమేమెంతసే
పిగురంజేసిన నెక్కువయ్యె నిఁక మేమేలాగుప్రొద్దీగఁగా
నగుగద్దించియొ మంచిమాటలనొపిన్నాతండు మాజోలిరా
కగుటన్నిల్వఁదలంపుసేయు మెదలోఁగాకున్న రద్దేర్పడున్.

వ. అనిచెప్పియారేయి యూరకుండి మరునాఁడుం దిరుగవచ్చి
తొల్లింటిపనులెల్లకడల నళ్ళులేక జల్లించిన గొల్లచేడియ
లెల్లం దల్లిఁగని యిట్లనిరి. ౪౩

మ. తగవా నీకొమరుండు ప్రొద్దిటితటిం దావచ్చి నాబిడ్డనిం
డగుచూలాలినిలేప కేముపనిచే నాచక్కఁబోకున్న మె
త్తగు దాపేర్పడఁగాఁ బరుండి యొకచేతన్జన్మనంబట్టి పైఁ
దెగువన్ ప్రాలుడుఁ గూకవేయనదిమూతిన్గిల్లెఁబెన్గోరులన్.

కం. నాకోడలు పంచం బని
తేకువనుండంగ వెన్కదెసకేగి వడి
న్గోకపయి కెత్తె నఱచిన
నీకొమరుండుటికెఁ దగునె నిల్కడవలదే. ౪౫

సీ. ఇలుసొచ్చి లోనింటఁ గలుపుగడవఁ బెట్ట
యుట్టికై యెగఁబ్రాకి పట్టిదింపఁ
జాలక పీటల జతలెత్తు సవరించి
యెక్కి కడవవంచి మెక్కి పెరుగుఁ
బట్టెడు చేతితోఁ బట్టుకవచ్చి నా
తోడికోడలుమీద దూర్చిపాఱె
నదిగని మాయత్త యాబిడదొంగని
కొడుకుతో నేరంబుఁ గుదురఁ జెప్పె

గీ. నాతఁడాపడుచేడువ నాకు త్రాటఁ
గంబమునఁ గట్టి సెలగోల గదిమికొట్టె
బ్రతుకు సందియమటఁ గూలెఁ బడఁతివచ్చి
చూచి మాకిది త్రోవని చూపవమ్మ. ౪౬

గీ. కొడుకుమూలానఁ బగలానఁ గూడుమనకుఁ
బిన్నకోడలు కడనుండ బెట్టుజరిగి
యంటఁబో ముట్టరాదన్నఁ గొంటెవాఁడు
ముట్టుచోటునఁ జేకట్టె మోపిచనియె. ౪౭

గీ. నామనుమరాలు నిద్దురచే మసలఁగ
దాని కురులకుఁ దలుపికీఁ దగ బిగించి
గిత్తరగఁదోలనీడ్చుక గిత్తజడుగ
మొత్తుకొనె నెట్టులో యీక ముదితచెప్పుమ. ౪౮

ఉ. చుట్టమొకర్తు మమ్ముఁగనుసొంపున వచ్చిన దానిపైటకొం
గట్టెబిగించి చేతఁ బొదమవ్వాలబాటున కంచునీడ్వ నా

చుట్టులనున్నచానలది చోద్దెముగాఁ బరికించి నవ్వి చే
పట్టుసడల్ప నాపడఁతి బావిఁగూలెనికెట్టు లమ్మరో. ౪౯

ఉ. కోకసడల్చినా యనుఁగుగోడలు సందునఁ దానమాడఁగా
నేకడనుండియో యుచటికేగి మఱుంగునఁ గట్టుపుట్టముం
జేకొని పాముపామనుచుఁ జేరికఁ గూసిన నెల్లవారలుం
రాకను నప్పుడంతి వెలిరా నటులో వినఁజెప్పమన్నవా.

కం. బొట్టియు జవ్వాది గట్టిన
పుట్టములో తెచ్చివిడువఁ బోయిన యళుకక్
ముట్టకు తెమ్మని చన్గవఁ
బట్టెన్గేలంటి యిట్టి పనులొప్పవులే. ౫౧

ఉ. ముచ్చటమంచిదొక్కటిదెవ్వాల్గుముసెప్పెదనంచుబూతులం
దిచ్చిన నాదుకోడలవి యొక్కఁడి సుద్దులు మానుమన్నన్
గిచ్చితి వీడ నిన్వీడువఁ గేరడమాయని మోవినొక్కి వే
యిచ్చను వచ్చినట్లు రికె నెక్కువలే యిటువంటిఖైదముల్.

ఉ. చిన్నదె నీదుబిడ్డ పలుచిక్కుల మాటలు నేర్చినాఁడు మా
కన్నియ కెన్నఁడో వలచి కట్టితి నోలి యదైవనిమ్మ గా
దన్నను దాసిమ్మటల యాటకుఁ గాదనెదేని నీవర
మ్మన్నవ యేలికాదుననె నాగడ మాడిన నోర్చుటెట్టులే.

ఉ. పెట్టగ మేఁసొమ్ము కొలపెద్దజికంబును గూడు చీరలుం
దట్టముగా సిరిందనుపు దయ్యము కయ్యము లాడవచ్చిన
న్గొట్టమొయంచు నెంచెదవు గొప్పగఁ గల్గినఁ గల్గఁగాక నీ
పట్టిని వాడపైవిడచి బాదుగు లప్పడ లించెదే చెలీ. ౫౪

మ. అని పెక్కండ్రు నెలంతుకల్ చురుకుగా నాడంగఁ దా ముద్దు
పట్టినిఁ దిట్టక్ జెడగొట్టఁగాక పనిబొట్టెక్ రట్టుగా నెక్కపె
ట్టున బిట్టల్లరి మాటలాడెదరు చుట్టుం జేరి మీవాడకై
చను దేడెప్పుడు నీడ నాడుఁ గదరే చాల్జాలుఁ బొండిండ్లకుక్.

సీ. మీయిండ్ల కరుదెంచి మిమ్మందఱ నలంపఁ
బసివాఁ డెఱుంగరే పడఁతులార
యిన్నిండ్ల కొక్కనాఁడే వచ్చెనని యందు
రిన్నిచోటుల కెట్టులేగెఁ జెపుఁడ
యీపుట్టువున మాకీతఁ డెందఱు లేరు
చూచి యోరువలేరె సొరిదిమీర
లాగడంబులు సేయు నంతటి యీడేది
సిగ్గేల గల్గదు లగ్గమీకు

గీ. వెన్నదొంగిలి తినెనని విసుకులేక
వదరెదరు వెన్నఁ దిన నీడ పాడిలేదె
పొసగ దేమాట కేమాట బోటులార
కూటివలు గట్టనేల పొందేటిజోలి. ౭౬

వ. అని వారలనందఱ నదలించి మొదలింటి సామియగు కొడు
దుడుకుతనంబు తెఱుంగకయుండఁ గొండంబోలె బరువైన
బిడ్డని డించి కనుంగొనుచున్న యవ్వయెదుట నాయయ్య
లయ్య యావులించి నీల్గిన. ౭౭

మ. మొగమందమ్ముకుగానుపించె జగములూమ్రఁ డేఁడు నాల్గున్నసు
త్తగరులాడలుఁ బల్లెవారు దెసలుం దండైన పెన్గొండలుం

సిగమిన్నయ్యెయుఁ బైఁడికొండవిడుదుల్ సీద్రంపుపెద్దల్పగ
ల్మగఁడు న్మ్రన్నగు గాములున్ గలుగు పెన్ బ్రాఁకు
ల్పొదల్కైలయున్. ౭౮

వ. ఇవియన్నియుంజూచి. ౭౯

గీ. వెలుఁగుఁజెందిచూడ బరువైన కన్నులు
మూసి తన్నుమఱచె ముగుదతల్లి
యంత నోరుమూసె నయ్యబ్బిలేవయ్యెఁ
గానఁబడిన వెల్లఁ గలయుఁబోలె. ౮౦

చ. తెలివినిఁబొంది నిక్కముగ దేవుడుపాపఁడుగాఁడువీఁడయో
తెలిసితి మాసిమైనఁ గనఁదేటగ నెమ్మొగ మప్పళించినం
గలుగునె ముజ్జగంబులను గల్గెడు నిల్పుడులుం గదల్పులు
న్వెలుపల లోపలం గలుగు వేలుపుగా నితని న్దలంచితిన్.

కం. అనిబత్తి మీఱి రొమదుగుటఁ
గని తల్లికి మబ్బుగప్పఁ గాఁజేసినదె
బ్బునఁ గొడుకయనుచు ముద్దులు
గొనియె నిదుర లేనికలలఁ గూరితిననుచున్. ౮౨

వ. అట్లుండఁ గొంతతడవునకు నాటలందిరిగి కూటికి తామఱ
చిన బిడ్డ నమ్మగొనిపోవ ద్రిమ్మరుతఱి. ౮౩

కం. నిను వెతలఁ గుదుపఁదిరిగెడు
దుసె దారుల మంటిలోనఁద్రొక్కుడుఁబరువు
ల్జనకుండను బూనికచే
సి నటుల మనుమ్రింగుచుండెఁ జిన్నతనమునన్. ౮౪

చ. అదిగనియున్న యైనబలుఁ డర్మిలిఁ దల్లికిఁ దెల్పెఁదమ్ముఁడా
చదరములోన నాఁడుకొను సంగడిపారలు నేను వద్దన
న్గొదువక మంటిపెల్లఁగొని గోరులఁగీరుచు బెల్లపచ్చఁబో
లిదియనిమ్రింగెఁగంటివన నెక్కుఁగఁరోసముడాసియిట్లనున్

కం. అన్నా మన్నేటికి నీ
కున్నవి చక్కెరల మూటలొప్పుగఁ దినఁగాఁ
జన్నే యిటు కపువంటకు
తిన్నన్నల కరుగ కమరు తెగుళులు తండ్రీ. ౬౬

సీ. వలదన్న నీటిలో వదలక తిరిగెద
వలసటఁబడి యెత్తె దలమిగుండు
లోలి పల్లోత్తులనోపిక మనఁబొందు
దర మానిసివి కంబమూపగలవె
చనువుమీరగ జేరి చరితేగ మడుకక
కొంచె మిమ్మనెదవు కొసరి మసరి
తండ్రి సెప్పినమాట తగునని తల్లినెం
చుదు వాడు జగడము ల్గటరగెలుతు

గీ. వలుకఁ గన్నమ్మలోడుల యందుఁజూపు
దడుగవిమ్మని మొలకుబట్టైనఁ దిరుగు
దాచకడతువు కూళలనంటి తుదకు
నిట్టి నీగుట్టెఱుంగ నే నెంతదాన. ౬౭

వ. అని విన్నాణంబునఁ దన్నుగుఱించి యాడు కన్నతల్లి ముద్దు లాలకించి యొద్దిక నొద్దఁజేరి యిట్లని బదులు మాటలాడ నుంకించి. ౬౮

సీ. మనుఁదింటివని కానిమాట లన్నయ్యాడ
యని నమ్మితివె తల్లి విడువుసెపుడుఁ
దాఁదప్పు సేసి నాతప్పుగాఁజెప్పి నాఁ
డాతఁడు మంటితో నాడెఁదోలుతఁ
దార్కాణగావింతుఁ దలవిప్పిచూడుము
మన్ను పుట్టలుగట్టె మాడునందు
నాదెసఁ దప్పైన నాఁడుమన్నించకు
మేనోరు దెరచెద నిపుడుసూడు

గీ. మనుచుఁ జూపినఁ దొలియట్ల నందుఁదోచె
నచ్చెరువు నంది యాబిడ యతనిమొదటి
వేల్పు తనకూనయై పుట్టె వేఁడుకొందు
ననుచు మ్రొక్కులు సవరించి యాడుదానఁ
దెలియ దేమియు ననుఁగడ తేర్పుమనియె. ౬౯

గీ. ఇటుల విన్నాణమున మించు నింతికపుడె
మది తిరుగఁ బాఱ మైకంబు మాటుపఱిచె
నంత నాయమ్మ కొడుకు ముద్దాడి బిడ్డ
యిరుగు పొరుగుల కేగకు మేలతిరుగ. ౭౦

చ. పడుచులఁ బట్టినాఁడవని పాల్పెరుగు ల్దిగ మ్రింగితంచుఁబ
ల్దుడుకులు పల్కితీవనుచుఁ దూలగఁ జెప్పిరి త్రేతలెల్ల నా
గడముల నెల్లమాని యిలుగాచుక యుండుము వాడ నిందలం
బడకుము గొప్పయున్నైనల వాటిలు నబ్బునె దానభాగ్యముల్.

క. అని వినిచి చనియె మునికిఁ
దనవలసిన యెడకు సాగి తడవాటలతోఁ
జనవలరఁ గూడి ప్రొద్దే
గినతఱి నిలుసీరవరిగెఁ గీల్గొను కడిమిన్. ౭౨

వ. అంత. ౭౩

చ. నెలతలు వాఢలందిరుగ నేఁబడలించితి నంచుఁ గొండెము
ల్పలికిరి తల్లిమ్రోలఁ దొలుబాములఁ దామొనరింప గుంపులా
కొలలఁ దొలంగఁ జేయుటకుఁ గూరిమివచ్చుట నెంచరైరి వా
రలసట వేఁడుదాఁకఁ జననంచని వెన్నుఁడు వానెఁ ద్రిప్పటల్

చ. వెనుకటి కట్టులం జెఱచు వేగనులయ్యఁ యనుంగుఁదమ్ముఁడా
పెనుపుల చేడెలం గలఁచు బిఱ్ఱునఁ బొమ్మని వాలుకొప్పుం
జనవరికేపె జవ్వనులు జాలిని డీల్పడి నల్లనయ్య పొం
దనువెటు గాకయున్న వలపాపిరి లోపలఁ దల్లడింపుచున్.

సీ. మరికొంద ఱబివలు మలబిడ్డనోమినఁ
గోరికలన్నియుఁ గూర్పుననుచుఁ
జందురు రిక్కచేజరుగు పున్నమ గల
నెలతొలి ప్రొద్దున నిండునీరు
జోకవారెడు కఱివాఁక చెంగటఁ జేరి
కేవ్రునఁ దమతమ పావడ లిడి
గట్టి సౌందంబులఁ గఱివేల్పుఁ బలుమారు
నెచ్చరించుచుఁ గ్రుంకి యేటబారి

గీ. యిసుముచే నన్ని మేలుల యింతిఁ జేసి
తలఁపుఁ జెందింప సీతల్లి దగునని పది
యారుసంకెల యూడిగాళ్ళేరిచేసి
మ్రొక్కి కొల్చిరి మక్కువఁ జిక్కువారు. ౭౬

గీ. ప్రొద్దుప్రొద్దున నిటుల ప్రేబుడుత లచట
నోము నిండార నెలకడ కోమికమరఁ
జేయు చుండంగ నొకనాఁడు సిరిమగండు
కోరిక లొసంగ డెందఁబు కూరిమిదగ. ౭౭

ఉ. పోయి తనున్మదిన్దలచు బోటుల కోరికలిచ్చు పూన్కితో
దోయము వారిఁగన్మొలపుతో నిలువుండని యానతిచ్చి యా
చాయలసందుగొందులనుజన్వుడుమాయఁగవేడ్కతోడఁదాఁ
బాయక చేరి యొడ్డుపయి బంతిగనుంచిన కోకలన్నియుఙ్.

కం. ఒకమాటగట్టి యప్పుడు
పకపకనగి చేడెలార బట్టలమూటం
దుకపొం డిద్బెదనని ని
ల్వకచని యొక పొన్నమీఁద వైచె న్వడిగాఙ్. ౭౯

కం. అంతట నచ్చో నిల్వక
పంతంబున మ్రానికెగరి పచ్చని కొమ్మల్
క్రిందలఁ గప్పిన యురవుల
నెంతయు వగనుండె వారి యుచ్చుందీర్వఙ్. ౮౦

వ. అప్పాపనిపాటి గనుంగొని యన్నగములు వెన్నదొంగా
చెంగున వచ్చి మామూసిన పుట్టంబులు జుట్టి పట్టి నెత్తిం

బెట్టితివి జాణవైనను మావలువలీక పోకలం బోయిన
కేకవేయ వచ్చు పల్లెవారెల్ల మల్లడిగొని పట్టినెట్టుకొని
కొట్టితిట్టి మట్టాడుదు రిట్టి రట్టులేల గుట్టుగాఁగట్టుపుట్టంబు
లిట్టిచ్చి యెందేనిజరుగుము. ౮౧

సీ. పుడమి విత్తనములు పోకుండ నిల్పుటో
పెద్దకొండల నెత్తు పెత్తనంబొ
నేల క్రిందైపోవ నిలుఁ వంగఁ బట్టుటో
మానిసి సింగము న్మాటఁ గనుటొ
తొలుత కొంచెముగాను దుది దొడ్డచేయుటో
పసితెక్కలి నడంపఁ బాటువడుటొ
కడలి నెక్కుఁడు బల్మి కట్టఁ గల్పించుటో
యేరులు వ్రయ్యలై యెసఁగమనుటొ

గీ. గొలవై రక్కసులమక్కుఁ గూలఁదనుటొ
కలికితనమున మార్తుర గండడఁచుటొ
కొకలెత్తుక పారుటగొప్ప కొంచె
మెఱుఁగుటేక నెన్నఁడయ్య మిన్నేటి జియ్య. ౮౨

కం, మీతలిదండ్రులెఱింగిన
రోత పనుఁ దిరిగెదనుచు రోయుదురింతే
తాతలు ముత్తాతలు సెను
గీతఁడు మాకొలముఁ జెఱుపనే మనెననరే. ౮3

చ. వెలదుల యీలువుల్గొనుట వెఱ్ఱిపిలాతఁడు కీడు వారివా
రలు విని యోర్వ రెత్తుదురు అంకెలజంకెలఁ బోరుసేయనీ

మలుపుకు సేఁతలంగనిన మన్ననసేయరు తోడిచుట్టము
ల్వేలవెలఁబోయె దప్పుడిది వేడబమా పడుచాటలొప్పునే.

ఉ॥ కూరిమి నీకువారమయి కూడుటకై సమకూర్పుమమ్మలన్
గోరికఁగాదె యేటిదటఁగూడిన చిక్కనిమంట యెఱ్ఱవా
పారువమెక్కరింత చెలువమ్మగ నర్మిలిఁజేసె డాసి జో
హారుల వేడుకొందుము దొరా కనరాదె యమల్లలంపుటల్.

చం. ఇటు లెటుఁలాడిన న్వలువలేని తలంపు లెఱింగి యింతుల
చ్చటఁ గుమిరైయె నెగుల్వడుచుఁ జన్గవ బంటగునీటి యీతువన్
బట పట పండ్లుపెన్నులివు బాటుల నొక్కెడఁజేరి చుట్టురాఁ
దుటుముయి ముందుకర్జమెటు దోచకయుండిరి వెఱ్ఱులోయనన్

వ. ఇట్లుండి తమలోన. ౮౭

సీ. ప్రొద్దేగునందాక బోటి యిందేయుండి
  చీకటిపడ నిండ్లఁజేరుదమె య
టంచోర్తువల్కిన నడిగాదు దొమ్మిగా
  జగడింప బెగడంది నడలు కోక
లనియొక యమ చెప్పినది మెచ్చ కింకొక
  పూబోణి గట్టువా పూసిక ననియె
మనమందఱము జాల మాటి మాటికి బువ్వఁ
  గ్రొవ్వాటి యుఱుకు నాగుబ్బెటింగి

గీ. మనము పుట్టంబులందక మఱలరాదె
యనుచు పలుమాట లత్తరి నాడువారి

నాఁడువారిఁ గనుంగొని యలఁతినవ్వు
మొలకలెత్త మొగంబునఁ బలికె శౌరి. ౮౮

సీ. ముగుద వెలఁదులార మోమోటమెడలిన
కతలేల పన్నిద రతకవట్టి
వేఁజెప్పు దిప్పాటి నింపగు మీమదిఁ
బరికింపుఁడు బిడెంబు పాదుకొలుప
నేల యింతకు ముందతేను నిరాజతనుంటి
నెఱుఁగనివింత మీయెడలనద్ది
నోముపంటల మీకునే మాన కొసఁగుదుఁ
జేతులఁబైకెత్తి చేరి నాదు
గీ. హాజ్జలంటిన వారికి నావటముగఁ
గట్టు పుట్టంబు లిచ్చుటేగాదు వార
లేతలంపున నోచిరో యెఱిఁగి దాని
మాన కొనగూర్చి పుట్టువు మఱలఁజేతు. ౮౯

గీ. ఇవ్విధంబున నల్లయ్య యియ్యకొన్న
మాటఁదెలబల్కఁ జిల్కలమాటకారు
లొక్కరొక్కరి మొగములు నొకరొకళ్లు
సూచి చిఱునవ్వు లొప్పార సొబగుమీర. ౯౦

చ. నిను మదిఁగోరి కూర్చుటకు నేర్పరిగా మలబిడ్డఁ గొల్చినా
మునుతలఁపబ్బె వచ్చితిట నాసలువండె బిరాన నీవు నె
ప్పినయటులన్మ్రగించెదము ప్రేముడి నేలుముసామియంచుఁ జేఁ
జను మొసలాని యొక్కచెయిఁ జాపుచుగుట్టగుచోటుచాటుగాఁ

కం. నడచిరి పౌన్రమూకునకుం
దడుగున కొమ్మానియున్న యాల్గావరి బి
డ్డడు సెలవిచ్చిన తెరవున
బడి బడి నగిశౌరి గొల్లపడుచుల కనియెన్.

వ. మచ్చకంటులారా వచ్చితిరే ముచ్చట పడితి నేన నిచ్చ
కంబు లేని సెలవిచ్చెదంగాని యిచ్చేరువ చేతులు రెండును
మూతులపైకెత్తి నెత్తిపై హత్తించి జోతలిడినంగాని మేలు
బొసగదని పసంగించిన నాసిబ్బెతలు గొబ్బునం బిడెంబు
లడంచుకొని యట్లనే మ్రొక్కుచు బానిసల యాసల
మోసపుచ్చక యిచ్చుతలంపు గీలింపుమని యొక రొక
రాడుచు నిక్కి నిలిచిన పక్కలెగర నవ్వుచు జవ్వనులారా
పుచ్చుకొనుం డిచ్చితి నని మాట నేల నాటం గాలఁ
దాటించిన. ౯౩

గీ. అంది పుచ్చుకొనిరి యప్పుడే ముదుపాపి
ముడి వదల్చి రొండి ముడికి దాల్చి
సంతసమున నిండ్ల జాడల నేగిరి
వెలదు లొకర కొకరు వెంబడించి. ౯౪

మ. వలపుల్మ్రొందుగఁ బొర్లజేసి కొలబోవం గట్టులందెంప జొ
బ్బిలు వేడ్కన్జను దెంచి కోకలకుగాఁ బెన్గాసితో వేడు చే
డెల మన్నించి యొసంగి పల్లియకు దండింబోయె కేద్రిమ్మరు
ల్కలనం దన్నెదురింప ముత్తినిడు వేడ్కన్గొల్వ లేకుండునే

గీ. తల్లిమ్రోల నిలిచి దండడి గిన్నతె
బాలువోయు మనుచు బైటఁ బట్టె
గడుపు సిండఁబోయ గబ్బుగబ్బున ద్రేఁపి
పళ్లెందిరిగె గొల్ల పిల్లవాఁడు. ౯౬

ఉ. అంతట నాల నేలుదొర యప్పిలగా డిలుబట్ట కాటలం
గంతులు వైచి కొంటెడను గత్తర వత్తిడిగా మెలంగుటల్
చెంతలవారు దెల్ప విని చేత చురుక్కనిపించ లేక ను
క్కింత నెగుల్గలంప విసుకెంతయు మానిన తాల్మికల్మిచేఁ.

ఉ. పాపడ నేటనుండి మన పాడిపసింగల మేఁత దూడల
జ్జోపుచు సంగడీలు నినుజుట్టి సరిం బరతేరనంచు దా
దాఁపుగ దీసి చెప్పి సతదాటుల బెత్తము చల్ది చిక్కము
జ్జేపడు కంచుకొమ్ము తొలి చెక్కడు పిల్లనగ్రోవు లిచ్చినన్.

వ. ఇయ్యకొని నల్లనయ్య. ౯౯

ఉ. ఆవలి రేపటిన్నరపు లన్నిటి రొప్పగ రాముతోడ కె
మ్మోవిని పిల్లగ్రోవి దగ మోపి సుమాళముగాగ ఊదుచు
న్నావుల నీడల న్బవలు మండెడు ప్రొద్దువెలుంగు వేడుము
లోవగ నుండుచున్బలము పొంతల దూడల గాసె దిట్టయై

క. దొంగన్రై ప్రేపిల గాడుల
నెరతనములు దెలసి గొప్ప నెరపుచు వార
ల్వెరికికొని వచ్చి నెమ్ముల
పురులిచ్చిన నందికొనుచుఁ బూసఁగి పొలమునన్. ౧౦౧

వ. ఇట్లుండ. ౧౦౨

సీ. ఒకనాఁడు కంసుని యొప్పిదంబును గొని
మంద చేరువ నొక్క మాసిదిండి
చనుదెంచె వాడ్దోక సరిద్రొక్క గిట్టెలు
మలుగు మేల్తనము డాల్గులుకు మేను
చిఱుత యూబరము మల్చినరీతి తొలిపండ్లు
నల మానికంబు లనంగదగిన
మెఱుగు కాటుకకండ్లు మిసమిస పసదూగు
ముట్టె యల్లలనాఁడు ముద్దుగంగ

గీ. డోలు గలిగిన దూడయై సోల్రివాలి
యఱ్ఱు పైకెత్తి నిల్చుచు నాడనాడ
గడ్డి పరకలు నములుచు గదిసి వ్రేల
చిఱుతలం దన్నదమ్ములఁ గరము వెదకె. ౧౦౩

వ. ఇట్లా చెడుగుదాఁకాసి మిన్నతఱిఁగని మన్నిగొను పూనికఁ
గ్రేపుల దాపులం దోపిక దిరుగుట లరసి కఱివేల్పు నల్ల
వలె దాల్చిన కాకల్ల జెల్పి మెల్లన గనుచుండు మని యాన
తిచ్చి చూని పోకవెంటనె జంటగా నంటి తిరిగి పెంటి
తరపు వంటి కెగరు నెపంబున నప్పాలసు దిండి వెనుకటి కా
ళ్లత నఱచేతం బట్టుతఱి నాదూడ గిట్టెల మొట్టున మిట్టిపడి
యాదిట్ట పొట్టకావరం బామట్టుదుగాక నెట్టుకొని
యిట్టట్టు బోవనిత్తునే జత్తువుగాక యని యత్తఱి గత్తులం
బోని బెరడులం జొత్తిల్లు వెలగ సాలగఱుండ మొత్తిఱ్ఱేడు
కాలిదుగచే గీలించి నేలవిసరి కొట్టిన. ౧౦౪

శా. వాతన్ముక్కున నెత్తురుల్ద్రొరుగ గోవాడాడనే గూలియు
న్బ్రాతల్మిక్కటమైన మేనినడుమం దొప్పారు నిండూపి రెం
తో తారననుపించె రక్కసి యొడల్ద్రోపాడి వ్రేపల్లె పె
న్గోతిన్జేరి బిరగ్గి జూచిరట మొగ్గున్గుడు స్త్రీలగాన్. ౧౦౫

మ. బిరుదా రక్కసివచ్చి కూలవెఱగుం బిత్రేగు డొందంబుల
న్జిరుతల్దామును పల్లెజేరి వడకు న్జెడ్పాటుతో నిండ్లలో
బరువుల్సేయుచునున్న పిన్నలకు రోబాగైన కాపక్కర
ల్వరుసం జిక్కని రాగిరేకులపయిం వ్రాయించి చేఁ గట్టుచున్

వ. ఆరేయి గడపి మఱునాడరమేనివాని పొడుపున లేచి నందు
నితోఁ గంకులఁ గాపాడుటకీల వేలుపులం గొలుతుమే యని
యాయెడ నొడబాటుమీఁద నట్లసేసి సంతసించి రవ్వల.

సీ. జతగాండ్రు ప్రొద్దెక్కె జాగుసేయకు మని
బడిబడి వేగిరపాటు దెల్ప
దూడల వెనువెంట దోడుకులు పర్వెత్తు
పొందు ముంగల నని బోయ లఱువ
చల్దిచిక్కము చేతిసరి గోల వడినిచ్చి
నీడమ్రావుల నెండ నిల్వఁ డనఁగ
పచ్చి కలంపులఁ బడి క్రేపులేగ సం
దడి మఱువకుఁ డని తాత దెలుప

గీ. పిల్లగ్రోవియు బెత్తంబు పెరుగు చద్ది
వంటకమ్మూరు గాయదొప్పలను మివుల

జంకలఁ దవిల్చి బువనము ల్నాకెడి ద్వార
దూడగాపరియై యన్నతోడ వెడలె. ౧౦౮

మ. అడవింజేరి చెలుల్దనుం దిరిగి రానాడాడ సయ్యాటల
స్వేచ్ఛమల్మొకుల పొంతజేయు చిటులే వీదూడలం గూడి రం
జెడమైపోయినఁ గాన లేమనుచుఁ దోనే తెంచు చుట్టాలపి
ల్లడులందూర్చుచు జేరెఁగృష్ణుఁడొకపూలంగ్రాలుమావిన్వడిన్.

వ. చేరి వారితో నిట్లనియె.

మ. చెలులారా మనమీడ చల్దిగుడువ న్జిక్కంబులన్డించిదూ
డల గుంపిక్కడ గూడదోలుదమె యొండన్నగ్గి నారన్న వా
రలు నల్లానని పల్లమందు నిలుపన్ రాగ్రేపులం దార్చి య
వ్వలఁ జూడ న్బనుకొంగ యొక్కటెదురై వచ్చెన్ననుల్మెండగన్

గీ. దానిఁగాంచి జళుకు దవిలి పిల్లలగుంపు
శౌరి మరుగుఁజేరి చాయఁజూపి
నోరురాక చెప్ప తారుమారై బిగు
వెలమి తాపుకొల్పి యిట్టులనిరి. ౧౧౨

కం. పెనుదయ్య మిదియె ద్రిమ్మఁగ
న్జనుదెంచెడిఁ గావుమనెడి సంగడి వడుచు
ల్దనుజూచి పలుక వెన్నుఁడు
గనుఁగొనెఁ దన కెదుర నడచు గద్దరి కొంగన్. ౧౧౩

వ. అదియును. ౧౧౪

ఉ. ఎక్కడి కంసుఁడంప మొదటింగల నాడుల నెల్లరోసి యీ
చక్కని గొల్లఁడెక్కుడయి చంపిన రక్కసిమూఁక ముచ్చట
ల్గ్రిక్కన వీనుల న్బడినఁ గాంచితి నీతఁడె తేని కంటు చా
నొక్కదు ముక్కు చేరనుచు నోరుసడల్పెడు కొంగముందుదాఁ

ఉ. డాసి యిటాడె శౌరి బకుఁడామెను పైకెగబట్టి ముక్కునం
రోసముమీర దృంతునని బొమ్మునబల్మిఁ గలంప వచ్చె దో
హా సరిపోయె నీ బతుకు నొక్కట జెండుదు మీరివచ్చినం
బాసిన తావ్రదప్ప జరుపంగల వావుల గామమింతలోఁ.

గీ. అనుచు మాటలాడునట్టి యెడాట మం
దరిది కొంగయైన యట్టినల్ల
నాను మన్నె పిల్లఁ డడ్డమే నాకని
మ్రింగనోరు దెఱచి నింగికెదుర. ౧౧౨

సీ. పైకెత్తి తెఱచిన బలుముక్కు నిరుచేత
బట్టి పైదబ్బ వెన్నెట్టజీల్చె
బిరుసు రెండవదబ్బ పిరుదంట దిగువకు
జీల్చిన పెళపెళ జీలిపడియె
నారక్కసుఁడు నిజమైన రూపునఁగూలఁ
బాలమెల్ల నెత్తురు బారలిపాఱె
నదిగని జతపిల్లలందఱు వెఱగంది
వెన్నుని బొగడుచు వేగసరిగి

గీ. మందపట్టున గొల్లల కందఱకును
క్రందుగాఁ దెల్పి నవ్వటాల్పొందుపఱచి

వినిపసులగాపరు లికేమి వినుదు మొక్కా-
త్తోడు పడుసాగె నుప్పలుల్ తూకితూకి. ౧౧౮

కం. అని కడు దిగులుపడుచు మా
మనికింగల వేల్పుప్రోవు మమ్మని చేతు
ల్గొనిపి తిగకంటి వేలుపుఁ
దనియించిరి వేగడవల తానంబులచేఁ. ౧౧౯

వ. అంత వారలు. ౧౨౦

ఉ. ప్రొద్దొకయేనుగా జరుపఁబోయె నెలల్మఱికొన్ని యంతలో
ముద్దియ లెల్ల నిండ్లకడ మున్ను తమిన్సరిచేని మచ్చిక
న్నద్దుల నుగ్గడింపుచును జూపులు మాపటి లయ్యెడీ పవ
ల్మొద్దులు కొండరాలకడ మోవగి నెచ్చెలి కాంద్ర జేసెడిఁ.

వ. అనుచుం దమలోఁదాము వ్రేతలందఱుం గూడుకొని

మ. చెలియా కృష్ణుఁడు నిన్న రేయినను దా చెంగాలఁ దాబోవుచుం
దెలియం జాలక సైగయాట పడుచా తిట్టుంబడం గోరి తే
పలువా పొమ్మనఁబోయె వెంటఁజనినన్ బైవచ్చి నాకోరిక
ల్కొలగా గూర్చిన సంతసింతపుడు నాకుం దోచదామెుఁగదే.

ఉ. ఏటికి దెల్లవాఱ పగలేటికి బమ్మ పొసంగ జేసెఁగొం
డాటము లింటమానునని డాయఁగఁజీరెద దూడకాపు దో
డ్పాటు బలుండు గాజనఁగఁ బంపెఁగదే చెలినందుడిట్టు చే
డ్పాటులు తోడుతోఁగలిగె వందురుపూవిలుకాఁడొనర్చెడిఁ.

మ. మగువా ముద్దిడరాద యంచు నెదురై మాటాడనా వైపుగా
కగుబో రాతిరి నాయదే నిజముగా నాసాసలం బ్రొద్దు గూ

కఁగ రా నాతని కడ్డమైనిలువ నాకన్నుంగవ న్గప్పె మా
పగు పెంజీకటి మేరజెప్పనని డాయంబోక బేలైతిగా
గీ. నాతి వెన్నుని మదిఁగోరు నాటనుండి
సిగ్గచటికేగనో నాదు చెట్ట బట్టి
యింటి కేతేర జెప్పుదు నిపుడు బోయి
పచ్చవలెదాల్ప దేమున్న బ్రతుకననుచు. ౧౨౯
చ. వలపెటులాగుఁ జెప్పఁగదె వాఁడిటురాఁడు పరుండ కంటికి
న్దొలకదు నిద్దురెవ్వరిని దోడ్కొని రా బతిమాలి పంపినన్
బిలుపునకేగి తామె తెరపింగని పొంది మతేమొ బొంకు
సుద్దులు దగఁజెప్పిపోయెదరు దూరులకోప్పితినేనెపోయెదన్
చ. చిలుకల కూఁతల న్జెవులు చిల్లులు వోదొడఁగె న్మరుండు క
న్నుల గలయించు విల్గొని చనుంగవ దూర లకోర్కిగుచ్చుటన్
బలపల డెందమున్వగిలె బాగెటులో సెలవియ్య వమ్మ నె
చ్చెలి యిలుచిచ్చువెట్టి వడిజేరెద నల్లనిసామిఁ జెంతకున్.
మ. ననునమ్మ న్మగనాలు లోదమిని యెన్నండైనఁదావచ్చునో
యని యిక్కుంగుయివెట్టుచుంటి నిటులాహా రాఁడు పైపైని బో
యిన వారిం దనియించు గాననువిదా యందాక వేగింతు వేఁ
జని పొత్తంబెద నింటివారడుగుచో చానా వినంజెప్పవే.
సీ. రాలుగరంగునే జాలి మాటాడిన
బతిమాల రాఁడేటి పాపఁడమ్మ
వలపూనకున్న నాడిఁలు చుట్టు దిరుగువాఁ
డమ్మరమ్మగ వేఁడ నోరియడేమొ

కట్టుపుట్టం బంటుగా నాసఁగొనువాఁడు
వలువ పైదీసినఁ గలియఁడేమె
కనుసన్న లెచ్చోటఁ గదిసినఁ జెయవాఁ
డెటు చన్న నటుజేర నేమి యనఁడె

గీ. పలుకకుండంగఁ దప్పేమొ బాసదప్పి
నడువ నేమన్న కంటుగా నుడువ పడఁతి
కాఁపురంబులు సడలించి గాలుపుచ్చి
వలపు కడలి మునింగింప వలచెనేమొ. ౧౩౦

మ. అనియాజవ్వనులించువిల్లలుగువాఁడాయమ్మలందమ్మలం
జొనుపం దాళగలేక నొక్కరొకరిం జోకార్చుచుం దమ్మజెం
దిన కాకారదు వల్పువేఁకి యుడికెం దేఁబోక రమ్మంచు నా
డిన మాటల్పెవిదార్పి వారలను గూడెఁ జాణఁడారేలఁదాఁ.

గీ. ఇటుల వలపునెరపు నింతులఁ దనియించి
కడకు తనదు జెంకెఁ గనుటఁ దెల్పె
నెట్టులైనఁ దలఁపు నెప్పుడు నిలిపిన
వార లతని యిరవుఁ జేరు టరుదె. ౧౩౨

వ. ఇట్లామొదలింటివేల్పు మాలిమింజిక్కి మగువలు లేబగళ్లఁ
దాకు తప్పాలెఱుంగక పొదలు తిమకంబున నుండ. ౧౩౩

కం. వింతగఁ గనుపించె దెసల్
వంతల బడు టరసి వాగువంతలు బొలము
ల్సంతసిల వానకంనువ
దొంతరలై కొంగ గములు దూకొనె గాబుల్. ౧౩౪

గీ. తలఁపుపేరి కొలన బాగుదమీా నాల్గు
నెలలటంచు నేగి నెమ్మి మావు
మన్న మున్ను కొంచ మలకమర్చిన తూటు
నంచ పిండుతెవులు లంటు టుడిగె. ౧౩౫

శా. కప్పల్బృందములు దున్న లేనుఁగులు మూాకల్గట్టి నీరానఁదో
ల్తిప్పల్మొప్పలు వీఁగి పెద్దయెలుగుం దిప్పొప్పఁగాఁ జేయుచు
న్వొప్పుల్జొప్పడు గొంతుతేక తిరిగె న్వేనల్లగోతు ల్బరు
ల్విప్పంబారఁగ వేచినట్టి వపసల్వీక్షాఁడె నాఁడుబ్బుతోఁ.

సీ. నసిపొలంబుల నెల్లజావెక్కి కనుపట్టె
మెఱుపులుడాకడ మెఱువఁబట్టెఁ
బ్బలంబులను వానపాములు మెలిబెట్టెఁ
నెట్టని పురుపు లెల్లెడలఁ బుట్టె
నేనుంగు లందుగుమావి కొమ్మల మట్టె
మబ్బులు చెదలంటె మసలిచుట్టె
జుట్టుపిట్టలు నట్టు పట్టులఁబురివెట్టె
నుఱుము లంచలగమిఁ దఱిమికొట్టె

గీ. నీటివరదలు మెట్టల నేటిపట్టు
లొక్క చదరంబుగాఁ దోవ లొదుగదొట్టె
వానసరిసాటి జగమున వాడనేది
కాన లెల్లను గపవబ్బి కానఁబడుట. ౧౩౭

కం. ఎద్దుల కూాబరములు నలు
పద్దించినరీతిఁ గప్పలలవడెఁ బొదుగు

లిద్దిన పెద్దటికలవలె
పొద్దే పాల్గారుచుండెఁ బాలపాపులకున్. ౧౩౮

క. ఏరులు సందీకెప్పుడు
బారుటఁ గనవొప్పెనట్టి పట్టులఁ బచ్చ
ల్బారె జిగిపంట వెలఁదుక
పేరురమున (వాలు పచ్చపేరులో యనఁగన్. ౧౩౯

వ. ఇట్లొప్పు వానకందువందంబైన లేతగడ్డి మేసి బలుషందిన
గిడ్డుల దొడ్డులం జేరిన జిడ్డుదేర బురదల నిదురింప వని
చదరంబులగు వల్లెపరగటి మెట్టల నిలువందోలి కాపాడు
చుండఁ గంద్రొవ్వు నివ్వటిలు మానిసిబువ్వ యెకిమీఁడొ
క్కరుండు కంసుని పంపున పిల్లల నెల్లయెడల దుల్లంజేసి
వచ్చెదనని మచ్చరంబున గచ్చులాడిన వాఁడగుట నెల్లకడ
లం దిరిగితిరిగి పిల్లల దుల్లంజేయుచుం జనుదెంచి యీప
ల్లెదాపు వారగు కోపుగల మానిసి మేపులొక పాపనితో
నోపలేక మడియుటలు విని దిటమరితనంబునం జేరి. ౧౪౦

సీ. నేలఁగాల్తాటించి నింగికి బర్విన
దువ్వచీకటి గుంపు తోడుసూపఁ
గొమ్ముల దిబ్బలు గోరాడు విసరున
సెగరుగడ్డల గాము లెల్లఁదూల
ముట్టెత్రోపునఁ బల్లె మొనయు సావడిగోడ
లడుగులు బెకలి సందడిగ నురులఁ

బారలెగ దొట్టిన మిరుమిట్లు గొను కనుఁ
గొనల నిప్పులవాన గురియుచుండ
గీ. దోక త్రిప్పులఁ బుట్టిన దుడుకుగాలి
చేరువల నేలపుట్టుల వేరులవియ
గబ్బి ఆంకెల సవ్వడి గాబులెగిరి
చెదరి వాపోవఁ దెఱవలు చిడిముడిపడ. ౧౪౧
గీ. మంద గొందల నందించు మట్టెగిత్త
పరువు లెత్తుటఁ గన్గొని బ్రతుకుఁగాన
కంగలార్చుచుఁ బల్లెవా రాపలేక
బెదరి నల్గడఁ బరచిరి బీతువాడమి. ౧౪౨
క. ఆయెడదరునఁ దనునమ్మిన
బోయల కగచాట్లుదెచ్చెఁ బో పాడెద్దీ
రాయిడి మానన్దీని
న్యాయించెద ననుచు లేచె మగఁటిమి హలిదాన్. ౧౪౩
గీ. ఎదురనిలచి తాటోటుతో నింతబలిమిఁ
బోరెదవో రారయని పిల్వ మొఱకుమడియ
బింకమున మీఁదికఱ్ఱత్తి పేరెమెత్త
గిత్తరాకాసి నుదుటఁ గాలెత్తిమొత్తె. ౧౪౪
శా. ఆకాల్తాఁకున మాఁడుపట్టదర వాఁడల్లాడుచు న్వెన్క నా
మీఁకాల్లోకసమంటఁబో నెగరి చిమ్మెన్నమ్మ దమ్మంపఁగాఁ
జీకాకై మునుద్రెళ్లెఁ దెల్వి వొడమం జిఱ్ఱాడుచున్నీఁద రా
నీకుంజావొనఁగూడెనింకెచటఁ బోనేర్తుంచుఁగుప్పించితాన్

ఉ. కొమ్ములు రెండును న్మలచి గూడల పట్టుగ వంగఁ ద్రిప్పి సం
గ్రుమ్మరి వెన్బ గుల్కొనుచు గొబ్బున నెత్తురు దాఁసోలె లే
లెమ్మని వెన్నుఁ దుద్దవిడి లెప్పునఁ బైఁబడి తన్ని యాడ్వ ని
క్కమ్మగు మేన గిబ్బ పొడగన్పడ కప్పుడె చచ్చె వాఁడొగిన్.

ఉ. పల్లియ వారువచ్చిరని పాపసిచే బడిపోయె వీడు మ
మ్మెల్లఁ గలంప వచ్చియని యేర్పడఁ బల్కుచు గొప్పగుంటలో
మెల్లనడంచి పైనిడిరి మిక్కుటమై తగుచాపురాళ్లు మే
నెల్లెడఁ గానరాక చటనే చివుకం గసితూగు బాటుగన్.

గీ. వాఁడు మడియుటయును వడిగల తనయన్న
కొంగ దాల్పుముందె గూలుటయును
విని యఘాసురుండు విరివి పామిది యనఁ
బండియుండె దూడ పదుపుత్రోవ. ౧౪౮

వ. అట్టియెడ. ౧౪౯

ఉ. పిచ్చుక కుంటిపెన్బొడవు పేరిమి గుబ్బలమీద హత్తిరాఁ
గుచ్చెల లంటదోపి తమకుం గల పాడిపెరుంగు జవ్వను
ద్రిచ్చుచునుండ నల్లఁ డెడదం దలపోసె బిరాన దూడలం
బచ్చిక మేపఁ దానరిగి పాముగు రక్కసుఁ గూల్తునంచొగిన్.

చ. అది దన డెందమం దిముడ నాతఁడు సంగడి వారిబోరి లే
గదుపులఁ బెండలాడి గొని కావఁగ నేగుద మన్నవారుమం
చిదియని పైనమై వెడలఁ జేకరపిల్లనగ్రోవి కల్పుచే
మెదపిన చద్దికొమ్ముగొని మెల్లన దూడల దోలెఁ గానలన్

మ. తలపై నెమ్మి పురింబిగించి మొలచెంతం బట్టు చెంగావిజు
  ల్లుల వల్లెంబిగజుట్టి కారడవి పూలుల్ లేజిగుళ్లుంచి మొ
  ల్లలతోఁ జేసిన దండలఱ్ఱుబడి వ్రేలల్ వేల చిన్నప్పలా
గులుకుల్పెయ్యలుమెచ్చిరాఁదిరిగెముంగోలైయనుంగంటిరాల్

సీ. ఒక చిన్నపాపఁడు నొక చెట్టుఁ బట్టిరా
      నీటుగా గొంతసే పాటలాడి
  పడుచు గొల్లల మెడబట్టి యొక్కొంతసే
      పుయ్యాలపై నట్టు లూగులాడి
  చెంగట బంతులం జేనాడు పిల్లల
      పెన్నుద్ది నని సరి పెనుగులాడి
  యొకఁడు పిల్లనగ్రోవి నూదినఁ దానేగి
      తానకంబుల మెట్టు లాగిసోలి
గీ. కొంద అెదురైనఁ బైకెత్తి కూలఁద్రోచి
  పడిన నొచ్చెనె యని మేను బట్టిపిసికి
  యడవిలోఁ బొద్దుపోకకై యచ్చటచట
  ననమగాని పనుల్సేయు టగుదొనర్చె. ౧౪౧

సీ. ముందఱ నిలిచిన న్మ్రుటకుండిన మీఁకు
      ముట్టినఁ బరువెత్తి ప్రొగ్గువాడు
  తలపాగఁ గొని చెట్టుతలమీఁద వైచిన
      దెచ్చుకోలేక పైవచ్చువాడు
  చల్ది చిక్కము ప్రోవఁ జాలవు తెమ్మని
      శలవంటకము దిని సొలయువాడు.

సెలగోల యందిమ్మ వలబోద మఱవంగ
నడుమెక్క పడఁద్రోయ నలుగువారు
గీ. కోడిగంబులు వల్కుచుఁ గోక మొలది
పడఁ బరువెత్తి దిసులయి పదరువారు
నగుచు నాల్గాపు బిడ్డలు నలమటింప
నిండ్ల కడఁజెప్ప వద్దని యెలమివేఁడు. ౧౫౪

వ ఇట్లా పులుఁగు బాబాసామి మొదవుల నేలువారి బిడ్డలతోఁ
గొంత సేపు నయ్యాటల విరాళించి వారలుం దాను
మఱియును, ౧౫౫

శా. పూఁగాయల్పడ రాల్చుచుం బులుగులంబోనీక బిట్టాపుచు
న్నీగల్జుట్టిన పెన్నుదల్నిలిచి వెల్లిన్నోపగాఁ దెంచుచుఙ
వాగుల్వంతలు వ్రాఁకుచున్మలసి నివ్వాఁగుల్పులుల్దుప్పులు
న్డాగన్జొచ్చెడమీఁక మూఁకలయి కానల్గ్రోనలజ్జాడుచుఙ.

గీ. కుఱ్ఱలును దాను నిటులాడుకొనుచునుండ
రెండు జాలయ్యె నది నిరిజేఁడెఱింగి
తోడివారలతోనమఁ దూలెఁ బ్రొద్దు
చల్ది మెక్కుదమే చెట్లచాటు కరిగి. ౧౫౬

వ. మఱియును,

సీ. మేలైన చివరల మేలందికగుదాని
నాకులఁ దపసుల నాగుదాని
నలువంక గొమ్మలఁ జెలువమయ్యెడుదాని
నూడల పాపరా నొరయుదానిఁ

బలువన్నె పులుగుల బందిసందడిగాని
వేవెలుంగులు జొరవెఱచుదాని
బండిగుర్రింద పెన్పందిరల్లగుదాని
గొప్ప పాముల తొఱ్ఱలొప్పుదాని

గీ. గాంచితిరె పిల్లలార మీకన్నులలర
మఱ్ఱిమ్రానిది యీనీడ మనము జేరి
పగటి బువ్వాలు మెక్కి యాపైన వలచు
త్రోవఁ జనుదము దూడలఁ దోలుకొనుచు. ౧౫౬

వ. అనుటయు

శా. ఆమాటల్విని దూడకాపరులు తెంపైపోయె దూడల్గటా
జామీడం గలవంటకంబు దిననేచాయన్వెస బోవునో
మామా లేగలఁగొంచువచ్చి కుడువన్రంచయ్యెడిం గాదె నా
మీమాటల్గొరగావు దూడలను నెమ్మిన్దెత్తు బోసేయుఁడా

గీ. అనుచు మఱ్ఱికొమ్మనటువంచి చివ్వున
నెగిరి దానిమీఁద సమిడిమాది
తలపు లవియె యేటిదండ కయ్యలలోన
మేయుచున్నవసిన మేలె యనుచు. ౧౬౨

కం॥ చిక్కములు విడిచి గొంగడి
కొక్కెరలు సడల్చి చెట్టుకొమ్మలఁ బీట
ల్నెక్కులుపుకొనుచు సందడిఁ
జిక్కిఱి తఱి ద్రాచుపాము చెను రొదసేసెన్. ౧౬౩

గీ. ఆలకాపరిబొట్టె లట్లాలకించి
యేమి యుప్పలిగలిగెనో యెట్టులొక్కొ
యనుచుఁ బరికింపఁ గనుపించె నపుడు పెద్ద
కానరానికాళ్ళది దిగుల్గ్రమ్ముకొనఁగ. ౧౩౪

వ. అప్పు డప్పిల్లగుం పల్లన నల్లనయ్యతోడ. ౧౩౫

కం. పెంజరయొక్కటి మనలం
గొంజక దిగ్రమింగ వెడలె గోడేర్పడ లా
వుం జేవగల్గు దీనిం
గెంజాయం గంటుఁగూర్చి గెడపుముసామీ. ౧౩౬

మ. బుసనేదాళముగావిమర్చుసెకలంబూ నారిపోనయ్యెడు
న్వసగాదేరికి దీనినాప ననుచుణ్ వాండ్రుచ్చినవ్వచ్చి న
ద్దెసలంజూచి పరున్న పెద్దచిలువం దేవుళ్ళపెన్నాబ్బువె
క్కసమొప్పం గని పిల్లలార వినుఁ డేఁగ్గల్ల న్వగల్పుట్టునే.

కం. అని యూరడించి పజ్జకుఁ
జనువాఁడై ధట్టిజుట్టి సరిబేరముతోఁ
బెనుబాముం డగ్గరె న
చ్చెనటి న్బరిమార్పనరిదె సెత్తియతనికిన్. ౧౩౮

సీ. కళుకునలుపురాలఁ గసిదీర్చు కన్గవ
జగజంపుగొడుగుల సరి పడగలుఁ
దలమూనికపువన్నె మలయు తిన్నని ముట్టె
కనరాక కడుపంటు గడుసుకాళ్ళుఁ

బలవెంౘ్రుకలతోన పసమించు నెమ్మోము
కలికు లింపము లెనగాంచు కోర
లలచాలు దెగడు చాపలవడు పెందోక
కడిది జిల్గొప్పారు కత్తళంబుఁ

గీ. గలిగి తనదాపుసేర నొక్కరునిదొలఁగి
యవలఁబోకుండ మిగ్గిగెడు నట్టినోరు
దెఱచికొనియున్న పెనుబాము దెవులకుండఁ
గాల మువ్వార్ర రెగసితన్న కళవళించి. ౧౬౯

మ. పిలగా తన్నెదవేల నీకు బ్రతుక న్వెన్నొద్దులే దిప్పుడే
నలుకన్నింగెదనంచుఁ బైకెగరి పిల్లాతండ్రునెక్కొమ్మడి
న్దొలిగ్రుక్కన్గొని వెన్నుని న్మసవఁగాఁ దోరంపునోరెత్తినా
ల్కల మే నాకి గబుక్కున న్గుటకదాక న్జొన్పు నాతండొగిన్.

గీ. తనదుమేను సందు దగులకుండఁగఁ బెంచి
యూరు పాఁగ మిద్దె యో యనంగ
వెలుఁగఁ దల్లడిల్లి విరవిరబారలిన
వదలఁడయ్యొ గుడుసువాలువేల్పు ౧౭౧

కం. గొంతాగినఁ బంతముసెడి
గంతుగొనియెఁ జిల్వ తేఁడు గడకం బిలగాం
డ్రెంతయు వేడుక వెల్వడి
బొంతలుఁ పై కెగర వైచి పొరిఁబొరి నగుచున్. ౧౭౨

వ. వెలిఁజేరి యొకరితో నొకరు. ౧౭3

ఉ. ముప్పగు చేపకూరలర మోపిన నీల్గుమరెల్లవారు న
న్నిప్పుడ మిన్నుడల్పురుప నెందుల నెవ్వరిఁగాన నంచు ముం
దిప్పెను బాము వాతఁబడియె న్గద పౌన్నాలువయ్యగారిచేఁ
దప్పుడుకాపు బీరమున దయ్యములన్నొగిలింప బోయినన్.

గీ. వారికడుపుఁజొచ్చి వ్రచ్చి కండలు ద్రెంచి
వరదనెత్తురచట వాఁగుబాఱఁ
జేసి వచ్చి తోడిచెలులలో నొక్కఁడై
వలికెఁ దేనెలొలుకఁ బక్కిడాలు. ౧౭౫

కం. ఆకటఁ బడితిరి యలసట
తేకువసెడ జాగులేల తెచ్చినచద్దు
ల్యారగఁజుట్టుం బంతిగ
నాకడ మెక్కుఁడని నడుమునం దా విడిసెన్. ౧౭౬

మ. నడుచక్కన్దగు తన్నుఁజుట్టుకొని బోనంబప్పుడే గొప్ప వి
ప్పుడుపూమోదుగుపంజుటాకులపయిం బాలొప్పఁగానుంచి వ్రే
పడుచు న్లేకుచు నారగించిరి చవుల్బ్బిల్లు పచ్చళ్ళు పొం
గుడుబూరెల్వరుగు ల్నెయిన్వడయు నాకుంగూరలప్పాలతోన్

సీ. ఒకడు ముచ్చటనుండ నొకడు మేలిమిగూర
లందిపుచ్చుక మ్రింగి యవలికేగు
నావపచ్చడి మంచిదానా యని యొకండు
మిడుకనెత్తుకపారు మిడిసియొక్కఁ
డూరుదబ్బలు నంజుచుండ నొక్కఁడు సందు
గని యొక్కరుఁడు దిను గారెలెలమి

కడిసీగజతికె నేగనితీతుఁ దెమ్మఁ
యొకరు డొక్కనిముద్ద నొడిసి నములు

గీ. నిటుల నయ్యాటలాడుచు నీటుమెరయ
బంతు లేరవడఁ జల్దుల వింతవింత
రుచులఁ దెల్పుచుఁ గుడిచెడి రూపుదెలిసి
పల్కె నల్లప్ప డప్పిల్లి బంతితోడ. ౧౭౮

ఉ. దూడలజాడ నేడరసి తోలుకవచ్చెద నిందె యుండుఁ డం
చాడి వడి న్నడల్వెదకు నప్పుడు తామరచూలి గొల్లడఁ
న్వేడబమూని పాల్పెరుగు వెన్నలు దొంగిలి మెక్కు క్రొవ్వినా
డీడుకు రాని సేఁతలకు నెల్లను దానని వెంబడించుచున్.

చ. తడవటినుంచి పెన్పులిమి దాలుప నామొన కెక్కుపూతన
న్నెడపె మొగుళ్ళత్రోవలను గిట్టు నెగుల్వ చరించు బండి కా
ల్కడకొన వ్రేలదాచెఁబడఁగా సుడిగాలిగ మాసి నెత్తురా
నుచుఁబయి కెత్తెఁ జంపెఁబడనూఁకె జతందగు మద్దిమ్రాఁకులన్

సీ. దూడయైవచ్చిన తులువ నుక్కటఁగూల్చెఁ
గొంగయైవచ్చినఁ గూల్చె బకునిఁ
బాపయి పైఁబడ్డ పగతు పొట్టఁబగిల్చె
బసవఁడౌ రక్కసిఁబట్టి మెదిపె
నాలగాపరి జవరాండ్రఁ జిక్కులువెట్టి
పాల్వెన్నఁ దిని దొంగపనులొనర్చె
వ్రేఁతలపుట్టము ల్వాతబెట్టి కడకెచ్చె
నోరఁ జగంబుల నోలిజూపెఁ

గీ. దల్లి బెదరించి యోలఁ బెద్ద్రాటఁగట్టఁ
దాపుఁదరలంగ నీడిచెఁ దలఁగఁ డెందు
పితనిబలుపోక లెట్టివో యెఱుఁగవలయు
నని నలువ యాలదూడల నపుడు దాఁచె. ౧౨౧

వ. అంత కృష్ణుండు.

గీ. వెదకి వెదకి దూడకొదములఁ గానక
తిరిగివచ్చి కూడుదిన్నచోట
పిల్లగాండ్రఁజూడ బిరబిర రా వారి
దాఁ దెఁ దాత కొండ దండగవిని. ౧౨౩

క. అక్కడ పిల్లలఁగానక
సొక్కుచుఁ గేకలిడి పిలచి సొరియ లరసి యే
నక్కనగానక వెసిసెన్
బొక్కిలి బిడ్డపనులాట పొంగుడు మదితోన్. ౧౨౪

శా. నన్నా మైదునముంపఁజూచె జగముల్నా మాయలో జిక్కును
ద్దన్నన్నా నెఱుఁగంగ లేరుడుగుట ల్దా జూడ లేదేమొ కా
సన్నంబీపని మాన్పుటెంత దెలియన్జాలండు నాబిడ్డఁడే
మన్నంగాదు నలంగి యోటువడి నేమంబీవ తావచ్చెడిన్.

గీ. మొదటి పుడమిగొడవ వదలింపుమని వేడ
నీడబుట్టుమనుట లెల్లమఱచె
మఱుపు దెలుపనేల మసలినఁ దనుదానె
తెలుపుకొనునటంచు దిటముతోడ. ౧౨౬

క. పల్లెకుఁజని యాగొల్లలు
తల్లడపడఁ బిల్లగుంపు తడసి రడవిలో
నెల్లి సని వెదకుఁడన వా
రెల్ల దిగుల్పొంద నేల యిపుడె కుమురుతుక. ౧౮౭

వ. అని తలపోఁతలఁ బఱుచు నచ్చెఱుత దచ్చివేసంపు సామి
యప్పసిపాపల ముక్కుచెక్కుడొక్కపక్క లెట్టెట్టులు
తొల్లి నట్టట్లచొప్పత్తిన యట్లు గానయై యట్లనె తెలుపుల
రూపులుం దానయగుచు మందల కరుదెంచి యెదురుగా
నాగిన గిడ్డలు తమ బిడ్డల ముందలుము నట్లలమికొనుటఁ
జూచి వ్రేతలు నీతెఱంగున నామఱుంగు నెఱుఁగజాలరఁ
డెందంబున సంతసంబంది సాగుదుమూాగి ముసు వారి
వారిండ్ల కడకేగిన నప్పుడే యెబిడ్డ లేయేపొలఁకువ మెలం
గుదు రామెలఁకువఁ దప్పకుండఁ దిరిగిన నాయవ్వ లెవ్వ
రీబూటకంబు నెఱపుట నేటికొనదాక జఱిగినం గనలేక
తమబిడ్డల కాంతలంచిరి మఱియు నొక్కనాఁడడవి దూడ
లంగాచుచు ౧౮౮

కం. నాగేటివాలుదాలుపు
జాగేటికి తమ్ముగుఱ్ఱ సరిజెల్పుము ము
న్నాఁ గాపరిపిలగాడుల
వేఁగనులయ్యా జతలనుచు వేమఱుఁ దలఁతుఁ. ౧౮౯

కం. క్రేపులఁ బాపల తెగలని
రూపింపుదు నిప్పుడెల్లఱు న్నీవని నా

కీడగిదిఁ దోచు నిజ మిం
తే పనిఁ దెల్పుమనఁ దనకుఁ దెలదని నుడివెన్. ౧౯౦

శా. ఆమాట ల్వీనుసోకినంతటనె యన్నా తెల్పెద న్బొమ్మ న
న్బాకుల్వెట్టఁదలంచి దూడ కడుపుం బాపల్లిందూర క
న్బ్రాబమెన్నారల దేశమూని యిటుగాఁ బ్రేరేచితీయే డనన్
రాముండొప్పుచు సంతసించెఁ గలకారన్డెందమక్కార్యరుసన్

వ. దూడలం బిల్లగాండ్లం దాఁ దాచినవెరుకనడుచురీతినారసి
యా నలువయుఁ దనలో నిట్లనుకొనియె. ౧౯౨

సీ. తనుదాచు బొట్టెలు తఱుపులు గవినుండఁ
జూచి వెన్నునివెంట నొరిది దిరుగుఁ
బిల్లలఁ గ్రేపుల పెల్లుబ్బ గన్గొని
బొమ్మ నేనొక్కఁడఁ బుట్టిరేచట
వీరని పెద్దగా విసివి లో వెలిఁజూడ
నంతటఁ దానయ్యె యనురు టరసి
చిన్నబోయి యెటాడఁ దన్నుఁ దా మఱపొంది
యొక కొంతసేపటి కొయ్య దెలిసి

గీ. తండ్రి మతకరిసేతకై తలఁపు లోన
మెదల నాతఁడె యీతండు మెలపు లేక
తప్పుఁజేసితి మన్నించు దారి నేరిఁ
గోరి కన్గొందునని వెతఁ గూరిగూరి. ౧౯౩

కం అడుగులఁబడి మొఱవెట్టక
కడు మన్నన వడయు తెఱవు గల్గద యొరుల

న్వొడగునయి చేరి కర్జము
నిడుపొనరుపఁగలనె యతుఁడు నేగుపు లగునే. ౧౯౮

వ. అని తలపోసి తన తెలివితక్కువకు రోసి, వెలిపిట్ట వాహ
నంబుపై కెగరి వగర్చుచు మబ్బుదారింబడి గొబ్బునం జని
చని ప్రొద్దు బిడ్డ యొడ్డుబడి నిలిచి నివ్వెఱపడి నలువఁ
గనుచుండ. ౧౯౯

మ. గవిలోఁ దాచిన దూడగుంపునిసుర్లారొక్కంచు నేతెంచినం
జవుకుర్రాళ్లనెన్నదలన్నియుంగడచి యాలాల్లప్పకేతెంచి ని
క్కువమా దూడల నెంతయున్నమిరి డొంకుల్లేకచన్వాబలు మ
క్కువతో నిచ్చెను బిల్లగుంపుఁగని బాగుల్మీరి రాల్గాపరుల్

చ. అది గని బమ్మదేవ రరుదంచుచుఁ జూడఁగ గొల్ల వారు పి
ల్లదుటుము దూడగుంపుఁ బదిలంబుగఁ గన్పడ నాల్గుచేతులం
గుదె సుడివాలు సంకులును గొమ్మగు సింగిణి పెద్దకత్తి క్రొ
వ్వొద సిరియందఱుందరకు నేర్పడ దయ్యముఃపోలి కఁదగాన్.

సీ. వడిగని యబ్బురపడునంతలోపల
వారలు మాయమై వాస గురిసి
వెలిసిన కైవడి వినువాడ బయలైన
నాతండ్రి డి నన్నిట్లు నలఁపద్దఁచె
నిటు సేత తెలివబ్బె నింతయు మంచిగా
దలపోతు నేటికి కలకపడగ
కనికరంబునబిల్చి పని వినుమనుగాక
పడిలేవనని బత్తి పాదుకొల్పె

గీ. వెనుక బుట్టి పెఱిగినట్టి వింతలిచట
పనులు ముందఱ సవరింపఁ జాలుపడెను
కర్జములు లోనిచూపునఁ గాంచి మఱలఁ
గాంచెదవటంచు బృందఁ జక్కఁగఁ జేరి. ౧౫౪

సీ. బొడ్డానగట్టిన పొంబంచెఁగలవానిఁ
జెవినిఁ బిల్లనగ్రోవిఁ జేర్చువానిఁ
బిల్లలు దూడలు నెల్లఁదానగువానిఁ
బృందయుఁ గానఁ బెంపెక్కువానిఁ
గన్నులీకలఁ దలకట్టుఁ బెట్టినవాని
నఱుతఁ బూదండల నమరువాని
యాలగాపరుల నయ్యాటల నాదగువాని
దురుసు రక్కసిగుంపుఁ ద్రుంచువాని

గీ. నవ్వుమొగమువాని నాతులసిగ్గులు
కొల్లలాడువాని గొల్లవాని
బొల్లిమోర పక్కఁబూను మేన్గలవాని
దాత గాంచెఁ గన్నుదమ్ము లలర. ౧౫౫

చ. కనుగొని యంచనిల్పి తన కావరమేగుట కంజలంటి మ్రొ
క్కినఁ దనుజూడకున్నఁ దమకింపక వేబదినూరుమారు లొ
య్యనవలత్రిప్పుటన్బుదుచునాడుచుఁ దొల్లిటిమాటలొక్కొకటం
దనదగు బత్తిపేర్మి గుఱిదప్పక సాగిలుచుండె మాటికిన్.

కం. తెలియక తప్పొనరించితిఁ
బిలగాడుల దూడకదుపుఁ బెరచోనిడితి

న్బలియుఁడవుగాన నన్నియుఁ
దలపోయఁగ నీవయైతి తరమే పొగడన్. ౨౦౧

కం. జగములు నాచేఁ గలిగిన
వగునని గరువంబు నొంది తెక్కలుటట నా
పొగరణఁగె నీవు బిడ్డఁడఁ
బగవాఁడని మనుపుమనిన బరువే కావన్. ౨౦౨

గీ. నేల తనుమోచువారలు గూలఁబడుచు
బరువుమోవంగజాల మన్నలుకుఁ దెలిసి
నాయెదుటఁ బల్క మిము వేఁడినాఁడ దానఁ
బుట్టితివి పల్లె గడుసుల పొడవడంప. ౨౦౩

ఉ. ఈకతలెల్లనున్మదికి నెక్కియు నీవొక పిన్నపాప వ
న్నోకనుబోయి మోసమును బొందఁగలావను వెఱ్ఱిదోచి నే
నీకడ నెగ్గుజేసి తిదియెంతయుఁ దప్పు మలంచి ప్రోవుమో
సాకుడుతండ్రి వేఱ దలచంగలరే సినుఁబోలు వేలుపుల్.

వ. అని విన్నవించిన న్గుయి వినకట్లుండ మఱియును, ౨౦౫

యగణదండకం.—— సిరింరొమ్మునందుంచి చెన్నొందు సామీా పరాకా చిరాకేల నయ్యాల నేల్వారిలో నేనొకండంచు మన్నించరాదా దొరా నాకలేవా మొదల్నీవకా యిచ్చ గల్పింప నీవింతయుంబూన నీయాన నిన్నంటి వేగంటి సెన్నత్తిదాఁ క్రొత్తగ్రొత్తెనటుల్గాజగంబుల్నగం జేయదానిన్న నంజేయు బల్మ్వానిక న్నీవె నీయంతట న్వెల్గు రూపైయొడ

ల్గల్గు సొంపిందోడిం జేరి యాడి-తుమ్మెదజాడ నిగ్నూహగా లేదు
గెంజాయలౌ పెంజడల్ మించు పెద్దల్గదా కాంతు రెప్ప
ట్టునం గట్టుగాఁ బొట్టల్లోఁ జూచి నాబోటి వేసూటితొల్లింటి
చందంబునల దేర్పడంగంగరయ్యా దగుల్మేలు లియ్యంగ
నీవెయ్యా డందియ్యకోల్జేసి రాకున్న నాకున్న వేవేర
పేరాసలి వెప్పు డప్పొంగి నన్మెచ్చి యేచొప్పునం జెప్పె
దోయప్పు డారీతిగాఁ జేయుడందాక నీచాయ నిల్లోయల్లోఁ
జేరి నీవాజ్జలం జేర్చి డెందాన కుందూను చిందుం జుమం
జెట్టబోఁ గొట్టి నీపట్టినక్కా రట్టులో బెట్టకే పట్టునం బ్రోవనే
పి ట్ట్రక్రొవ్వారె పొంబట్టు పుట్టంబు దాకీ మొదల్పేయ
మున్గబ్బి పైప్రబ్బి పెల్లుబ్బు దొద్దెబ్బనా గుబ్బుగా నీటిజా
లిమ్మ్రగా దొమ్మ్రసాగించు మొప్పెం బడంద్రోయవే యం
చువాడ్డాయఁగానే యవే తొల్లి ముక్కంటి శార్మ్నం జెప్పై
ప్రేలు నీచానుల న్మెచ్చి కోర్కెచ్చినవ్వారు వేరంబుతో
మూగి జోగుప్పలం దెప్పలం దేలు మున్నీటి పెన్నీటముం
పం జొరంబారి తొల్లింటి జేజేల నీచేతిక త్రింబడం మొత్తి
పొ త్రింపవే బీరమెల్లాసలం గాసిలం జేయుగా నేల నాతప్పు
పోరాప్పి యీయొప్పిదంబీగరాదే నినుందోరి కుయ్యాడనే
నెంతవాడ న్నుడివ్పందుదాల్పా యొడల్పెద్దయై యుండ
నిక్కించనొక్కొక్కటా వెంద్రుకం జెక్కగోతం దలం
పంగ లెక్కింపగారాని బంగారు పొట్టయ్యవై దెబ్బగుడ్డు
ల్బెలంగన్నచో నెన్నగానందులం దొక్క గ్రుడ్డందు నుడ్డా
మొగంబు ల్పిగారింపగా నేడుజానల్గ లాతండు నెట్టోపు

దీలాటి వెన్నో గలయ్యన్ని నుంగాన నాపైనం గ్రేగంటిచూ
పాపి నన్నాక ప్రాపయ్యెం దింకెట్టులో దేవరా కావరా
సామినేవిప్పుడే కాదు మున్నెప్పుడు నగజముల్దప్పి పోం జే
యగా వాటివిం జక్క జేయుంగనేమీరు పుట్టిందటల్గంటి
నాకు న్బవల్దిర వేల్పొత్తనంబు ల్బెడంగాంచుచో మీ
లలో మిన్నవై వేగను న్నీటిపైబొంగుకో వాడ నేజాడనో
దెప్పియండిట్టి పెన్నీట దేలాడుచున్నంత లోంగున్న నా
పొట్టలో నెట్టులో చొచ్చి ప్రాబల్కులన్నెల గాదెచ్చి
పెన్మెచ్చు గుఱ్ఱంపుచేన్నగ్రవగ్రెండు గిరాడుచున్నోవ
నూరించుట ల్మీరెగా గాంచి కొమ్ముల్మెప్పిపోనెత్తి నుత్తిం
టికింబంపి నాకియ్యవా ప్రాతమాట ల్కనుల్మాతలేసట్టి
జేజేల నోజంబడంగొట్టి రాకాసిమూకల్గెడంగోరి కవ్వం
బుగా కొండ తేసిందు నీటన్మునుంగంబొనుంగైన వేల్పయ్యే
నేకయ్యముల్గల్గజా లేని మందియ్య తాబేలవై వీపుదిప్పన్మ
లంజేర్చి సాగింపవే గొప్ప కేద్రిమ్మరిడప్పులన్నెల చాపో
నం గుప్పగాబట్టి కొంపోవ నాగత్తరం గాంచి పెన్పంది
రూపంది నాకోరం జేకూరంగాంజేయవే వానికిం చావు
బత్తుండవా మొత్తేను దన్నెత్తి దత్తూరమాడంగ రాదీద్ద
కంబంబులో యేడిరాయంచు జేకొద్ది గ్రుద్ద న్వడి బ్రద్ది
లైనట్టి యా మొద్దులో తెరవ్రా తీరునంబుట్టి బంగారు
పేరింటి కేద్రిప్పుడున్నప్పుడున్నింపవే వాడిగోళ్ళందలారింపు
లేకెచ్చటన్నాడురాతో బలీందుండు మున్నేయుజన్నంబులో
జేరి బిచ్చంబుగా నేల మూడంజలిమ్మన్న వాడీ జగంబెల్ల

బాగా విరాళించి మీఁగాల్త్రొండంగట్టి వానింట లేకుండఁ
బోఁగొట్టి సొమ్మంతయు స్వేల్పురాచాతనింజేర్పవేపొట్టపై
దిట్టడా రాచఁడైనట్టి తొల్బుట్టువాఁడ్లేవర నోట్గగా బాలు
మాపోపికంబూని భ్రమందింపవే తెంపుఁతో నాలి గొంపోయి
పోరాడఁదా రాడునల్లాను మన్నిని నల్లింబలెంజంపి యొప్పా
ఱితౌ రాముడన్నెర నీవిప్పు డిచ్చోట మొప్పెల్పెదుంగు
ల్నుమ్ముంగ న్గడంక న్మెలంగం బడంగిల్గలాతండు తోడేర్పడ
న్బుట్టినాఁవయ్యా నేగంటి నీవాఁడసుమ్మంటిఁగాపాడనీవంటిఁ
బ్రోవంగ దేవుండవయ్యా! ౨౦౬

కం. అని తను వేడిన నలువం
గనికర మొలయంగఁగాంచి కలుగున్మేలున్
దనివి సని నాఁడె మొఱచేఁ
బెనుపొందు మటంచు శౌరి వే సెలవిచ్చెన్.

ఉ, అందుల కెంతయున్బ్రగడియుంచపఁబుంబడి తొంటియింటి త్రో
వందుగినుండుబోవ గొలవారలు పిల్లలు దూడలంటిరాఁ
గొందగుపల్లెకుంజనిరి బోటులెదుర్కొని సంతసిల్ల నా
మందలవారు వేల్పితఁడు మాకనిసారెకుఁజేరి కొల్వఁగాన్.

కం. ఇటమీఁదట వసుదేవుని
చిటిబిడ్డం డేమిచేసెఁ జెప్పుము నీవిం
బుటకఁగని నయ్యకొడుకా
దిటముగ వ్రేబుడుత రాచ తెగరాబేర్మిన్ ౨౦౭

కం. జక్కులదొర చెలికాఁడా
కొక్కెక్కుడు కొడుకు పైని గూర్మిగలాఁ డా

బొక్కలపేరులవాఁడా
చుక్కల రాచతల నమరు సోకులతేఁడా. ౨౦౧

ఉ. బంగరుకొండవిల్లు చిలువన్నెసగుల్లెఁడు వల్లెత్రాడు పొం
గొంగుల వల్లెదాలుపుల కోరియసంద్రము తూపుదోనె మే
ల్మింగనుపొట్టవేల్పు తొలిమిన్కులమావులఁ దోలురౌతుగా
నింగిఁజెలంగు పల్లియల నేర్పుగఁగూల్చిన నిప్పుకంటిదొరా

మత్తకోకిల. పిల్లనిచ్చిన వానిజన్నము బిల్కువార్చిన దేవరా
కల్లలాడని తాపసిన్నిగుకందగిల్చెడి వేలుపా
బల్లిదుండగు గుడ్డిరక్కసు బట్టి చీరినగట్టువా
బొల్లిమోర పులుంగుటెక్కెపు బూరగాడి చెలీతొలీ.

సీ. ఇవపు పెన్మలబిడ్డ యెకిమీని నెనరుచేఁ
దోచినయల్లికఁ దొలకువాఁడ
పాటిబండను పేరఁ బరగు విల్వాడి నొప్పి
పురుషోత్తమాఖ్యఁ బెంపొందినాఁడ
గిన్నెపేరిటివాని వెన్నుండు గూల్చిన
కతలన్ని జతపెట్టఁ గడగినాఁడఁ
దెలుఁగునఁ గబ్బంబు గలిగింప సమకట్టి
తిందు రెండవపాళి మిటులముగిసె

గీ. దీనినెవ్వరు పుడమిని దీపులమరఁ
జదివినను బెరవారికి సరవిఁదెలుపఁ
దనకుదానె సిరుల్లేరుఁ దలగుఁగీడు
లట్టివారికి నల్లయ్యఁ డనువుపరుప. ౨౧౩

కంసవిజయము ౨ పాళము ముగిసెను.

ఓం.

కంస విజయము.

మూడవ పాళము.

క౦. గబ్బిమెకపు రక్కసిదొర
గబ్బి యొడలితిత్తి వలువగాఁ బ్రేల శివం
బుబ్బుమలపట్టి సగమం
దబ్బినమను కాటి బసుమమంటెను తేఁడా! ౧

వ. మనవి తలఁపునఁ జొనుపుము. ౨

కం. నలువ నెలవునకుఁ జేరిన
వెలపల నేమేమిసేసె వెన్నఁడు దెలియం
బలుకుము సెవులకుఁ బండువ
గలుగ నజ్జడదారి యొడయఁడు వేడుకగాన్. ౩

గీ. అనుచు బాలుని గొలచె నడిగి మునిన
రాచదొర మందలించ పొరామి దొరల
సిరి నడిగడ్డఁ బుట్టిన సెరవరి కొడుఁ
కెలమిఁ జిఱునవ్వు దొలక నిట్టులను బల్కె. ౪

ఉ. గొల్లలతోడఁ బల్లియకు గొబ్బునఁ జేరిన నల్లనయ్యతోఁ
మెల్లన ముచ్చటించెఁ బసిమేపరిపెద్ద కడింది రక్కసు
ల్బల్లిదు లేగుదెంచి నినుఁబట్టగఁ బొంచుచు మించినాఁడవీ
పిల్లలఁగూడి దూడలకుఁ బేరము లెత్తుకు మొత్తి చెప్పితిన్. ౫

ఉ. పెద్దలు గిడ్డికాపరులు బీరముతోఁ జనుదెంతు రాలతోఁ
బ్రొద్దటినుంచి వారిజతఁ బొమ్మన నట్లనెయుంచు నాటి రే

యొద్దికబుచ్చి వేగుతరి నొక్కఁడు లేచి సుమాళి మొప్పఁగా
ముద్దులిగుర్పఁ బాడెనయము ల్పులకింపఁ జుమఁ బిల్లగ్రోవిచేఁ.

చ. అదివిని తెల్లవారెనని యమ్మలు లేచి పెరుంగుఁ ద్రిచ్చుపె
న్నొద కుదురయ్యెఁ బల్లెకడ రొప్పగ వావలఁ బోదు కూడు బె
ట్టుదురె యటంచు వేగపడి డొక్కడు సడల్పుచు నారగించి యా। గదుపుల వెంబడించి చని కన్గొనియె న్నల
జాలు జేరొగికా. ౭

సీ. తనమేని పస యనఁదగు నీటివడిదానిఁ
దరఁగల నొడ్డంటి పొరలుదానిఁ
జేపల మేపుల కాపు కొంగలదాని
మొసళుల సందడిఁ బొసఁగుదాని
నీటిమానసి జోళ్ళ దాటులాడెడుదానిఁ
బ్రాచిబామిన రాతి పసిమిదానిఁ
గలువపూ వలపు లంగడివో లెఁ గలదానిఁ
జిలువలు దరులంటు మెలఁగుదాని

గీ. మిన్నొరసి చుక్కలను బుగ్గలున్నదానిఁ
గొన్నినాళ్ళకుఁ దన పొందుఁ గోరుదాని
బన్నసరముల చిదురుప ల్బరగుదానిఁ
గనియె విను మానికపు బిడ్డ కప్పుగడ్డ ౮

ఉ. అందొక యోరఁ బెద్దమడుగాగి పడంతులు దాను గాళియుం
డిం దెవలేనిబీరమున నెంతయుఁ బ్రేలుచు మీఁద బాజెనక్

పందురిగూలు పక్కిగుమి వా బుసకొట్టి సెకల్గలంపనా
చందమెఱింగిచేరె నలసామి హుటాహుటిఁజిల్వరాగుడిన్.

వ. ఇట్లాతానకంబరసి కతెసాము గరువతనంబు నురికించు
తలంపుతోఁ దలంట ముంగురుల యుంగరంబు లెగదోపి
చేపిశికి మించిన పిల్లనగ్రోవి నుల్లంబంట బిగించిన పైఁడి
మొల్లియలోఁ జెక్కి నిక్కి యొక్క మ్రానెక్కి గ్రక్కున
గబుక్కున దుమికి నీటిపోటులు గాటులువడఁ జేయాటలం
జిమ్మి ముమ్మరమ్ముగా నీదులాడ వాదులాడఁ బ్రోడవలె
గోషు కుడువవచ్చె నిచ్చెడుగు బుడుతఁడుచ్చిపాఱఁ గోఱలం
జీఱుదునని త్రాఁచులదోర మేను సాచి రా లచ్చి మగం
డిచ్చుకోలదిఁ హెచ్చి పచ్చిపాగరున నెదురుబోవ నాచిలువ
ఱేఁడాచక యేచి పైకెగరబారి తూరితూరి కాటుకాటున
కేటి కాలువ బారునట్ల నెత్తురు లురులఁగఱచిన. ౧౦

చ. తొలగఁడు కేకవేసి వెఱత్రొక్కటపాటును జెందఁ డన్నద
మ్ముల పిలుపుగ్గడింపఁ డటువోవుటమానఁడుచిన్నబోఁడు వె
ల్వెలబడి మోముఁద్రిప్పఁ డిదివింతగ స్రుక్కఁడు చేతులొడ్డఁడే
తలపుననోయెఱుంగమని దయ్యములబ్బురపాటునొందఁగాన్.

చ. తనవడి దూల గాయముల దందడిగాఁ దెగజీఁగఁ జిల్వరా
వెనుతవులాటమున్వదలి వేదురుపోలిక నిల్వఁబల్వనీ
వెనుఁకువదక్కనా నిలుముపీచమడంతునునిల్వమంచుఁ జే
ననువుగఁబట్టి వేపడగలట్టిటుబొర్లుచు మేనుద్రిప్పఁగాన్.

వ. కృష్ణుండు: ౧౩

గీ, పిసికి పిసికి యొత్తి పిప్పిగాఁబడగల
నలిపి నలిపి మేని మెలికలురులఁ
దిప్పి త్రిప్పి మొగము నొప్పించి డొక్కాల
మట్టెఁబొట్టలోని కట్టెపోవ. ౧౪

కం. తప్పించుకొనఁగఁజాలక
గుప్పన నెత్తురును గ్రొవ్వుఁ గొలకులవెంట,
నెప్పులయి జార విడివడు
చొప్పెరుగకఁ డస్సెబాము సొమ్మలు మునుపక్ ౧౫

వ. అంతటంబోక.

సీ. కాలితాకుడులఁ జెక్కలువోవఁ బడగలు
నట్టువ బిట్టుగా నడపి నడపి
తనుజుట్టుకొన్న తోకను జేత మెలిద్రిప్పి
విసరి చెట్టులమీఁద వ్రేసి వేసి
గబ్బిగోళ్లు పాదుగదిలి నెత్తుటదోఁగఁ
జేబలువున గుంజి చెరిచి చెరిచి
తలతలఁగల నాలుకలువట్టి తుంగఁ జీ
ల్చినరీతి రెండుగాఁజీల్చి చీల్చి.

గీ. కనుగొలకులందు గోరులుగాడబొడిచి
తలనరంబుల పట్టూడ్చి కలచి కలచి
పలువగలకత్తి నెరపుట బ్రతుకుమాట
వదలి సొమ్మసిల్లెం బెనుపాపతేడు. ౧౬

వ. అట్టితటి;

చ, పెనిమిటి సోలుపాటువిని బెట్టుగ నేడ్చుచుఁ బాపముద్దరాం
డ్రినుఁగులుఁ జుట్టలుం బలసి యంచులరా దిగులొప్పఁ జేరి నె
కొ్కనుతమి నయ్యయో తెలిసికో క కడంక నెదిర్చియిట్టిపా
టొనరితి వింకనైన ముదుగోటమి వేఁకుము తెల్వితేటలన్

చ. అని మగసింగుఱేంచి మొదటాడి హరింగని కేలుమోడ్చిమా
మనవులు సొన్పుడెందమున మామగఁడీల్గిన దిక్కు లేక యే
యనువునఁ బొ్రద్దుపుచ్చఁ బడునయ్య మొఱల్విని కాచి వీనిఁజ
క్కని కడగంటజూడుమని కన్నిగడల్కొన మ్రొక్కి రొక్కలై

గీ. మొదటిపెండ్లి నేడు తుదముట్టె మరలంగ
మగనిఁ గలిపి పెండ్లి తగనొనర్చు
మంతదాక యడుగులంటి లేవమటంచు
సారె సారె వదరి సాగి మ్రొక్కి. ౨౧

వ. పాపపూబోఁడులు మఱల మొఱలు దొరల నిట్లని పొగ
డిరి,

సీ. పెనునీటివెల్లువఁ బిరికితనము లేక
పాఁజదువుల దొంగఁ బట్టితీవె
తరిగొండ కడలి నెత్తగిలఁ బెన్తాఁ బేటి
మేటి రూ పొనరిన పోటరీవె
పైడికన్నాకాసిబట్టి చెంపుటకుఁగా
నొంటిగాఁ డైనట్టి దంటవీవె
నమ్మినబత్తుని నడత చెల్లించుట
తగసని సింగమై తనరితీవె

గీ. మూడు కాల్ద్రొక్కుడులఁగోరి ముజ్జగముల
నాచికొని వేల్పు వెఱక్రిందఁద్రోచితీవె
గండ్రగొడ్డంట రాచవంగడము లడఁచి
పుడమి బాపలకిచ్చిన ప్రోడవీవె. ౨౩

గీ. ప్రొద్దుకొలమునఁబుట్టి పెకొపొలసుదిండి
నాలికై కూలఁ జేసిన యలఁతి వీవె
యిపుడు మడియల సమయింప నిచ్చఁ బుట్టి
తొలఁగు వెన్నుఁడ వీవగ తలఁతు మయ్య! ౨౪

కం. ముందుతిగవీళ్ళ ద్రిమ్మరి
పందల రక్కసులఁగూల్పఁ బొల్పడెదవు మే
ల్గుందఁగ ముడిచెవిరొతుల
నందఱఁ గూల్పంగఁ గలికి వౌదువు తెలిసెన్. ౨౫

ఉ. ఈచెడువాని సేఁత మదినొంచక వేఁడెద మమ్ము మన్పఁగా
నీచెవి దార్చి మాకుయుల నిల్పుము రాయిడి కోర్వ లేఁడిఁకన్
గాచిన నీవె గాకొరులు గన్పడ రేదెసఁ దండ్రి మానవే
యేచుటలంచు సాగిలిరి యెంతయుగొంతులఁ వీల నేడ్చుచున్

ఉ. ఆమొఱలాలకించి సిరి యాన్నువదైతుఁడు రొమ్ముద్రిమ్మరిం
బోమని తాఁదొలంగుటయుఁబోక యెదుర్పడి మొక్కి యింకఁజా
ల్నేమము సంతరింతు జముసం దొలఁగించిన నిన్ను కొల్తు నా
పాముకొలంబు వన్నెఁగనెఁ బాయక డెందముఁగీము నీకగున్

సీ. పుక్కిట విసమొల్కు పుట్టువుఁగలవాఁడఁ
గనవిన వినఁగనఁ గానివాఁడ

వంకర నడతల వాసికెక్కినవాఁడఁ
బుట్ట లెక్కుడు పనిఁ బూనఁగువాఁడ
నడుగు బట్టుచుఁ బెంబడి రాఁ దిరుగువాఁడ
నిదుర మంపే వెంట నెగడువాఁడఁ
గాల్సేతులొందని గజ్జి యొడలివాఁడఁ
దలల రారాపిడిఁ గలుగువాఁడఁ

గీ. జెడుగు పుట్టుక యనెడు పేరొందనినాఁడ
నిట్టి నను బట్టి నలుపుట యెక్కువయ్య
కపటరమబూని కాచినఁ గావుమయ్య
గెడపఁ దలఁచినఁ గానిమ్ము జడుపు మీకేల.   ౭౮

వ. అని మఱియు నిట్లనియె,   ౭౯

మ. తలసీయుంజ పొసంగె దానిఁగని నాతప్పెన్నికం జేసియుం
దలపం జెప్పఁడు కంటగింపఁబఱునం దార్కాణగానిల్పుచో
నల మున్నక్కిదొరన్న నాతనికి నీకైనట్టి వేరం బదె
ట్టులో సెప్పన్గుదన్న కాళియుఁడు గుట్టుం దెంపితానిట్లనెఁ.

సీ. రమణకమను దీని రచ్చగా మావార
లుండుట్గని గరుడుండు వచ్చి
బెదరింప నాగులు పిరికితనంబున
నెల నెలఁ బ్రజలిచ్చు చలిమిడులను
నాయన కుడుగరఁ జేయ నేనటుసేయ
నీక పల్లాడిన నెత్తుకొంటి
నది కతంబుగఁ దల లడఁచినఁ బదువెత్తి
యిచ్చోటఁబడి డాగి తేను నాతఁ

గీ. డీడఁ దిరిగినఁ జచ్చువ ట్లీరసమున
నెక్క జడదారి సాపించు టొప్ప వింటెఁ
గానఁ బోయెద నాదీవి గాలుకొనఁగ
సెలవె యని యాఁడువారితోఁ జనియె పాము. ౩౧

కం. ఆపా మరిగిన మొదలుగఁ
దీపించగు నీరుద్రావి దిగులు నసిపి రా
లాపరు లొడ్డుం బట్టిన
చేపిల్లనగ్రోవివాని చేఁతఁ దలఁపుచున్. ౩౨

ఉ. బిడ్డనిఁ బాము పట్టినని బీదలఁబోలె నెగుల్గలంపఁగా
నొడ్డునఁ జూచుచున్న వజ లూపిరిదెప్పిరి కూడివచ్చుచోఁ
గడ్డిపొలానఁ బల్లియముఁ గాఁ జను త్రోవఁగనంగ లేక నా
దొడ్డిగ రాత్రిరైనఁ బడిదోగిరి నిద్దురమబ్బుపోలునన్. ౩౩

కం. అందఱుఁబడి నిదురించెడు
సందునఁ గార్చిచ్చు రేగి సదమద పెట్టన్
వందుర మేల్కని సిరి మగఁ
డెందేమని కళవళమున నిట్లని పల్కెన్. ౩౪

శా. ఏలా యేడ్పెదరొక్క పెట్టతొలిజా మేతెంచె నాయొంటమిం
బోలంజూడుఁడు చిచ్చువుట్టెదుగదా పూరెన్ రవుల్కొంచుచు
వేల్రక్కసుఁ డెవ్వఁడేని దురుసై వెన్నాడి సోలించనా
జాలిం జెందుట కేమియంచుఁగినియం జూపొందు కార్చిచ్చునన్

కం. ఈచిచ్చునకా జడిసెద
రేచను మిమ్మడఁతుననుచు నెదు రేగి వడిం

దాచినఁ జల్లారక పొగ
లేచుట గని డిగ్గ్రదావ నిది తఱియనుచున్. ౩౬

గీ. కత్తినేస్త్రకాఁడు గ్రక్కునఁ గడిసేసి
చిచ్చు మ్రింగె దానిఁ జేజెల్లఁ
గాంచి దేవరితఁడు గాకున్న నెరగలి
మ్రింగ నెరులకగునె మీఁగడవలె. ౩౭

వ. అని తలఁపోయుచు ౩౮

కం. మఱునాఁడు రేపకడ నం
దఱు గీములుసేరి వెన్ను దమపాలిటి దే
వరఁగాఁ దలంచి మ్రొక్కిరి
గుఱి నిల్పినచోటి కొదువఁ గూలుదుమనుచున్. ౩౯

ఉ. ఎప్పటియట్ల కారడవి నెల్లెడల న్బసిమేపఁబోయిరా
నప్పలెవారి నందుఁడను నావులమందల మమ్మమిమ్ములం
దిప్పలు మాన్పి ప్రోవఁగలదేవర నేల్పుల ఱేఁడు జాతర
న్మప్పుగఁజేయ వేలిమికి మేకొని పల్కె మెడాటమందొగిన్

చ. కొడుకగు వెన్నుఁడంకుకొని వూడని చేతలకొగ్గిమాటసం
దడిఁ బచరింతురేల కిన దబ్బర మబ్బులు మేనఁగన్న లో
ప్పెషదొరసామ్ములే యతనిపేరిటి జన్నముసేయకున్న నీ
పుడమికి వాన లేదె? వినఁబోలునె యిట్టికువాళములొప్పిరిన్

సీ. తొలి తాత జగములు గలిగించినప్పుడే
వను లందఱకుఁబంచెఁ బరువు లరసి

మొగులు గుంపులను వాన గురియుటలు వెట్టె
నవి దప్పి నడువరా దరయుఁడోసి
వేలుపు మన్న కాయేలికతనమిచ్చె
నంతగా కాయన నడగింప
మానుసే బొమ్మకు మారాడ నేరికిఁ
దరముఃగాదింతియ తాల్మినుండుఁ

గీ. డేను గలుగంగ మీకేమి యితని జన్న
మున కొనర్చిన దంతయుఁ గొనుచు వచ్చి
కొండ గవినున్న వేలుపుఁ గోరి తలఁచి
జాతర పొసంగఁజేయుఁడు సమయు గీఁడు. ౪౨

వ. అని చెప్పి యప్పిల్లండు మళ్ళించిన గొల్ల లెల్ల నల్లంబుల
నల్లనయ్య జెయ్య నియ్యకొసిన పని ప్రయ్యనని తలంచి
చెప్పినట్ల యొప్పి తెప్పునం జని కొండ జాతర దాడివడఁ
జేసిన నా లచ్చిమగం డమ్మలయందు నెలవుకొని వార
లిచ్చు కానుకలు పుచ్చుకొనుటఁ గాంచియుః మొరకులగు
దొడుకు కాపరులు గట్టు సత్తియేమని యెంచి యొఃరి
కొకళ్ళు తెల్పుకొనుచుండి రప్పటున పసిడివలువదాలుపు
వేలుపు నేడువారిలో నొక్కండై తానును నట్ల సేసె
నతని నెఱతనంబు దెలియ నేరికి నలవిగాదు. కావున
నంతయుం గని తెఱగంటి మఱియును. ౪౩

చ. పొగరెగదొట్టి తొల్లిదొరపోరఁడుసెప్పిన మాటఁబట్టి సం
దుగని మిరాశిగా జరుగుదోవదె మళ్ళిరి గొల్లలిట్టిదోఁ

దగఁదిక నూరకుండనని నవ్వులనొప్పు మొగుళ్ళ జీరి బె
ట్టుగ సెలవిచ్చె వాన కసటుంబడి పల్లియ పొల్లు సేయగాన్.

వ. అది విని యారుమూఁడు తెగల మబ్బులు. ౪౫

ఇంద్రవజ్రము. వియ్యానఁ జెల్లింపఁగఁ బోదుమంచుం
సయ్యాటలన్దెప్పున గుంపులౌచున్
గయ్యాలలై సోమెదు రాచలోనా
వెయ్యారు లేగి న్వినుదారి వేగన్. ౪౬

వ. కదిసి మదంబుట్టి ముట్టి, ౪౭

సీ. మొదట సన్నపుజల్లు మొనకొల్పి జడి సూపి
బెట్టైన యుఱుములఁ బెచ్చు రేగి
మెఱుపుల తళతళ మిఱుమిట్లు సవరించి
ఱాకుప్ప లంతట రాలఁజేసి
మొగమెత్తకుండంగ ముసరి వానల ముంచి
వరదల తాకు డవ్వారి బఱపి
చలిగాలి విసరుల జంపుగా నెసగించి
గుడిసెల గోడలఁ గూలఁద్రోసి

గీ. మందఁ జీకాకు సేసిన మంచి గాన
కపుడు గొల్లలు గావవేయనుచు నందు
పట్టిజీరిన వారిఁ జేపట్టఁదలఁచి
దిట్టయై వేల్పుదొర కొప్పముట్ట లేచె. ౪౮

వ. లేచి యేచిన యలుక నిట్లని డెందంబునం దలంచె. ౪౯

మ. తనకై జన్మము మూసినారనెడు పెద్దప్పించి నూరంచులం
దిన వాల్దాలుపు కిన్కచే గరువమందె న్వానరా నేమిసే
తునో గందామని కాని మంచిదె యడంతు న్నమ్మి నన్నున్నవీ
రిని నిప్పట్టున గాసిబెట్టి మఱియేరీతి స్ననుకా డాయునో.

ఉ. అప్పటిమాట జూతమని యప్పలె చేరువనున్నగట్టు బా
గొప్పగ మీఁదికెత్తి జడి కోడకు డింతులు పిల్లలు న్పసుల్
తప్పక చేరుఁడన్నఁ జలితాకుల మేనులు జల్దరింపఁగాఁ
దెప్పునఁజేరి రొక్కమొగి దీవన లిచ్చుచు నాలగాపుల్.

కం. జడి విడువక కురియఁగ నల
జడి చెడి కడువడకు టుడిగి జతజతలుగఁ ద్రొ
క్కుడుగాకయుండ నిమిడిరి
మిడుకుట లెక్కడివి సామి మెలఁకువఁ గవినన్. ౫౨

కం. బేకామగ రాల్పినుకులు
జోకగు ముత్తెములు గూర్చిచుట్టిన కుచ్చు
ల్గా కొండ గొడుగుఁ బట్టెను
రాకాసుల సూదు చూపఱకు వెఱగొనరన్. ౫౩

గీ. ఏడురేఁబవళ్ళు నెడమీఁక జడివట్టి
కురిసికురిసి మబ్బుగుంపు లఱచి
కడకుఁ గడుపు లెండి కడలి కడకు వడి
జరిగె వెల్గుఱేఁడు జగ వెలుంగ. ౫౪

కం. అడిగని గొల్లలు తమ తమ
కదుపులతో బయలుదేరి కడువేడుక నిం

పొదవి వారిఁ బొగడసాగిరి
మొదలిటి ముచ్చటలు దలఁచి ముదితలు దామున్. ౫౫

కం. అదిగని మబ్బుల వదరుచు
బెదరక గ్రమ్మరుటకొఱకు బిరుసుచెముక వా
ల్దదలమఁడన మొగులతెగ
ల్పొదరి కుదరకున్న విసివి జేట్పాటు దగన్. ౫౬

వ. ఇట్లని తనలో నుమ్మలించి. ౫౭

సీ. కారులు వదరుచు నోరెఱుంగక మబ్బు
తండంబు నసిపితి దానివలన
మోసంబుగలిగె గట్టె సత్తి గొడుగయ్యెఁ
దెలియంగ నబ్బిమీఁ దేవునడత
పుడమి బరువు డింప దొడుక గాపరియింటఁ
బెరుగుదునని తొల్లి బేరుకొనియె
నది మఱచితి నిజం బాలేఁడే యాతఁడు
నమఁ గాచుటకుఁ బుట్టెనని గడించి

గీ. తలఁపు లీనెడుగవి వేల్పువెలఁదులతికి
వెంబడింపంగ జముదోడు వేల్పటంచుఁ
బొలములోనుండు వెన్నునిఁ బొగడు వేడ్క
వచ్చెఁ దెఱగంటి దొరలతో వాలి వంగి. ౫౮

వ. వచ్చి,

చ. కనుగవకబ్బు రంబగు చొకాటపు నల్లనిమేనుప్పైఁడి ప
చ్చనినునువల్లె యాఁదలపసందగు నెమ్మలకన్నులీకల

కొక్కనవఁగఁగుల్కు పెద్దపులిగోరుల బిళ్ళయుఁగల్గు గొల్లపి
ల్లని నలసామిఁగాంచె మొదలన్గని వాఁకనుఱంగటొక్కనిన్

వ. కాంచి నిక్కు దేవుల జక్కని గ్రక్కునడిగ్గి మ్రొక్కి డగ్గు
త్తిక నగ్గలంబుగా, ౬౧

ఉ. మేలిమివన్నెటలంబాఁగడై మిత్తినిఁదన్నిన మన్నెబొమ్మయు
న్గాలిదినయ్య మీమొదలు గాంచి గడింపఁగ లేరునేఁగన
జ్జాలుమనే కనుంగొనలఁ జక్కఁగఁజూడుము తప్పిపోతి నీ
పాలిటివారికి న్వెతలు వాటిలఁజేసితిఁ దప్పుగాచవే. ౬౨

శా. నన్నుంగాచుటకేకదా మొదటిమేన న్జేపరూపొప్పఁగా
మున్నీటన్దిరుగాడి రక్కసుని కొమ్మున్గొమ్మునన్గ్రుచ్చుచు
న్వెన్నాడించి మలంగుదుర్పఱచి తాబేలైతి బోనంబుతే
కున్నజ్జావని మందొసంగుటకుమాకోహోపరాకొందితిన్

గీ. ఒంటిగాడవైతి వో జగంబులమేల
పయిడికనులవానిఁ బట్టిచంప
నతసితోడఁ ద్రుంపనైతివి తెరనోటి
దేవరవు తలంప దిక్కునీవ. ౬౪

శా. బిచ్చంబెత్తుట నాకొసంగెనగదా బేలైతి మున్నొట్టిపై
కచ్చెం రాజులగోలుపుచ్చుటలు నేఁగాఁగోర మన్వొల్పపై
దచ్చింబైనిరుకుత్తుకల్గలుగు పందంబంపి మమ్మండఱ
న్బెచ్చుంజెంద నొనర్చితేమనిమిము న్బేర్కొందునాల్గాఁకఁడా

ఉ. ఇచ్చటబుట్టి నన్గలఁచు హెచ్చుగరాసుల నంజుడానుల
న్వ్రచ్చుటకే నిజంబు తొలివాఁడవు మైమఱవిట్లుసేసితిన్

రచ్చలబెట్టకేలుము దొరా పదినూఱులు మ్రొక్కు వాఁడ నా
మెచ్చిప్రియంబులాడి కలిమి న్దగదీవనలిచ్చి వెన్నుఁడున్.

వ. అంతటం బోక,

గీ. జాసవాల్రుచతెలపిచ్చు పసి పితికిన
పాలదడిపాల దడిజేసి బత్తిసూపి
పసివిసియె ఱుంకికదుగంగఁ బదపడి హరి
పల్లెకరుదెంచె వెలదుక లెల్లఁబొగడ. ౬౮

వ. అమ్మరునాటి రేపటిపూట నాటలం దోడివారు దానుసలసి మెసవుటకసదుగా నింటినుండి తెచ్చిన వంటకంబు సాలమి డీలుపడి బోనంబులాను వేడుకఁ దోడుకాండ్రతోఁ గప్పు పైఁడిపలుఁవదాలుపు లీదాపునఁ గొందఱు పారులు వేలిమి తొలిపలుకుల చొప్పుఁ దప్పకుండ వ్రేలిమిఁ ద్రిప్పుచున్న వారందేగి మేమోగిర మడిగితిమని వేఁడి వేడిచెడని పసాదంబు దెమ్మని యనిపిన హసాదని గునగుననరిగి వారలా బాపలతో నీపజ్జ నాపదవుల మేపుచుఁ దాడిపక్కిసిడంబుల యొడయలుఁ మిమ్మడిగి కమ్మని కూరచారోగిరంబులు దేరఁ బనిచినారన వారు కంటికడ మంటలుబ్బఁదబ్బిబ్బులాడెదరు కొంటెలారా వంటకంబు మింటి ద్రిమ్మరుల కారగింపు సేయకనే యగ్గినేఁబోయక నీయంటిబోయుల కీరాదుపొమ్మ నిన మఱలుఁటగసి వారిగఱిత లరుతపళ్ళెరంబుల కొలఁది మిలమిలని యావకూర వేపుడుకాయలునిచిన బువ్వపై పివ్వటించి వ్రేబుడుతలబడి యడకిఁజేరి మ్రొక్కు తెలియని

మగల యుక్తి వంపుమాటలకుఁ బెక్కుబట్టుకుఁడని యప్పన
సేసిన నప్పుడే మెసవి తెప్పున, ౬౯

సీ. వెలఁదుకలార మీ వేఁడుక లోనఁగూడు
నోడయులు దెలియంగ నోపకున్న
మమ్మేఱింగితిరింక మాను మీకిడుములు
మఱిపుట్టుగల్గదు మగలఁ గలిసి
వేలిమినిగ్గించి వేమరునా పేరు
మదినిల్పఁ దనుటయు మంచిదనుచు
జన్నంపుచవికంట జరుగ మన్వేల్పులు
జప్పను లఱిగిన జాడఁ దెలిసి

గీ. యింతులా తొలివేల్పుల చెంతకరిగి
ముత్తి తెరవరు లగుటలు ముచ్చటించి
రాఁడులకుఁగల్గు తెలివి లేదయ్యె మనకుఁ
గోడిగంబయ్యె బ్రతుకని గుదులుకొనిరి.

శా. ఏవేల్పిచ్చదగుల్పఁగోరి దరులండే నగ్గులంగూర్చి చెం
గావుల్మించు జడల్ తిరుల్మెనయ ముంగాలంటుతో వేడిన
స్రోచ్చవన్నెప్పునరాని సామి వెలఁదు లోచ్ఛనంబాసంగ న్మది
న్నావాదంబున మెచ్చె వీను తొలినేదారికి హారిక గొల్చిరో

వ. అని తలఁపోయుచు,

కం. ఆవులమేపఁగ వెన్నుఁడు
బో వెంబడి లోయకరిగి పూనిక వేడుకం

ద్రోవఁ గనరామి వారలు
లేవడిడెందముల మందలింపుచుఁ గొదువల్. ౭౩

గీ. మఱలివచ్చి తలఁపుమానకపేర్కొని
యెఱుకవిడకకొల్వ నెఱిగి శౌరి
జన్నమంకుఁగుడిచి సరవి వెన్కటిపుట్టు
కొలలరూపుచూపి కోర్కులొసఁగె. ౭౪

ఉ. అంతమఱొక్కనాఁడడవి కన్నయుఁ దానునుబోయి రాలతో
బంతులతోడనాఁడుతరి బారులుదీరిన పిల్లగుంపులో
సంతసనొక్క పిల్లఁడయి చాపగు మొక్కలి రక్కసుండు గే
లింతలు సేయుచుండఁ గనలె న్బలరాముఁడు వాని చేతఁగుఱ్ఱ

వ. అపుడు.

శా. వాఁడువ్వెత్తుగనాతని న్బ్రదివెఁ జేవన్వీపుపైనుండి ముం
దాడైబల్విడి నేఁగఁ నేరపడు చులాహా యంచు వాపోవఁగాఁ
దోడైపోవక వెన్నుఁడాడ బిలిచెం దూలింపగాఁ జాలుఁ జా
మూడెన్వానికి రాము చేతననుచుం మోసంబు బెట్టు గూరిమిఱ్ఱ

కం. రేదిరుగుడు దను నలపఁగ
మీఁదెఱుఁగక వచ్చువీని మే బలువెంతో
పాదంటఁజూతునని యపు
డాదట నేమనకయుండె నరగడియ చనన్.	౭౫

ఉ. ప్రమాఁకులచాటునన్నిలిచి రాపడిరాముని రాలఁద్రోయఁగా
డీకొని రెండు చేతులఁ దొడింబడకుండ మెడన్బిగించి కా

ల్తాకులఁ బొట్టదట్టి బెడిదంబుగ నేలకునెట్టి ఱొమ్ముపై
కేకసగొట్టి బిట్టడఁచెఁ గీడ్వడిసావఁగ నాప్రలంబునిన్.

ఉ. విలవిలఁ దన్నుకొంచు విడువే బకువైరివి మోవఁజాలఁ బె
న్బలియుఁడవీవు జంపెదవె పారెద వచ్చినత్రోవమాని ని
న్గలన కెదుర్పనంచు వెతగార్కొనఁ బల్మరు నాఁడు వేఁడిన
న్బలుకక చావఁద్రొక్కె మెడపట్టునఁ గాలమరించి దిట్టయై.

గీ. నోట ముక్కున నెత్తురు లేటికాల్వ
తోటి సరిబార నూపిరి తొలఁగి చనియె
నపుడు గొల్లలు సంతసమంది గంతు
లంత టంతటఁ బచరింపనైరి చెదరి. ౮౧

శా. ఆరాకాసిదురంబున న్నొగులము న్నొజళ్కబోవంగ జే
జేరారామునిమీఁద మింటఁ గురియించె న్పూలవానల్గురిన్
బేరుల్మ్రోసెను వేల్పు బానిసెలు కన్బింకంబులవ్వారిగా
బారుల్దీరి పొసంగఁబాడి రిగురుల్పట్టంగఁ బెన్మొద్దులన్. ౮౨

వ. అంతట వారలు. ౮౩

ఉ. మాపగుటాలఁ దోలుకొని మందకుఁజేరిన గొల్లజవ్వను
ల్ద్రొపడి వచ్చిచూచి వడిఁ ద్రుంగిరి రక్కసులెందఱేని నీ
పాపఁ జంప నెవ్వఁడోకొ పంపెను బెన్వగబట్టి వారుబో
కేపగిదిన్నిజంబగునొ యెప్పుడు విందు మటంచు నెవ్వగన్.

వ. కొంతసే పాడికొని తిరిగిజరిగిరామీఁదట, ౮౪

గీ. ఒక్కనాటిరేపటోపికఁ బోలమున
నాలఁ గాచుచుండి వ్రేలుతాటి

పడఁగ దెల్ల పాము పజ్జకుఁజని పల్కె
రున్నరూపుఁ దెలియ నోపికమర, ౮౬

సీ. ఇచటికిఁ జేరువ నెసఁగు తాపులమించు
టడవియందులనుండు నావటముఁగ
గాడిదెమోపున గడిమెకం బాతండు
గాపాడువాఁడౌట గాలికయిన
రాలవు పందులు రక్కసి యెకిమీఁదు
పోరుల మడియని పోటరి యని
యటువోవ వెఱచి యందరుఁగ రెవ్వరు గానఁ
జక్కఁబంపుదె పండ్ల చవులెఱుఁగ

గీ. ననిన మంచిదినా వార లపుడె తూగి
నడచి ప్రమాకుల నూపిన నాల్గుదెసల
రాలి పండిన పండుల నోలినమలి
కూల ద్రోచిరి బెట్టుల గుమురులచట. ౮౭

వ. తెప్పతెప్పనంగూలు ప్రమాఁకులు చప్పుడువిప్పగుట నప్పా
లదిండి మొప్పెయిప్పెడు ప్రమాఁకులగుప్ప గూలఁజేయుట కే
దిప్పకాయ లప్పళించిరో నన్నెన్నడు గన్నవారు గారొక్కో
క్కతన్నునం బెక్కు[illegible]ందిఁ ద్రుంపుమనని ఖరాసురుండు
దాపు జేరి యోరీ పూరిగఱచినం బుట్టలెక్కినం బోసిను
హానుల పడద్రోచుట బ్రతుకాస వదలి చేసితి రాయను
యడమున పుడమిదేలు వాలుదాలుపమ్మాటవిని తోకద్రొ
క్కిన కంటి విస్ఫులియొఱుపున బుస నెఱపుచుఁ గరాసారా

రాఁబ్రొద్దుగ్రాఁకుకు మిద్దె యొద్దఁజేరుతునవిన నవ్వి వాఁడు
గ్రొవ్వునవీవారొకటి కైమూవేదియుని యొగతాళిసేసి వాడి
గిట్టలగట్టిమీఱు వెనుక కాళ్లు గేడించి జాడించి తన్నిన నా
ప్రలంబరక్కసిసూఁడు వాఁబారిబడితిఁ వింతేరా యెంతోబిసు
పాడితివీకాలితాపున కేనాయని యాయడుగు లిరుచేతులం
బట్టి గిరగిరంద్రిప్పి గొప్ప గొప్పప్రమాఁకుల నొప్పించి నుడి
వడ వడివిసరి పారవైచిన ౮౮

గీ. తొండవలె వ్రేలఁబడి నేల ద్రుంగుకుబడ
బిట్టు పొరలాడి వానల్ల పెకలిపాఱఁ
గొండగవులెల్ల నిండంగఁ గేకవేసి
మిడిసిపడి చచ్చె దివివారు మేలనంగ. ౮౯

ఉ. గాడిదె రూపురక్కసుఁడు గంతుగొనంబెను సంతసంబుతో
నేడిదె తాడితోపుకడ నిల్వ దిగుల్వారి వోయెనంచు నో
టాడుచుఁబందులుం జిలుగుటాకులు దెంపుచు నిచ్చవచ్చిన
ట్లోడక సంచరింతు రరుదొప్పగఁ గొప్పగు ప్రాపుకత్మెచే౯

వ. ఇట్లొప్పుచుండ వానతటిమీఱిన. ౯౧

సీ. కఱవాఁక నీరుచొక్కపుఁ దేటఁగనుపట్టె
బురద బిట్టెండలఁ గరుడుగట్టెఁ
గసవాని పసిగుంపు మిసమిస జూపట్టెఁ
గోర మెకంబులు గూడికట్టె
జాజిపూగాయల జతకట్టు నెగదొట్టెఁ
దెలిక్రొక్కరల వడి పొలయుమెట్టెఁ

జేమంతి గన్నేరు చెట్టుల నవపుట్టె
దోరగుంపు కపిసేయు మరులునెట్టెఁ

గీ. జదలుగలనంబు వలదెసఁ బొదలఁబట్టె
బీదకాపిత మెతుకబ్బి ప్రేలఁబట్టెఁ
గడవపుట్టువు జనువింటి కడకుఁజేరి
మింట వెలిగెడు తటఁబస మించిపుడమి ౯౨

ఉ. కన్నుల తుంటవిల్లు నెసకంబుగ విచ్చిన పూలకైమువుల్
చెన్నగు నాఱుకాళ్ల తెగచిక్కవి నారియుఁబూవి జవ్వనం
పన్నవ గుంపులం గలప నామనినేస్తుఁడు చిల్కవారువం
బెన్నికమీర నెక్కిమువియెం గొరవంకలదండు వెంటరాన్

సీ. వక్కలాకులు నున్న మక్కళించిన జాలె
యడపంబుఁ గుచ్చెళ్ళ యుందుదోపి
క్రొత్తముట్టులిక కుచ్చులబిళ్లట్ల
వడిసీలఁబేరుగా మెడనువైచి
దున్నఁబోయినవారి దోసిటంబటి దుత్త
కుదురుంచి నడునెత్తి గుంటగుదిపి
చిఱుతవన్ని బుకోక చెరుగు తొగరుకమ్మి
మడత రొండికిదార్చి మలిపి నిలిపి

గీ. కాపుజవరాండ్రు వరిచేల కాపుకొఱకు
నీటుకులుకులఁ గనఁబడ నెరులు నొసటఁ
కొప్పుకందకచిందాడఁ గులుకునడల
పొలము కరుగుట లొప్పు నప్పాటలంకా. ౯౩

శా. పండెన్నెట్టపువాసపైరుగుమి దిప్పల్గాఁగ ఖిత్తుత్బైన
ల్బొండేల్గొబ్బెర ప్రమూఁకులంగలిగెఁ దీవుల్మించెనించుల్మడి
న్బండన్బారిన పెద్దరాజనము ప్రుంకన్గోత కాండ్రొప్పఁగా
రెండల్బానలు దోడుతోడ బలు పయ్యెన్నాచసూడుల్దగెన్

గీ. లేలుపవలింటి తెఱఁగున ఆక్కరాయఁ
డందిరి వెన్నెలగాయంగ నొప్పుచుండె
మందకతె వేల్పుచే గ్రోవి మరులువుట్ట
గాణతనమచ్చు పడఁజేసె గరితగుమికి. ౯౭

వ. ఇట్లప్పల్లె మచ్చెకంటుల యుల్లంబు లల్లుకొని పెల్లుఁరేగి తమకంబు వెల్లివిరియఁ బాడినగ్రోవి రవళికి మేనులు పొంగి చెంగున నిండ్ల ముంగిటిచోటుల నీటుగా నిలిచి నిలువంగాక తమచేతిపనులువిడచి పఱచుచుఁ బూఁబోఁడు లేమగడ నల్లనయ్యగాక యిల్లేల తల్లి చెల్లెం డ్రల్లుండ్రు మామ మగలేల నని పాసి కాపురంబులు రోసి యడవి తెరవువట్టె యొకళ్ల నొకళ్ళెచ్చరింపక మచ్చరించి మఱుం దుచ్చిపార కోలవేయు దారి దరియెఱుఁగక కట్టుచెరుంగు లూడములు కంప జొంపంబులం బెంపగు పొదలగుంపుల కడ్డంబుగాదాటుచుఁ బాడిన పాటచోటుసూటినారాటంబు నంబోయి తన్నుడాయ నమ్మాయలాడు తాయిలారా బోయలీప్రొద్దుదాక రారే కడఁలిని రెట్లైన వత్తురే కద సత్తులరమర లేక తిరుగు నీసరిప్రొద్దున నెమకం జనుదెంచితిరే చాలుచాలునని పలికి మఱియు వారు వచ్చిన ముచ్చటల మచ్చెకంటులవలనఁ దెలిసి మెలవులేనివాఁడ

పోలె పాలుమాలక నేటికోలిమిని యుగ్గడించి గీటునం
బుమ్ముచు నిల్లనియె. ౯౭

చ. పడఁతుకలార పిల్లలను బసుగుల న్నగల న్మణుంబుల
విడచి పెరాసవచ్చితిరె వేమక కాఁపులగూ కుటుంబులం
బొడమిన నొండొరుల్దెలియ పోకలఁబోకరె మేరదప్పి పో
నడుతురె చాలుఁజాలుఁ దగునా యిటువచ్చుబలాపురిగారుచున్

సీ. అమ్మ యెఱిఁగిన ద్రిమ్మరి యని తిట్టు
నత్తకుఁ దెలిసిన మొత్తిపడుచుఁ
దోడికోడలు విన్నఁ దూలించు నగతాళి
మామ జూడంటినఁ దామసించు
నక్కసెల్లెండ్రు గన్నప్పుడే కాదందు
రెవ్వరుగాంచిన నీసడింతు
రొడయని మదినాట నెడఁ దలఁ గొరిగించుఁ
గావఁడీఁడిది గన్నఁ గిలఁతవెట్టు

గీ. మగనిబారిఁబడిన మఱియేలుకొనఁజూడఁ
డన్నఁ గన్న నాఱినపుడె ద్రోయు
లంజెతనము మేలె నంజిలిపడనేల
ముందు మొదలఁ దెలివి మోసపుచ్చి. ౯౯

మ. పులులుందుప్పులు నిండియున్నయడవిన్బోరానువే వెల్గురా
కలనిట్లీసరి పొద్దువచ్చితిరి కాల్కల్గొట్టుచు న్నెట్టులె
తెలిసెన్ జక్కనఁ బోవు డిండ్లకడల న్దెల్వాందియుండుండు మీ
వలపుల్దీరుతు నిట్టిసేఁత దగునే వాల్గంటులారాయనన్.

శా. ఆపూఁబోఁడులు లంపటంబడుచునాయంబొనె యిట్లేగసం
చాపంబిడ్డలుబంధులున్మగలు మీాకడ్డంబె పొండంచుఁ జే
రేపన్ద్రావులమోపుతేరి దొరపేరెంబెత్తి యిజ్జేఁ నా
మీాపల్లెన్విడనాఁడఁ జూపెదవు మేలే దిక్కు వేగున్నదే ౧౦౧

చ. తగులము లెచ్చటంగలవు తాత బళా తనమూఁతుఁ గోరఁ డే
జగములు మూఁడునేలు దివిసామి తమిన్జడలయ్యె పైదవి
న్నగిలెనుగాదె చందురుఁడు దాపక మూఁటలనేటుకానిదా
మగువనుఁ జూలొనర్చి వెఱమాని తగుల్బ్చరించెఁగానపే.

ఉ పిల్లనగ్రోవిమ్రోఁత మము పెద్దగుమక్కువఁ జెందఁజేయవే
పల్లియదాటి యిస్గవయఁబాల్పడివచ్చిన మమ్ము బొమ్మనం
జెల్లునె యేలుకోమ్ము మముఁజేరితి మింటికి మళ్ళిపోవఁగా
నొల్లము పెక్కులేల చనువొప్పఁగ నేలుమటన్న వెన్నుఁడున్.

కం. కొంచకవచ్చిన వీరల
మంచిదియని కలయఁగాదు మఱపించెదనం
చెంచి యటుసూడ మగుగై
ముంచె మదులఁ గడలిలోన మునుకొనువేడ్కన్ ౧౦౩

గీ. అదియెఱుంగక పడఁతు లయ్యడవిలోన
నడలు దఱిముట్టఁజాలక యలయుదాక
తిరిగి వెతకుచుఁ గన్గొను తెరవులేక
పిలిచి కూకలు వేసిరి బిగువులేక. ౧౦౪

సీ. వెనుతాడి మాౘిసఁ బిల్లనగ్రోవిఁగలవాని
గాడింబ పొంబంచెఁ దాల్పువాసిఁ

బొగడఁ దామరతేకు దెగడు కన్గవవాని
గుఱిగింజ తల నెమ్మికుచ్చువాఁ
బొన్న చెట్టా నల్లవన్నె మేఁగలవాఁ
గలిగొట్టు వాపసిఁ గాచువాని
గోరంటరొమ్మున గొప్ప మచ్చఁగలాని
హాపిలిచే జుట్టువాలువాని

గీ. యడవియందునఁ గానరాయనుచు మ్రాఁకు
మ్రాఁకుఁ బొదపొద నట్టున ట్టాకు నాకు
నడిగి వేసరి కడిమాఁకయుఁడఁ జేరి
దండితెగువల బలువగఁ దగిలివిసివి. ౧౦౬

వ. మఱియు నాతొలివేల్పుకంటువు పయిం గల్గు కూరిమి
నేదారినెఱుంగక చిలుకలకొలుకులెల్ల నొక మాటమీఁద
నిట్లని పొగడిరి. ౧౯౭

కం. నీవీ పల్లెంబుట్టిన
చేవంబెనుపొందె మందచేటుఁగక మ
మ్మీవఱకు నేలి విడచినఁ
బోవుదుమే చచ్చి నిన్నుఁ బొందక కృష్ణా. ౧౦౩

చ. చనుమొనలంట నీయడుగుసొపు చుఁభాండులవింత లేర్పడ
న్మనుపుము మానితే వినెడుమాటలు లేవిఁక నీదు చెయ్వుల
న్బనుపుచు గుట్టలన్దిరిగి బాయుట లూపిరిస త్తెమట్లు నీ
గిన జవరాండ్ర పెన్కొలల కీమలు నీకగుఁజూడు వెన్నుఁడా

గీ. విసపుదారివలన విసరిన సుడిగాలి
రూపువానివలనఁ బాపమేని
వానివలన, తాలవాన పెన్జడిదెబ్బ
వలస మనిచి మరునిబారి విడతె. ౧౧౦

శా. నీచే సోకుడు లేక పూవిలుతుచే విల్వ్యాంగ లేమింక వ్రే
రాణా! రా కనుదమ్ముల్గోపులను మా కారారాపు సేయింపుమిం
కే చాయుంగన లేము స్రోపు దరిదికే-నీవు తాళంగ లే
మీచామల్గను వారెవి మతకమేలే జాగుబాగే హరీ. ౧౧౧

మ. తొలి నోముల్గోన సాగెఁ గానకగుగం దోరంపు వేడ్కన్నిసు
ర్ద్లాలకన్గూతెదవంచు వచ్చితిమి మా దోసంబు మోసంబు తె
ట్టులో మాకప్పనసేయ కీయడవి చెట్టుంగుట్టలం డించి రా
వలఁతి నోచ్చవుదుమే వెలుంగొతుక మాహాగుట్టు మిట్టాడఁగ కా

సీ. పెదవి తేనెలొసంగి బిడెము వోఁ జేయరా
కౌగిఁట బిగియించి కదియరార
చను మొనజ్జవు కెత్తఁ బటిగొని మనుపరా
పలుగంట్లఁ జెక్కుల విలిచికొనర
కన్నులు ముద్దాడి కవితనం బునుపరా
నెఱుల విరుల దండమురిమి చవర
మొగమిచ్చినను మంచి ముచ్చటఁ దేర్చరా
మరుగంటి చేతులమాటి కొనర

గీ. యనుచు మరుపూల తాకుల నలఁతఁబడుచుఁ
జేడెలెల్లను జోహారు సేయుచుండఁ

గనికరము మించి యెల్లయ్య గానుపించె
వగచు పడఁతుల ముందఱ మిగులకూర్మి. ౧౧౩

కం. వచ్చిన వెన్నుఁ గన్గొని
మెచ్చుచు సంతసముతోడ మేనులు వొంగం
ముచ్చిరుట వెడలి మొదలం
జచ్చి తిరుగఁ బాడమినట్టి చందం బొప్పెన్. ౧౧౪

సీ. పలుకరించని దేలపలుకుదు వనెయొర్తు
మోసగాఁడని దూరె ముదితయొకతె
చులుక సేసితివి గచ్చుల కాఁడయనెనోర్తు
పిన్న సేఁతలు బెక్కులెన్నెనోర్తు
పారిపోయిననుఁ దప్పదురాయనె నొకతె
యాగాపరికి వెత్త్రియునియె నొకతె
తప్పేమి? యలిగి పోఁదలఁచెదవనె నోర్తు
వలపించి తొలఁగు టొప్పదనె నొకతె
గీ. పలుచెఱంగుల నిట్లనిపలుకుచుండ
వినవి యట్టులవాగల వెతలడంగ
నందఱకు నన్నిరూపులై యపుడుమెలఁగి
వేల్పుగుట డెందములఁజిక్కి విసువులేక. ౧౧౫

వ. ఇట్లా చేడెలుండాను గోడిగంబులాడి చూపుల కూడికల
వేడు మాటలనూడిగంబులసూడిగంపుసేతల పోడిమలనీడు
జోడు లేర్పడ నిండుపున్నమ గండు వెన్నెలల బయళ్ల
మొయిళ్లనంటిన మించులవలె నంచయానలంటిరాఁ దిరు

గాడి కప్పురాపగడంబుల సరిగూర్చిన పేరులోనా నొక్కొ-
క్కయువిద కొక్కెందుగా జతపడి యేర్పఱచిన దొడ్డికట్టు
వడిబొడ్డునఁ బిల్లఁగ్రోవిఁ గో మెల్లనఁ బాటఁబాడుచుఁ గలిచె
నప్పటివారి వేడుక లెట్టివారికి లేవయ్యోనంత ౧౧౬

చ. అలసితి మాటపాటలఁ బిసాతనిఁ గోఁ గఱివాఁక నీటిలో
మెలఁగుదమంచుఁ గొమ్మలును మిఱ్ఱగు శానలు సీతకొయ్యలు
నెలఁగులదాపరించుకొని కేకలు వేయుచుఁ జేరియొడ్డుపై
వలువలు నిల్పియందఱు గబాలునదూకిరి నీటిలోపలన్

వ. చెలరేగి తిరుగులాడుచు ౧౧౭

రగడ. కలికి గులగులబోయెదవు నిక్కంపు మొసళుల తావు మళ్లుము
జిలుగఁబుప్పొడిఁగన్నులంబడఁ జిమ్ముఁగుము తామరలసళ్లుము
యువిదపదరకుమిచట వాలుగులొప్పుమడుగిది తూఁగిపడఁబడుఁ
బనలు బోవిరిసినవి కలువలు బంతిఁగూరుతు దెమ్ము వలపీడు
ముగుదముందఱ నాచుతీవెలు ముసర సందీదాడఁ బోవకు
తొగరు కెందలిరాకుచాటున దూఁగునం చలపించుబోవకు
చెలియయల్లదె కంటివా? కడిచేతివాలుఁర పెద్దకొక్కెఁగ
పుఁలుకు పులుకునఁ జేపపిల్లలఁ బొడుచుచున్నది తేపకొక్కెర
పడఁతి! చూడవె తెల్లమబ్బులు పండగిలఁబడి నీటనిక్కుచు
సుడులబడి గిరగిరగఁదిరుగుచుఁ జొక్కె నావలఁబోవనిక్కుచు
తెలవఱొమ్మునసీరు నాపై దిట్టనని చిమ్మెద వయినుమడి
తెరలకుండగఁ దిరిగిచిమ్మనఁ దెప్పరిల లేవెఱఁగి కొనుబడి
బుడుతసామిఁ బనఁటి యీఁతలఁబోయి ముట్టెదఁ జూడుమిత్తఱి

గడఁగి వాతోఁ జలముసేసినఁ గాలఁద్రొక్కుచు మిడుకబిత్తరి
యనుచుఁ బైదలు లీనులాడఁగ నలరి వెన్నుఁడు వారివెంబడి
చనువుమీరఁగ నీటిలోఁబడి జల్లులాడె మరుద్దిగుల్పడి. ౧౧౯

వ. ఇట్లు కొంతసే పప్పుల తెప్పలందేలి యొప్పుల కుప్పలుం దానును ముప్పిరిగొను వేడుకలం బసుతటి లిబ్బులబ్బిన సామిబంటు కొంటెతనంబున శంఖచూడుండను వాఁడే కొమ్మలలో నెమ్మిగలవారిఁ గొందఱఁ జిందర వందరసేసి యెత్తుకొని జరుగఁ గురంగటనున్న వెన్నుండు వెన్నాని యురికి యోరి పిరికి మొఱకుతనంబేల ప్రేఁతల నాఁగుట మానుము వినవా జక్కులయ్య కూరిమి బంటు కంటగించి యెక్కువై పదరిన వదరకుమని నల్లనయ్య బల్లిదుండుగావున నెల్లిదంబాడి బాడిసెలంబోని తన వాఁడి గోరులవానిఁ జీరి కూలిచి డీలుపడకుండని చానల ప్రనందఱఁ గూడంబెట్టి యిట్లనియె. ౧౨౦

గీ. మిగుల నిప్పుడు వచ్చిన మేలటంటిఁ
గాని మీయిండ్ల కడ కేగి కాపురముల
నుండుఁ డేఁగోరినప్పుడు దండఁజేరి
వలపు గడతేర్తుఁ జనుఁడన వార లరిగి. ౧౨౧

గీ. గిములఁ బరుండ మగవారు కీలెఱిఁగియు
మారుమాటాడకుండి రమ్మాడ్కి జరిగె
కొన్ని నెలలంతఁ గంసుని కోర్కెఁ దీర్ప
వచ్చు రాకాసిమూకల ప్రచ్చు టెఱిఁగి. ౧౨౨

కం. వేలుపులు గుంపులై సిరి
నేలెడి దొర గాక మాసియే కృష్ణుఁడటం
చోలి గుజగుజల ముచ్చట
పాలై రిత్తెఱఁగు జరుగుబడిగాంచి వడిన్. ౧౨౩

వ. కంసుని తొలుతఁ బంపుడువడిన వారిలో వాఁడుగావున

సీ. కుఱుచగట్టెలఁ ద్రొక్కుడుఱువడి మనుగాడఁ
దోఁక ద్రిప్పుడు గాలి ద్రిమ్మఁరు లగలఁ
చికిలింపు లను గొల్లచేడెలఁగాఁ జూడఁ
గనుఁగొలంకుల నెత్తు రినుమడింప
జూలు జాడింపులఁ జుక్క లురిలి రాలఁ
బలు గొఱిజుడు చప్పుడులు సెలఁగఁ
జుట్టుపేరెంబుల గట్టులిట్టటుదూల
ముట్టెత్రోపులఁ బసి మొఱలు మీఱ

గీ. మందపైఁ గేశి యనియెడి మడియతట్టు
రూపు సెలువొంద గంసుని ప్రాపు బలిమి
వెన్నుని నడంపఁ జనుదెంచి విఱ్ఱవీగు
టరసి పరువెత్తి రెల్లఱు నచట బిలక. ౧౨౪

ఉ. ఈసున రక్కసుండు మడియించు తలంపున వచ్చుటప్పుడే
రోసి యశోద బిడ్డఁడు గురుల్మొగమావిన నెత్తగట్టి రా
కాసి వెఱవ్వడంకు పసిగాపులపైఁ దగ దీవు పోవఁగాఁ
బాసిన నడ్డపెట్టి జముపాలికిఁ బంపుదు రమ్మటన్న చోన్.

ఉ. వాఁడు గిఱుక్కున న్దిరిగి వాడలచేడెలతోడ బింకము
లాడుటగాదు చిక్కితివి ప్రచ్చద నిన్నని వెన్కడెక్కల
న్గాసి మొగంబు దన్ని తిరుగ న్గరవ న్గనుకొంచ ప్రేల పి
ల్గాఁ డరచేత మొత్తె నొస లాకసమంటి … కన్నపుడున్.

ఉ. వెంటనె లేచి వాఁ డులుకవేదురనా … నెఱింగి ము
క్కంటిలకోరి చేనొడిసి గట్టిగడాడల నె … పట్టి ము
క్కంటగ జక్కనంబొడిచి యాతని నెం … బీకమారి క
న్గంటల నెత్తురుబ్బబడఁగూయుచుసొమ్మలుమ్ము వేఁగూలెఁదాన్

వ. ఇట్టు గూలిన,

గీ. గొంతుకోలుద్రొక్కి పూర్చుండి యూపిరి
తాపిరించ కుండఁ దల బిగింపఁ
గడుపు దోసపండు గతిఁ బ్రేలి లోఁగాలి
వెడలిపోయె మేనువడియె నచట ౧౩౦

చ. అదిగనిగొల్లచేడియలు హా బలురక్కసుఁడేఁగుదెంచి ని
న్నొదవి మదంబుదక్కఁబడి పోయె నెఱింగితి మీవు నేల వే
గదుముట కీకటన్బొడమి యావులగాపుల మమ్ముఁగాచు నీ
మొదలిటిరూపదిట్టిదని ముచ్చటలాడ నెఱుంగ వచ్చునే.

వ. అని కొనియాడిరంత.

సీ. ఒకనాఁడు తెరగంటి యొకిమీని పనుపున
జగడాలదిండి విజ్ఞాణడిగ్గి
పుడమిని మదికెలోఁ బాలుపొందు గిన్నె పే
రిటి రాచయింటి వాకిటిబయళ్ల

నిలబడి మొగసాలఁ గలవారి గనుపించు
కొని తనరాకడఁ బనుప నాతఁ
డంతిపురమునుండి యరుదెంచి కాల్లల
మరిలచి లోఁజేర్పఁ యుడుగఁ జెప్పె

గీ. మందలో రా... ష్ణులు మనుట నీదు
పంపుదుల మ... కేగిన బలియులైన
పోలసుదింపుల ...డియుంచి వెలయుచుంటఁ
జెల్లెలికిఁ బుట్టు నామంద్ర జేరుటయును. ౧౩౩

కం. వినుమింకొక్కటి దెల్పెద
నినుగూల్పఁదలంచినారు నెరవరివైన
న్ననుముటకు ముందె తగునం
తనకాషరసిరొనుమనుచుఁ దరలె న్నివిర్ణ. ౧౩౪

కం. ఆయనపోయినపిమ్మట
నేయనువున ప్రతికెదనుచు నెంతయువగలం
పోయిమఱచి మరిదెప్పిరి
పోరెం బెద్దయ్య మేడపొంతకు వడితోఁ. ౧౩౫

వ. అట్లువోయి యాయనంగని నీయాగడంపు సేఁతలెఱింగితి నెఱుంగనివాఁడపోలియుండి నాకావు నీవయొప్పితి వప్ప వని నమ్మరాదని జగడించి తెగడి మొగసాలసావడి లేవ డిగా నీబడుగు ముదుక సినుపగొలుసుల సంకెలల బిగియిం పుండని తన నమ్మిన బంటులం గ్రమ్మించి చెలియలి మఱంది నట్లనే కస్తిపాలుసేయించి గట్టిబిరుదులగు జట్టుల

రావించి నట్టువసాలఁ గాపురంబుండ నియమించి తనయింట నున్న కోరగొమ్ము మొకంబు దెప్పించి యాముందటి గుమ్మాం పుబోర నిలువఁగట్టించి తక్కిన నెచ్చెలులనెల్ల రావించి. వారితో మంతనంబునఁ గావిన్నద తయిఁ దెలియం జెప్పియుఁ గాపుగా నుండుండని చెప్పి తగుమంతురులతో సలిపిన మంతనంబున నొకయుపమఁ గన్పట్టి సింగాణి జన్నంబు సేయుదు మేతెండని పిన్నపెద్ద లందఱుం గలసిరాఁ దోడుక వచ్చుటకై నంపుపల్లె కక్రూరండను బంటుమావిసిం బిలిపించి యతని కరదంబు బూప్పించియిచ్చి యనిపె నంత యతండు ౧౩౬

గీ. పోయివచ్చెదనని రాచపొంత విడచి
క్రుంకుమెట్టకుఁ బచ్చవి గుఱ్ఱపయ్యె
జరుగునంతకుఁ బల్లియ సరస కరిగెఁ
దోడుకు కాల్దువ్వదనుముంప దూగి నడచి. ౧౩౭

ఉ. త్రోవనుబోవుచుండి మదిఁదోరపునెమ్మివొసంగఁజూచు పె
న్దేవరగొల్లవాడ బడి తెంపరిఁజచ్చినమూఁకవానిగా
నే వివరించునో తొలఁగు నేరుపు లేకిటు వామ్మటన్నచో
నీవలకేగుదెంచెనని యెంచు నుపెంచు నెయల్కనాదెసన్

చ. మయిదునఁజావమొత్తఁబిలుమంచువనంపెపెషి చోటనాకుని
మ్మోయిఁ జనఁదీరదంచుఁ బెరిమం దెగజెప్పకనిచ్చకంబుగా
మెయికొనుటెన్ని పోకలకు మెత్కువ దళ్లొ నెనింకనిక్కము
న్గయికొనకాడిదబ్బరలుగాంచుదునొట్టులు మేలుచాలొగిన్

గీ. అనుచుఁ దలపోసి నిజపూడి యచటఁ బ్రితుకు
దనుచు నిబ్బరమంది నల్లయ్య యింటి
ముందఱ రదంబు డిగ్గిన ముచ్చటరసి
జాగుసేయక తపోసె జరుగు ఫనులు. ౧౪౦

ఉ. ఏలికపంపువం బిలువ నెక్కుడు బత్తుఁడువచ్చివాఁకిట
నాలిడె మేలెదుర్కొనెదఁగ్రాయాపి వెన్నుఁడుపిండుకూరిమిం
ద్రవేలును దానుబోయి సరవి న్దగుమన్ననగారవించి యుఁం
గోలున సేమమారసి మొగ్రలొందమించుమెలుంగుతోనను౯

ఉ. తాత పితాకులేక ౘాఱతల్లిగఁద్రావి మెలంగుచున్న వా
డే తలిదండ్రుఁ లేమపిరి యీపిటవచ్చుపెఱింగి హామ మ
మ్మీ తటినేరిచే నెఱిఁగె నిక్కడమున్కుట తొంటివోలనో
లాఁతి నడల్పడిల్చి మఱిలగ్గుఁదలంచెనొ తెల్పుమంతయు౯.

వ. అని నెయ్యంపుమాటలాడు జట్టువాల్పట్టు దొరతోడ

సీ. అక్రూరుఁడిట్లను నయ్య గుట్టాడుదు
నెవ్వరు వినఁగూడ దింతవట్టు
సింగాణి జన్నంబు సేయుఁదు మింపు రాఁ
బిలుపుమించంపె నఁ దులువమామ
చేపెఱుంగఁడు మిమ్ము చెలుపుతలంపున
నానను వెఱచి యిట్లేను వచ్చి
నాఁడఁ గుచ్చితుఁడ మూంగాడి నన్మడియించు
మీ దోసమడగించి మెలమినేగి

గీ. పగతుఁబోరిగొను మని కాళ్లపజ్జ వ్రాలి
విన్నపము సేయఁ దిలకించి వెన్నుఁడపుడు
మన్ననల గొప్పజేసెఁ గానున్న తెఱఁగుఁ
దెలిపి లోఁగల దుడుకుఁబో నులిమెఁగడక. ౧౪౪

కం. నడురేయి జరుగ విదురం
బడి వేకువయగుట లేచి పల్లియవారిం
బడవాల్లఁ బిలిచిఁకూరిచి
వడి మదిరెకుఁ బోకఁ దెల్పె వారలకెల్లన్. ౧౪౫

వ. అంత, ౧౪౬

చ. అలిగినముద్దరాండ్రఁ గలయ న్మగలన్నలు దాటరేగువా
రలు పయినంపు వేడుకలు రట్టులొనర్పఁగఁ దాపసుల్మదుం
గులుగొని యేటికయ్యలకు గొబ్బునఁ దానములాడ గుర్తుగా
నలువదగిల్పెఁ దూర్పుదెస నాఁగనుజొప్పడె వేగుజుక్కదాన్

ఉ. బాపలుఁ గాక రాదొరకుఁ బట్టిన దోసిటనీరు సల్లఁగా
దాపిడియుంచుఁ దెల్పుగతి దారసిలెన్దొలుఁదొల్త నెఱ్ఱనౌ
దూపున పిచ్చుకుంటి పొగరుందగు వెలులువానిఁజూచి గొ
ల్లాపెలు సల్లలమ్మఁ దల మనాపుదురోపికెబుంగబానలన్

ఉ. మిక్కుటమైనకూఁతలను మేఁగడునిక్కఁగమూఁదుదారులం
గొక్కొరొకోయటంచుఁ బులుగూరిచికప్పినచప్పరాలపైఁ
జిక్కులఱెక్కలంబఱచి చిప్పుచు నెవ్వడిఁగాలిగోరులన్
నిక్కిదెసల్గనంగొనుచు నేర్పుగఁ గూసెను గోడితండముల్

సీ. చీకటియను నేన్గుఱుచు పెన్సింగంబు
జక్కవకవఁ గూర్చు జాణకాఁడు
పగలొనరించు సూర్బుదుల చేతుల వాఁడు
వేల్పులమ్మకు ముద్దు గొల్పువాఁడు
కుఱుచకోరికెల సోకులమూక పగవాఁడు
పదిరెండురూపులఁ బరగువాఁడు
ఏడుగుఱ్ఱముల తేరెక్కుడు మరకాఁడు
కఱ్ఱివాఁకయన్గూఁతుఁ గన్నవాఁడు
గీ. పొడుపుఁగుబ్బలి నిచ్చలు పొడలువాఁడు
గుదియదాలుపు కొడుకుపైఁ గూర్మివాఁడు
వడకు తెవులంటు బాపెడి యొడలివాఁడు
చదలుపూనిక మగపడె మొదటిచక్కి. ౧౫౦

ఉ. అంతటనల్లనయ్య తనయన్న నెదుర్కొని యుచ్చటించె తె
మ్మింతకు వచ్చెదే మదిరయిక్కడఁ బెన్గగనున్న తల్లిని
న్వాంతలఁ గూరుతండ్రిఁగని వారలు సంతసమందఁగం సునిం
తింతలుగాఁగఁ జెండి పగఁదీర్పఁగఁబోవలెనంచు దఁదడీ.
కం. వ్రేపల్లె గొల్లవారికి
ప్రాపై దొరతనము నెఱపు బలియుని నందు
న్గాపై రమ్మని తరలెను
దాపలనల్లయ్య నడువ దళవాయివలెన్. ౧౫౧

వ. ఇట్లేగుతఱి గొల్లచేడెలుల్లంబుల వెల్లిగొను తమకంబున
గళవళింపుచు మదిరనుండి యొక్కొక్కళిబఁటు వచ్చి

సర్వప్రొద్దు జరుగుచాక గుసగుసజేసి వెన్నునిఁ గదిలించు
కొని పోయెదమని తిట్టుచు మరలి చనుదెంచు నంతకు
నూపిరి బట్టుదమని గుట్టుమీఱక యుండిరవ్వల,

ఉ. వచ్చిన తేరుపైఁ బసిఁడి వల్వయుఁ దెల్లని మేఁగలారలన్
మ్మచ్చికనుండఁజేసి పలుమాటలసందడి వచ్చి త్రోవలో
నచ్చపుబత్తినిల్పి దగఁనాదటఁబాపుకొనంగ వాఁకఁదాఁ
జొచ్చి కనుఁగొనె న్మగుల చోద్యముగా నటనన్నదమ్ములన్

గీ. తేరిమీఁదివారు తెరలి యిచ్చటికెట్లు
వచ్చినారటంచు నిచ్చదలఁచి
మరలిచూచి కనియె నరదంబుపైనుండ
నబ్రమనుచుఁ బాగడనయ్యె వారి. ౧౫౫

వ. అంత నక్కూరుండు వాఁకయందేగాక యరదంబుపైనేగాక
యేదెసంగన్న నాదెసఁ బాఁకుకొన్న గుడుసు కైమువుఁ
జోదుం గుఱించి హత్తిన బత్తి నిట్లు వలికె. ౧౫౬

చూర్ణిక.

కఁటి విన్కలి దంటనెంటినంటి తొంగుండు తమ్మికంటి- మిఱ్ఱు
లేని మఱ్ఱాకునఁ దోలి నఱ్ఱాకిన కుఱ్ఱా-పాలమున్నీటి తెలిదీవి
కెలన నున్న బంగరు కోటగల వెలిహజారంబునఁ గొలు
వుండు మన్నదొరా-తీపిగణుపు సింగాణిరాతు గన్నయ్యా-
కన్ను లేకలపురిఁదల దిగుగు నమరించిన సెట్టీ- వలమురి గుసు
నువాల్గుదెవిల్బురీకత్తి నాలుగు చేతులఁగల జెట్టీ-కొరకొమ్ము
మొఱనఱకలేక విని కరకరి నీటి తిరుగుడు మెడ నూడనడఁచిన

తంఁడ్రీ-తొలిపలుకులు దొలంగించిన రక్కసితేని మక్కెవిఱిచి
చంపిన చేఁపయొడలిపోఁడా - కడలి మునిఁగి పొడవడఁగిన
మల మేబలువున నిలువరించిన వెన్నుబొచ్చె నమరు తామేటి
మేటీ - ఒంటరివై పైఁడికంటి కంటుఁబంట గెంటి మంటనెత్తిన
సామీ - యరమానిసి యరతెర నోటిమెకంబైన మేఁబూని
జేజేలసూడు గోరుల ముని మాపునజీరిన వెరవరీ - పొట్టివై
దిట్టరక్కసిదొరఁ గట్టిగా మూఁడడుగుల పెట్టు పుడమి నడిగి
కొని వాని నడుగున నడఁగఁ బట్టించితిర జగతులు వేల్పు
రాచ కప్పనసేసినదిట్టా-చుట్టువాల్దేవర మారురూపురాచతో
మొదవుకై జగడించి నేలఁగూల్చిన జన్నిగట్టా - పుడమి పట్టి
దొంగరాకాసి పది గొంతులు దరుగు కొఱకుఁ గడలి కట్టఁ
గట్టించిన రాచపట్టీ - యేనెఱింగితి నిపుడు నాడి పులఁగు
సిడెంబుల దొరవై వెలసి మందజెందిన-చావునుందు చంటి
పడఁతి-సుడిగాలిరాకాసి-కొక్కెర-చిలువ-దూడ-యాఁబోతు
గుజ్జుపురూపు నల్లద్రాగుడుల మడియించి మించిన నల్లనయ్యా
మ్రొక్కులు గైకొనుమని పొగడిన సంతసించి - వెన్నుం
డా బంటుమానిసికి - గెంటని విన్నాణం బొసంగి - చెలిమి
వొసంగ మన్నించె వెండియు, ౧౬౭

మ. ముగురొక్కప్పుడె తేరిపై మదిరెలో మున్జేరిరాఁ గ్రోవరా
సొగసుల్మీరి మిటారులూరి పడుచుల్పెద్దంబుగా గుంపులై
జగతు ల్మిద్దెలుమేడలెక్కి కని రోజంబూలు పైఁజిమ్ముచుఁ
నగువాల్జూపులపండువందనియఁగా నల్లప్పనింబాడుచుఁ.

వ. ఇట్లు సూచిచూచి తనివి సనక మునరి యొకరి కొక రిట్లని
చెప్పం దొడంగిరి. ౧౬౧

ఉ. గొల్లల పల్లెఁ జేరి చనుఁగొండల చేఁ దగునంజడాను నీ
పిల్లసిరొమ్ము నేర్చి చనుఁబెట్టిన వాతెగ బీల్చి చంపెఁ గా
లెల్లడఁ బర్వవచ్చు పొగ జేచిన రక్కసురూపు మాపెఁ బె
న్నల్లల పీల్పులం దురమున న్మడియించె నటంట వింటిరే.

వ. అదియునుంగాక,

గీ. వీనుఁవీడొంద సిక్కంపు వెలది వెలది
వీని వీనాని నాతఁడు వేల్పు వేల్పు
జోదులీడైనపడఁతికి జోదు కడుపు
దలఁపన బ్రబంబుగాదు పెక్కు లననేల. ౧౬౨

కం. అని పెక్కువగలఁ బలుకుచుఁ
దనివిసనక చూచి మరలఁదొ దాపై పై
కొను తలఁపు గదుర నచ్చటి
మునుమునఁ దమి నిలుప లేక ముందఱ ననుచున్. ౧౬౩

మ. జతలై గుంపులుగూడి యాడుకొనఁగా సైదోడులో వ్రేలసం
గతిఁబూఁదోఁట వసించి మాపురకడ రిక్కంబోల్చు పేరింటి సి
బ్బెతఁ బెండ్లాడు బలుండు దానుబురి జెల్వొంజూడ వేంచేసి ముం
జతనం బొప్పఁగ రాచపచ్చడములం జాడించు చాకింగనెన్.

మ. దొరకల్లుం ద్రమ్ముమంచి వల్వలిడు మెంతో కూర్మిమేలయ్యోడిం
జిరుబున్నాడిన కీడు దప్పదనిన జ్జైత్తి బిట్టల్కవా

డెఱు కన్గొల్కులం దోప నిట్లనియె నింకీమాటమా రాడిన
న్దరిదాపయ్యెడి రాచవారువిని పంతంబేల పొమ్మ్మారకా.

గీ. కటుకు బిరుసుటాన గలవాఁడు చుట్టల
వ్కానికరంబు లేదు కర్జమెఱిఁగి
యొదిగిదాటుఁడన్న నొదవు రోసంబునఁ
జావ మొత్తెఁ గైనిఁ జాకివాని

కం. అదిగని తక్కినవారలు
బెదరునఁ గోకలటు వైచి బిరబిర నురక
నదిరెడి వేడుకముడిగల
మదిఁ గెక్కిన వలువలంది మరలెన్ హరి దాన్. ౧౬౭

సీ. పూలమ్ము వానింటి పొంతనిలువ నాతఁ
డెమురుగాఁ జనుదెంచి యురవుఁ జేర్చి
యడుగులుగడిగి కాత్రడిఁ దల నమరించి
యేమంటి నినుగంట నిత్తఱినని
కైవారములు పెక్కుగావించి వలసిన
పూదండ లర్పించి బుజ్జగించె
నాతనిఁ దనవారియం దొక్కనిగఁ జూచి
క్రమ్మరి త్రోవలోఁ గాంచుటయ్యెఁ

గీ. గలపములు రాచవారికిఁ గాఁగఁ గూర్చి
వెండి బంగారుగిన్నెల నిండనుంచి
నగరిదెస కేగు వంకరనడలదాని
యొడల మువ్వంకలొనరిన బడుగుదాని. ౧౬౮

శా. ఘొట్టీకమ్మని గంధమిచ్చెదవె నిర్వ్యంకంబుగా జేయుదున్
బెట్టుల్జూపినఁ గూల్తునన్న నది యబ్బెన్సామితోఁ జెల్మియం
చెట్టోవల్కక । మొక్కి యింటికరుదే నెంతేఁ గొండాడిరాఁ
బట్టెన్ప్వాప్నినిఁ గ్రొత్తరోపెరిమ మొప్పన్ తేఁడు లేల్పుండినన్

ఉ. వంకరకన్నెఁ జక్క వఱుపం దలఁపొందిన నట్టుకాఁడు నా
వెంకికి రమ్మటన్నఁ జని శేవ నెదుర్పడి చేతులెత్తి ము
వ్వంకలు దీరగుంజి పిదపం దగు సేఁతలబుజ్జగించి నే
బొంకుట లేము నిన్మరలఁ బొందెదఁ గర్జము దీరఁగొద్దిలోన్.

గీ. అనుచు నల్లయ్య దెల్పిన నంతనదియు
డెంద మూనాసామిమీఁద నే పొందువఱచె
నంతనట లేచి వేయంచు లమరు నైదు
పూనదొర రాచవాడ కేఁ తేని నరిగి. ౧౭౧

సీ. గోడలఁ జెక్కిన గొనబు బొమ్మలదాఁక
బచ్చరాజగతులఁ బరగుదానిఁ
బటికంపుగట్టిన బరగుముంగిటిదానిఁ
గెంపులచూకుల సొంపుదాని
మాణిక్యంబుల గూటి మట్టంబుగలదానిఁ
బులుదిండి దూలము లొప్పఁగుదాని
ముత్తెంపుముగ్గు దళ్కొత్తు నట్టిలుదాని
బంగారు గడపల రంగుదానిఁ

గీ. నైదువులు నంపపాదులుం సింగాణి జటలు
మోటకత్తులు బల్లెము లీటె కర్ర

లనువుపడగఁ బెలజాతరఁ దనరుదాని
వచ్చి నల్లప్ప బొడ్డుసావడినిఁ గనియె. ౧౭౨

కం. ఆసావడి కాపుడులను
డాసి వెడద వేడిచూడ్కి డక్కొనరిచి కై
సేసిన సింగాణింగొని
దూసి నరంబెక్కుకొనకు ద్రుంగించె వడిన్. ౧౭౩

ఉ. బెట్టుగ నెక్కువెట్టుతఱిఁ బీటలువాఱి సగంబుతుంటలై
మిట్టి బిరాన నేలఁబడె మేలని యందొక తుంటఁ జేతఁ దాఁ
బట్టి యమాటకున్నవలి పైఁబడుబల్లిదులైన కౌతుల
న్గొట్టెఁ దలల్బదుల్బగులఁ గొంచక నేలిక చేరఁబారఁగన్.

సీ. అదిగని కాపువారందఱుఁ బైకొన్న
వెన్నుండు కట్టల్క చెన్నుగుల్క
సావడియందున్న జతనంపు కైదువు
ల్పెళపెళ నుగ్గుగాఁ బెల్చి విఱిచి
దెబ్బకునొక్కని దెసలఁ బారగఁదోలి
యందున్న వెల్ల నుగ్గొందఁజేసి
బట్టతిట్టుల నగ్గిపాలుగా సవరించి
ప్రొద్దుబారెడుదాకఁ బోరుసల్పి
గీ. మీఁదొరకు నూపిరీపూట మిగిలె రేపు
రేపకడఁ దనుగూల్పక నాపమనుట
లని పతాకను జెందిన యచటివారి
తోడ సెలపిచ్చి విడిదలజాడ నరిగె. ౧౭౫

శా. ఆరేవేగులవారిచేత విలుతుంబై పోవుటల్యావడి
నారాయారముసేయుట ల్తనను దుర్గంజేయవేం చేయుట
ల్జీరదెచ్చిన చాకిఁజంపుటలు మంచింబొట్టిమన్నించుట
ల్జేరన్వీనులఁ గంటగించి పిలిపించె న్గంసుఁడాగ్గ్రాపులన్.

వ. వచ్చినవేగరివలన

చ. అదివివినందుఁడల్కువడి యావులగాపులతోడ వేగవ
చ్చెద మిదిరేయి రామనుట చెంగటి వెన్నని వీనులాని నో
రదరగ బంటుతోనని యె నాచెడుగిప్పుడు పిల్వఁబంపిన
న్మదుగ బిరానవచ్చితి వెమోనముగ్గలుచు బొమ్ము నెమ్మితోన్.

గీ. తెలివిగల్గిపోయి తెల్లవారినగాని
రామటచుచుఁ దెల్పరా యటన్న
వడకుతోడజరిగి వాఁడల్లు దెలిపిన
నెన్నమాపటీని కిట్టులనియె. ౧౭౯

మ. మనయింటంగల మొద్దుటేనుగులలో మత్తిల్లి చండామదా
నిని గుమ్మంబున నిల్పి గొల్లపిలగానిం ద్రొక్కిమట్టాడఁ బై
కొనఁగాఁ జేయుము వొమ్మటన్నఁ జని తానుం దప్పనేర్పొర్పుమా
లినవాఁడందుకుఁ బూనెఁ బాలసులు తాల్మి న్జల్మిఁ బాటింతురే.

ఉ. అంతట మానకాయొడయొఁడపు డెమల్లులఁ బిల్వఁబంచియా
సంతన దెల్పి యాయితపు సంగడికాం(డ్రు)ను మీరువచ్చివి
న్ద్రింతుమటంచువచ్చి సయిదోడుల గొల్లల నేలపాలు గా
వింతురుగాక యన్నబలు వేసుక బల్కిరి వారు నమ్మికన్

చ. పగదగఁగల్గునేల్పుదొర పాముపయిం బవళించు మన్నెబో
ట్టుగ సెగకన్నుఁగల్గుదొర డొక్కపసిండిగనున్న వేల్పు మా
మగటిమి మింటఁ బోరునకు మార్కొనఁబూనిక సేయ రట్టిచోఁ
బాగరునవచ్చు గొల్లలకుఁ బోలునె మమ్ములయింపదేవరా.

గీ. పాలుపెరుగు నేతి బలుపులా మాఱోడి
సరిపెనంగి బ్రతికి జరుగువారు
గరిడి ప్రోద్దుబోదుపుగాక ముందరసేరి
వారిఁగూల్పకున్న వాసిచెడదె. ౧౮౨

వ. జాగేల పోయివచ్చెదమని చాణూరుండు మొదలైన వార
రుగుఱు దొర మెరమెర యడంగక డెందంబునఁ గుందాడ
నింతకుమును నాపనుపున నేటితుదకా మందజేర నంద
తేవి శ్రీదిమ్మరులరిగి పోరి యీపాపలచే రూపుమాసిరి
వీరలీజగంబున నన్నడంచుటకై పుట్టిన చుట్టువాల్సామి
మారుమూపులగుట నిక్కంబు నాసరసకీవర కిరుమారు
ముమ్మారు దూర మోగిరమ్ముగాఁ దిరుగాడు జడదారిచ్చి
యీకతల్ల మొత్తిచెప్పె నాయన మాటవీటిం బుచ్చితి
నమ్మనైతిఁ జెడితి నిదియునుంగాక మొట్టమొదటఁ జదలాడి
నప్పుడు చెలియలిం గెడప నుంకించినదియె తగవు అట్లైన
నింతవుట్టునుగదా! యత్తతి నా వెలఁది పెనిమిటి నోటనాటి
వెన్నుండె మైదుపల్కులాడి తప్పించెనోటు? ఐనంగానిమ్మో
రాచతొలివేల్ప నీమలివేల్పుచే మడియింపంబడిన నాయన
మొదలి నెలవుఁజేరెద నదియుమేలు చెప్పరాని కొలలోన

రించిన మొదలింటి రక్కసిమూక లీఁగుడును కైమువుదొర
తోడ జగడించి యెటుకుమొగంబై సమసి యాతని యురు
వు సేరుటలు వింటుమేకదా జళుకొందియైన చుట్టరికంబున
నైనఁ బగనైన బత్తినైన నొక్కరూపైన తలంపు నెలకొలి
పినవారికి ముత్తిగలుగుట నిజంబని యేదెసనెయ్యది గన్న
వెన్నఁగాఁ దలపోయుచు సారెసారెకుఁ గొనియాడుచుండె
మఱియును.

ఉ. అంతట కన్నుమూఁతపడి యంతనె మేల్కను నంతలోపల
న్వింతలుకొన్నిదోఁచెనొకవేదురుముద్దియయేడ్పుమోముతోఁ
జెంతలఁజేరి నన్గవయఁజేరుము దిక్కొకనీవెయంచు నొ
క్కింత మరుంగుఁజూపి చనియెం దుదఁగన్పడు మిత్తిసత్తియై

ఉ. ఆకలఁగాంచి లేచి కలయుం బరికించుచు నింటిముంగిట
న్బొకలఁ బోవుడొండమునఁబొక్కుచునుండఁగ వంగునక్క పె
న్మూకలు నివ్వటిల్లెఁ జెడుగూబలు ఱెక్కలు దట్టిపాఱెఁ బ
ల్గాకులు కేకల న్దిరిగె గాడిదెగుంపురొద ల్గుమర్కొనెన్

గీ. ఇట్టికీడుగాని సకినంబు లెల్లఁగాంచి
బ్రతుకు టాససడల్చిరే బట్టబయట
నిలువఁ జిటికెసడల్చిట్టులను బగలు
మొగము గనవయ్యెఁ గాకరా మొలకమించె. ౧౮౭

మ. తొలినాడాడిన మాటఁబట్టి నిదురన్దూగాడుచున్ లేచి వే
ములుగోలంగొని దొడ్డిలోన వెదుకన్మక్కారుగా నున్నయే
న్గులలో నెన్నిడి చోటులంజమురు కాగుల్కొద్దిగా జారు మొ
క్కలినొక్కనుఁగుఁగాంచితెచ్చి బిలిపెన్గల్కుందఁగా నెల్లరున్

సీ. బుసముఱుక్కొనల వెక్కసముసూపెడు దానిఁ
గసగస రావుల మెసవుదాని
సిగిరంబు లన నెత్తి సిస్తుగుబ్బలదాని
నడుఁగు ద్రొక్కుడుల రాల్గెడవుదానిఁ
బలుకొమ్ము దుగదుగ చెలువమ్ము గలదానిఁ
జెటలఁ బోలిన చెవులదానిఁ
జండ్రనిప్పులో నాఁ బొసంగు కన్నులదానిఁ
గుఱుచతోఁక పిఱుంద మెఱయుదాని

గీ. వేల్పు మన్నజగంబందు వెల్లగబ్బి
కొలములోఁబుట్టి పుడమి మేకొన్నదాని
మాపుటీఁడాపె వాఁకేటి తావునందు
లోపలికిఁబోవఁగాఁ ద్రోవ దోపఱుండ. ౧౮౯

ఉ. వేగిన రామకేశవులు వేగమె నిద్దురలేచి పైనపై
సాగిదారం గనుంగొనెడుసంబరమెక్కుడుగాఁగఁదూగి రా
గా గడపాగి కొండయనగాఁ గనుపట్టెడుగబ్బిఁజూచి యీ
యాగడ మాదుమాపునది యంచు వచించి నలప్పడోపికన్.

చ. వెనుకటి కాళ్లు చేనొడిసి విక్కుచులాగినఁ గట్టుకంబము
ల్పెనఁగి పెకల్చి గీయనుచుఁ బెద్దయెలుంగున మోంద్రిప్పి వె
న్నని వినుముట్ట బంతిక్రియ నూకొని చిమ్మిన సొమ్మలేక వెం
టనదిగి ముక్కుదన్నె వారిడాపలికాలనరంబు లుర్లఁగన్.

ఉ. ఆబిసనైన తన్నునకుఁ నాగి దిగుల్దిగనాడి గబ్బిపై
రాఁ బలిమిన్నెకల్బెఁ జెదరన్గుదురు ల్మిడి గోరలు నైవు

ల్గూబలు ద్రిప్పి తెంపె హరి గొప్పకసిం బఱవెత్తి మీఁదరాఁ
గా బఱసైన ముష్టిఁగడఁకన్మొలి ద్రిప్పిఁ గూలె నేన్గదాకన్.

గీ. క్రిందఁబడినదాని గీపెట్టఁగాఁదన్ని
తొండమురఁబట్టి తూలవిసరి
నేలఁ గొట్టఁజచ్చె నాలుక వెలిజాపి
మింట వేల్పుమూక మేలనంగ. ౧౯౩

కం. ఏనుఁగు పీనుంగై పడ
నాన న్నావటి దొలంగె నల్లయ్య కుడి
న్దోనే తేరఁగ రాముఁడు
తానెదురంగాంచె జెట్టి తండము గరిడీన్. ౧౯౪

గీ. చూచి నడుముగట్టి సోమరులార మీ
లావుఁ జూపిరండు సావునిజము
పోటుబంటులనుచుఁ బొరినమ్మి మీరాచఁ
డోడఁగాంచి దిగులుతోడఁ జచ్చె. ౧౯౫

సీ. అని కేరడంబాడ నందు చాణూరుఁడ
న్బలియుండు వడిలేచి పండ్లుగొరికి
పిలగాడవని ముందె తెలియంగఁ జెప్పితిఁ
జాల్నేతి పొగరునఁ బల్కెదార
నీవెంత నాకడ నిలువంగ నోపరు
పుడమిలో నెవ్వరుఁ బోలవినవె
కండక్రొవ్వణగింతుఁ గదిసిన వెంటనే
త్రుళ్లుపాటిచ్చోటఁ జెల్లఁబోదు

గీ. కానలో నాల కదుపులఁ గాచుచున్నఁ
గదియ వచ్చిన చచ్చు రక్కసుల గెడపి
విఱ్ఱవీగుచునా పోర బుఱ్ఱఁదెంపి
సంగడీలకు వేడుక సలిపెదఁజుమి. ౧౯౬

శా. మున్నీటం బడిపోయినం గదుపులో మోకాళ్లుసొప్పించిన
న్మన్నుం బై సవరించి డాగిన బిరానన్బాకి నోరొందిన
న్మిన్నున్నన్నకదాటి పోయినను బేర్మిన్బడి బాపండవై
చన్నం గానల గోఁతులంగలిసినన్ జాఁగొట్టెద న్నిన్ననిన్

గీ. అనుచు నీసడించి యావుల దొరబిడ్డ
నడ్డగించె వాఁడు నంతఁమీద
ముష్టికుండు బలుని ముందర నెదురాగె
సాటివారుజూచి సంతసింప. ౧౯౭

వ. ఇట్లా జట్టిపోటరు లాగిన నయ్యాల గాపరిపాపలలో లచ్చి
మగం డొచ్చెంబులేని మచ్చరంబునఁ గచ్చకిచ్చగించిన
జట్టింబట్టి పొట్టం గాలదట్టిన వాఁడట్టె లేచి కట్టల్కజట్టు
పట్టినెట్టి నేలంగొట్ట నాగొల్లపట్టి పట్టుదప్పించి పైకెగరి
తొగటు కంట మంటలెగయ నడునెత్తి నెత్తురుజొత్తిల్లఁ
జేగొద్ది మొత్తిన నాసాముకాఁడు మోము కేవురింపఁ గావ
రమ్మునఁ గడకాళ్లొడిసి చిక్కరిచుకొని దక్కలి వింకనిక్క
కుమని విసరి పసిదొరబిడ్డను బారవైచిన నానల్లనయ్యయు
నెదురొడ్డి దొడ్డి కట్టుగఁజేతులొడ్డి జడ్డిగంబంట బిగించి
యూపిరి వెడలకుండఁ గుత్తుకనొత్తి పట్టిన నామల్లుం

జొల్లెడ సందుగానక గిజగిజ తన్నుకొన నేలం బెట్టి గొంతు
కోలు కాలందొక్కిన సందులేక లోఁగ్రాలుకొన్న గాలి
వెనుకతూటన దరలెనట్లాతండు మడిసినంగని రాముండంత
దాఁకఁ దనుఁదాకిన పోటరితోఁ బోరిపోరి కూకటిపట్టున
బెట్టి పిడికిట నడచినఁ దాడితోడి వెడలి నెత్తురులతోడ
నోటనూపిరి వెడలి చనియె నిట్లయ్యిద్దరు పెద్దజట్టులుంబడిన
దక్కిన వారొక్కరక్కడ లేక పంచబంగాళంబై రదియుం
తము నెఱింగి కంసుండు. ౧౯౯

ఉ. కత్తియు వేడెముల్వెలయఁగా నిరుసేతుల మీరవచ్చినన్
గుత్తుకబంటి యీరసము గూరిన వెన్నుఁడు మింటికేగి వా
నెత్తురు బాఱఁదన్ని నడినెత్తిఁ బగిల్చి చరిన్నడఁటు వే
యత్తఱిబాపి మామ నపుడంపె జమున్దోలు వంగ సత్తిచేన్

ఉ. ఆతని తమ్ము లన్న పడఁటూరసి రోసముతోడ వచ్చి గో
ల్లాతఁడ నిన్నుఁదున్మ పగనార్చెదమంచు నెదుర్చ వాలుచే
నాతులువ ల్బడల్పడఁగ నప్పుడొనర్చెఁ జిరాలు సేనెఁ బెక్
రాతికిఁ దాకినం దగరు రాఁబనునే గెలుపై తలంపఁగన్.

గీ. వారిపాట్లుసూచి వారలఁ గనుపట్టి
వారివార లెల్ల వారుతలఁగి
పారిరంతఁ గంసు పడఁతులు పెడతల
లడచుకొనుచు నేడ్చి రచటఁ జేరి. ౨౦౨

శా. మింటన్వేల్పులు పూలవానఁ గురియన్మ్రోసెన దూపచ్చర
జ్జంటల్గాఁ బలునట్టువల్సలుప నోజంబెట్టుగా మద్దెల

ల్వెట్టుఁదట్టుచు మాపుమోరలు జగన్వేగూడ వాతేఁడుము
క్కుంటింగూడుకవచ్చి చూచిమరలె న్గద్దన్నుతో నింటికిన్.

క. పక్కుపడగదాలుపు మది
కెక్కిన సంతసముతోడ నెంతేయుఁగూర్మిన్
ద్రొక్కుచుఁ దలిదండ్రులఁగని
చిక్కులంవాసితిరె యంచు సేమంబరసెన్. ౨౦౪

శా. కన్నీరుబ్బున మించిపారఁ గొడుకున్నారాబుతో నక్కునం
దెన్నంజేరిచి తండ్రిమంటి విఁకమీఁదే వెంటమన్నించెదో
యన్నన్వారలబోదుజేసి తమతాతౌ నుగ్రురావించి రా
మన్నంగా నొనరించె నెల్లరు వగల్మానంగనప్పట్టునన్.

గీ. ఆతనిపనుపుననాతుల
కేతీరునగాసితొలఁగి మెసగెడినటుల
న్జేతికొలఁదితాటోటుల
లేతందెగటార్చెఁ గొదువలేదనజగముల్. ౨౦౬

వ. అంతమఱియును.

ఉ. పుట్టిననాటనుండి దనుఁబొంచుగఁబెంచిన తండ్రి నందుని
న్గట్టిగఁ గౌఁగిలించి కొఱగాములువచ్చుట లెచ్చరించి య
ప్పట్టుననుండి రావనుచుఁ బల్కుకు డెగ్గులు మీఁదఁగీడు లే
తట్టున గల్గినం దలఁప దాఃకొని మాన్పుదు నెన్నిరీతులన్.

సీ. అనియిట్టులూరార్చి యఁపినఁబయానమై
మందకుఁబోయి రింపొందివార
లన్వాలెగొల్లల నాలమందలతోడ
వేడుకమనుపంగ వేగరులను

బనిచియుఁ దానేగుపట్ల నందఱఁజేరి
ముచ్చటలరయుచు ముదితలడుగఁ
గోరికల్బుట్టియుచు గురిగల నేస్తులఁ
గని కూర్మినెరపియు గౌరవమునఁ

గీ. బనిచె నిక్కడ మదిరలోఁ బెద్దరాచఁ
దు గసేనుండు తేఁడుగా నునిచి తాని
తల్లితండ్రులవలెఁ బజలగవులరసెఁ
గాలయవనాదు లలబరిగాఁ జరింప
ద్వారకయొనర్చి యచ్చటఁజేరెఁ బిదప. ౨౦౯

కం. యీకతముగించి శుకముని
యేకతమజరించె జరిగ నేలికయును నే
పోకలుఁడిగి నల్లయ్యను
జోకందలపోసి మ్రొక్కిజొక్కుచునుండెన్. ౨౧౦

కం. సిరితేఁడు మేనమామం
దరిగినకత నెవ్వరేనిఁ దగఁ జదివిన నె
ల్లరు వినఁజెప్పిన సిరులం
బెరుగుచుఁ దదిముత్తిగంద్రు పెనువగ లుడుగుణ

కం. చందురుఁ దలనమరిచి జడ
లందున వినువాఁకనిలిపి యరమేనునసిం
పొందఁగ మలపట్టింబెను
పొందించుచు నొసటకన్ను నొనరెఁసామీ. ౨౧౨

ఉ. చిచ్చటకన్ను వేదలల చిల్వట కాలఁ బొసంగుమెట్టె వె
న్వచ్చెడి బంటు లాగడపు వేసములందు పిసాసులంట కా

డిచ్చుచు వచ్చులోఁగిలట యేవపుబూడెద మేననంట మే
లిచ్చెడిపేరు మీఁకొనరుచెట్టులో యబ్రము గిత్తతత్తడీ.

పంచచామరం. కడానకొండ వెండిగట్టు కాపురంపుటిక్కవై
బెడంగుమీర మాని చట్టుబిడ్డమీఁది కూర్మి నీ
సడంబు లేక నిల్లటంచు సల్పురీతి నీకువల్
వడింజమర్చు మంచుగంటి వారనున్న వేలుపా.

సీ. ఇవపు పెన్మలబిడ్డ యొకిమీఁని నెనరు
చేఁదోఁచిన యల్లిక దాలకువాఁడఁ
జాటిబండనుపేర బరగు నిల్వాడినొప్పి
పురుషోత్తమాఖ్యఁ బెంపొందినాఁడ
గిన్నె పేరిటివాని వెన్నుండు గూర్చిన
కతలన్ని జతపెట్టఁ గడఁగినాఁడఁ
దెలుఁగునఁ గబ్బంబు గలిగింప సమకట్టి
తిందు మూఁడవపాళె మిటులముగిసె

గీ. దీని నెవ్వరు పుడమిని దీపులమరఁ
జదివినను బెద్దవారికి సరవిఁ దెలుపఁ
దనకు దానె సిరుజ్లేరుఁ దలగుఁ గీడు
లట్టివారికి నల్లయ్య డనువుపరుప. ౩౧౫

కంసవిజయము.

మూఁడవపాళెము ముగిసెను.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పీఠికలో 19 వ పేజీలో

తప్పు.	ఒప్పు.
మన కవిగారి అన్నగారైన ఆదెమ్మగారు	మన కవిగారి తమ్ముఁడైన ఆదిలక్ష్మమ్మగారు

పుట.	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
2	12	క్రీము ... గేచి	లేము ... లేచి	38	12	గొలి	రాసి
5	1	ఫ్రట్టు	ఫుట్టు		15	రబ	రఖరబ
8	20	నతం	యతం	34	2	సేసుట	సేయుంట
9	19	వోట్టు..పాటు	నట్టు...పాటి	37	2	క్మిగీ	క్మిలీ
10	6	వేగాలు	వేవెలు		14	ట్టుసఁజె	ట్టినచె
,,	10	జాట్టి	జాట్టు	39	6	రంబబ	రంబ
11	3	ట్లుంటేని	ట్లున	42	19	పిపాసు	పిసాసు
	7	బుట్టు	ఫుట్టు	43	1	శేనిగేస్త	రాయనుంగ
12	16	జేర	చేర	46	2	జిన్న	జిన్న
	17	వారుఃం	వారలం		20	బెస్వడీ	చెస్వడీ
13	1[illegible]	చెనటు	చెనటి	48	6	దాత	తాత
	18	కొమ్మలు	కొమ్మలు		14	యుడ్డ	యుడ్డ
14	16	నరవుడు	వరవుడు	50	1	మొడ్డున	మొడ్డు
15	21	కేటుకి	కేటికి		14	తుదిగ	తుది
16	23	వఃఅలం	వఃఅలం	51	12	ఫుట్టి	ఫుట్టు
17	12	వెన్నెఁ	వెన్నెఁ	54	22	బాటున	చాటున
19	9	డవ్వాలుదక్కా	డవ్వాలుఁదక్షు	55	7	బొట్టియ	పొట్టియ
	14	సామిన్నిగొల్లడిం	సామియుగొ		16	యాడైవ	యాడైన
	,,	టుబుక్కా వా	ల్లనింటబుట్టువా	56	16	కూటికలు	కూటువలు
28	19	కడపలి	కడపటి		17	కొడు	కొడుకు
29	1	బొట్టి	బొట్టె		22	లూడలు	ల్దూడలు
31	11	బాట	లాట	57	20	ద్రోహ్కుడు	ద్రోహ్కుడు
	20	పజ్జ	పజ		21	బూని	భూని

పుట.	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
58	8	రుశె	ఖఁదె
	13	చరి..మమశక	పరి..మదుగక
59	9	వంరుదు	ముందు
65	1	నషం	నకం
	5	మచ్చ	మచ్చె
	15	దార్చి	హార్చి
	17	రణో	రినో
67	17	తరపురం	తఊపిమెుం
68	4	బిగగ్గిజా	చియగ్గిపై
71	2	పను	పడ
72	17	యుందాక	ఋుందాక
73	3	జేయు	జేయూ
75	9	వల్లె	పల్లె
78	14	నొచ్చైనె	నొచ్చిశె
80	11	పబో	పంబో
82	9	కన్నె	కన్నె
83	4	వప్పడు	వప్పదు
84	3	నీటు	నేపు
84	8	గొల్లడఁ	గొల్లఁడ
	11	తడవటినుంచి	తడవులనుండి
		దాలుపనామొ	దాలిచియాము
85	19	వెట్లు	లెట్లు
86	10	జాలరనిఁ	జాలరని
87	3	ల్వైను	ల్సవి
	4	పుంబాపల్ల	పున్నాయన్గ
		విందూర	లండాఁచి
	5	గాఁబ్రేరేచి	లొప్పంజేసి
		తీయే	తీయేఁ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
89	11	టలనాద	టలఁద
90	4	తెక్కట ట	తక్కటుకట
92	4	వాటినిం	వానినిం
	19	బ్రద్ధి	స్పద్ధ
93	1	త్మ్రండం	త్మ్రడం
	3	గాబా	గాఁబా
	4	త్రెంపు	తెంపు
	8	పయ్యు	వయ్య
	19	జెపుము	జెప్పుము
94	9	గట్టు	గట్టి
95	19	నుంచి	నుండి
97	4	ధలంటు	దలంటు
98	4	బొట్టు	బొట్టు
101	19	బ్రజ	పజ
102	4	తోఁజనియపా	తో వెలలెఁ
103	21	వను	పను
105	1	నవ్వుల	దవ్వుల
106	13	బేకాను	చేకాను
107	6	జేటబ్బాటు	చేడ్పాటు
112	8	తోటి	తోడి
113	21	యడ	నెడ
114	2	రొకటి	గొఁకటి
	10	గేక	గూఁక
117	14	వీఁడిది	లీఁడిది
118	6	వైదవి	పైదలి
	21	మ్రానఁబి	మ్రానపి
119	1	బొగడఁదా	బొగడతా
120	17	కవి	కలి

పుట.	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
121	6	బహ్యేక	బహురేక	132	8	తిర	తి
122	11	జిలున	జిలుఁగు	134	2	వినిపం	వినఁబం
124	18	తలఁపున	తలంపున	137	2	నా గా	న్గాగా
127	4	ద త	దంత		18	యొవయొడపు	యొవయ్యఁడపు
	20	బెరిమం	బెరిమెం		19	వచ్చిరిక	వచ్చినక
128	4	తసోసె	తలఁపోసె		20	వచ్చి	వచ్చు
	11	తటి	తటి	138	15	దా చ్చి	దారివచ్చి
129	17	దలమ	దల		16	కతల్ల	కతయొల్ల
130	1	నేన్గుబు	నేన్గుఁజెబు	139	8	లోవల	లోపల
	8	కత్రి	కటి		13	డొండము	డొందము
131	19	దిగుగు	దిగుగ	144	3	పకి	పకి
	20	మవాగ్గు	సువాగ్గు	45	3	నేస్తుల	యనఁగుల
	21	నటక	నటి		17	దది	దుది
132	4	మంట	మంటి				

1-7 పద్యమునఁ (బొ స్థానమున ఁ అసున్న వలదు.

58వ పద్యము పిదప "అనిశలంబి కంసుఁజూ ని" అనియుండును.

ఈ గ్రంథములు వలయువారు—

రామా అండ్ కో., బ్రాంచి: తెనాలి.

లేక

భారతీ గ్రంథమండలి, సత్తెనపల్లి.

అని వ్రాయవలయును.